

POPOTNIK

ČASOPIS

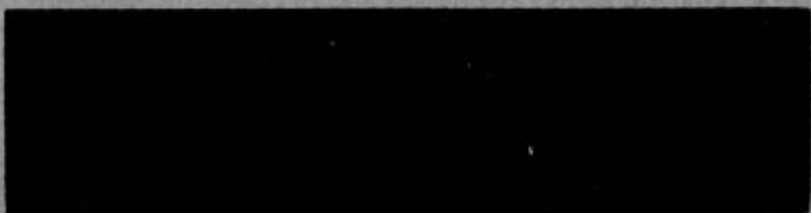
ZA SODOBNO

PEDAGOGIKO

7-8

LVI

1934-35

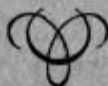

VSEBINA:

I. 1. Dr. Gogala Stanko: Socialno-vzgojni ideal naše dobe. (Konec sledi.) — 2. Mencej Martin: Odbiranje učencev po duševnih sposobnostih. — 3. Dr. Poljanec I. Leopold: Pregledni stalež učiteljstva narodnih šol Dravske banovine. — 4. Kadunec Fr.: Nekoliko nujnih reform v pogledu učiteljske izobrazbe. (Konec sledi.) — 5. Fink Fr.: Se enkrat »Naše čitanke«. — 6. Zerjav Albert: Nekaj besed o srbohrvatski pedagoški knjigi. (Konec.) — 7. Vranc Ernest: »Naš obmejni izlet«. — 8. Tavželj Jože: Od pravilnega govora do lepega petja. — 9. Novak A.: Ornamentika v jugoslovanski šoli.

II. 1. Vzorna osnovna šola v Beogradu. — 2. Boj za globalno metodo. — 3. Svetovna zveza pedagoških društev. — 4. O šolskem filmu. — 5. Radio v japonskih šolah. — 6. Francosko primarno šolstvo.

III. 1. A. Ranković: Pregled istorije pedagogike. — 2. Dr. Borislav P. Stevanović: Razviče dečje inteligencije i beogradska revizija Binet-Simonove skale. — 3. »Napredak«, časopis za pedagogiju. — 4. Drago Ulaga: Knjiga o sportu. — 5. Vadbni načrti. Sest. tehn. odbor Marib. sok. župe. — 6. Ciril Pregelj: Mladinski zbori III. — 7. Martin Kojc: Das Lehrbuch des Lebens. — 8. Dr. Stjepan Matičević: K problematici funkcije odganjanja i jedne nauke o njoj. — 9. Popravek.

Našim čitateljem in sodelavcem.

V smislu sklepa JUU — sekcije za Dravsko banovino kot izdajateljice in založnice »Popotnika« je izšel naš strokovni list tokrat kot skupna 7. in 8. štev. na 3 tisk. polah. Prav tako izideta 9. in 10. štev. v 1 zvezku na 3 tisk. polah. S tem se zmanjša obseg tekočega letnika našega strokovnega lista za 2 tisk. poli ali za 32 strani. Ti izjemni ukrepi so bili potrebni, da se doseže ravnovesje v letošnjem proračunu sekcije. Naravno je, da iz navedenih razlogov ne bomo mogli priobčiti vseh prispevkov, ki smo jih prejeli v objavo, še v tem letniku, kar naj blagovolijo naši sodelavci sprejeti na znanje.

»POPOTNIK« izhaja v zvezkih 15. dne vsakega meseca in stane na leto 50 Din, polletno 25 Din, četrtletno 1250 Din; posamezni zvezki stanejo 5 Din.

NAROCNINO IN REKLAMACIJE sprejema uprava listov Jugoslovenskega učiteljskega združenja — sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

ROKOPISI naj se pošiljajo na naslov: Senkovič Matija, obl. šolski nadzornik v pokoju, Maribor, Koroševa ulica 7/III.

Glavni in odgovorni urednik Ivan Dimnik. Izdajatelj Jugoslovensko učiteljsko združenje — sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani. Odgovarja Ivan Dimnik. — Tiska Učiteljskega tiskarna (predstavnik Franc Štrukelj). Vsi v Ljubljani.

Dr. Gogala Stanko:

Socialno-vzgojni ideal naše dobe.

V vseh državah, v vseh stanovih, zajednicah in organizacijah nastajajo nove vzgojne smernice. Toliko jih je, da se v tem oziru že prav težko spoznamo. Še težje pa jih kritično motrimo in pravilnostno presojava. Vse se tičejo preobrazovanja modernega človeka, ki naj bi se razvijal v to ali ono smer, v narodno, nacionalistično, v socialno, socialistično, kolektivistično, v versko, religiozno, v politično, gospodarsko-politično, v svobodno in močno osebnost, v človeka moči in dejanj, v sportskega in naravnega človeka, v pametnega, preračunljivega in mehaničnega, v čustvenega in vrednost čutečega človeka, v vojaško vzgojenega človeka, v dobrega državljana, v svetskega in kozmopolitičnega človeka in podobno. Vse te in podobne smernice, ki so ali samo idejne smernice ali pa že navodila za praktično vzgojno delo, deloma celo nasilnega značaja, se tičejo vseh različnih človekovih plati in vseh različnih kulturnih smeri ter panog.

Posebno bogato in razgibano pa je novo vzgojno preusmerjanje na socialno-kulturnem področju. Tu prav posebno iščemo novega človeka, nov socialni ideal, ki bi bil primeren za današnjo dobo in za njene prilike ter razmere. Saj moremo z dobrim smislom trditi, da je celo nastanek moderne pedagogike, pa bodisi, da se razvija v smer delovne šole ali v smer življenjske zajednice, v smer produktivne šole ali v smer osebnotne vzgoje, v smer individualistične vzgoje ali v smer socialne vzgoje, v smer umetnostne vzgoje ali v smer narodne vzgoje itd., močno ali pa skoro izključno zavisen od zagledanja novega socialnega ideala modernega človeka. Socialno preoblikovanje človeka je kar izhodišče moderne pedagogike, tako kot znanosti kakor tudi kot praktične življenjske preoblikovalke.

Ker pa je vprav na socialnem področju vedno več novih predlogov za oblikovanje novega človeka in ker si ti predlogi deloma močno, deloma celo ekstremno nasprotujejo, zato je zmeda tako velika, da le malo ljudi ve, kaj je prav in kaj bi sami radi. Običajno hlastamo za vsemi novimi idejami, bodisi radi novosti ali pa zato, ker so edine, za katere vemo. Tako se nam godi tudi pri socialno-vzgojnih idejah novega časa, ki jih kratkoma pasivno prevzemamo od drugih kot svoje, pa smo do dna prepričani, da so edino pravilne in upravičene. Mislimo celo, da so odrešilne za svet in za modernega človeka. Ker pa se vendar zdi, da se moremo tudi v množici nasvetovanih novih socialnih idealov prav znajti, če upoštevamo nekatere najosnovnejše resnice, ki so tako predmetnega značaja, da ne izgube svoje veljavnosti radi izpremenjenih razmer in časov, zato bi hotel v tej razpravi pokazati neko pot do pravega socialnega ideala, ki ga mora nujno upoštevati vsak vzgojni ideal, kolikor gre za praktično udejstvovanje in za njegovo življenjsko realizacijo.

Pri iskanju socialnega vzgojnega ideala se bomo najlaže znašli, če izhajamo iz dejstev in življenja. To pomeni, da je najboljšo izhodišče in najboljša metodična pot, če pokažemo najprej različne socialne tipe ljudi, ki jih najdemo v

resničnem življenju, in pogledamo, ali ne bi kateri teh realiziranih tipov mogel služiti kot tisti socialni ideal, da bi hoteli po njegovi podobi vzgajati tudi druge in bi on služil kot vzorec za oblikovanje novega človeka.

Če s tega vidika sedaj motrimo človeško družbo, se zdi, da moramo zares razlikovati več vrst ljudi, ki se med seboj tako razlikujejo, da so dobri zastopniki socialnih tipov. Tako razločujemo tele socialne tipe: 1. tipičnega človeka ali človeka mase, 2. individualističnega človeka, 3. individualnega človeka, 4. solidarnega človeka, 5. kolektivnega človeka.

a) Tipični človek.

Tipični človek tu ne pomeni človeka, ki bi imel kake prav svojstvene in značilne osebne poteze in lastnosti. Ta tipičnost torej ni značilnost v pomenu svojstvenih razlik med poedinci. Pač pa imamo tudi tu opravka z nekako značilnostjo, toda ona se nanaša na poteze in lastnosti cele skupine ljudi. Ta značilnost veže torej več poedincev v skupno enoto in jih ne loči v posameznike. Saj vprav na ta način razločujemo tipe od poedincev, pa tudi od splošnih predmetov. Pri tipičnem človeku pa mislimo še na nekaj posebnega. On ima namreč še ime: navadni ali običajni človek. To je človek, ki se skoro nič ne loči od ostalih poedincev, je samo eden med ostalimi, je tak, kot so ostali in drugi. Pravimo tudi, da je to eden tistih, ki jih je 12 na ducat.

Če hočemo tipičnega človeka nekoliko točneje določiti, potem je treba reči, da pri njem prevladuje pasivnost nad dejavnostjo. Ta pasivnost se kaže n. pr. v tem, da se odloča vedno tako, kot se odločajo drugi, da misli vedno tako, kot mislijo tedaj drugi, da izvršuje dejanja tako, kot jih izvršujejo drugi in podobno. V njem ni samostojnosti osebe, on sploh ni svojevrstna oseba, temveč je samo en zastopnik velike skupine, ki jo imenujemo masa ali krdelo. Kakor se namreč masa močno loči od družbe, tako se tudi tipični človek močno loči od individua. Tipičnega človeka najdemo povsod in drug je enak drugemu, zato pa vsi skupaj tvorijo maso. Masa je zato kljub temu nekaj notranje enotnega, čeprav je močno neurejena in neorganizirana. Njena enotnost izvira iz strukturne enakosti tipičnih ljudi, ki so tvorci mase. Zato imenujemo tipičnega človeka tudi človeka mase.

In zopet se pokaže pasivnost tudi pri masi, ki je prešla vanjo od tipičnih in običajnih poedincev. Ta pasivnost se kaže v tem, da se masa radi svoje neurejenosti ne more vladati in urediti sama, temveč mora imeti vedno voditelja izven sebe, če naj sploh postane dejavna. Ta voditelj, običajno poedinec, ni tipični človek, vsaj za oni trenutek ne, ko postane voditelj, ko sproži kako dejanje, ko zakriči kako vzpodbujajočo besedo, naredi kako izzivalno gesto in podobno. Tu je zopet važna razlika med maso in družbo, ker je družba vprav taka socialna skupnost, ki se more voditi sama, ki je notranje organizirana, urejena in je zato enotni organizem. To pa je pri družbi mogoče samo zato, ker njeni poedini člani niso osebno pasivni, temveč so dejavni in se ta osebna dejavnost prenese tudi na družbo, ki jo tvorijo.

Mimogrede naj omenim, da se utegne tudi družba izpremeniti v maso, čim preneha biti organizirana in urejena, ker so postali njeni poedini člani osebno pasivni, tako da samo od drugod prevzemajo svoja prepričanja in odločitve. Prav tako pa se utegne tudi masa izpremeniti v družbo, čim postanejo njeni člani bolj osebno dejavni in se prebude iz osebne nesamostojnosti ter odvisnosti od drugih. Vendar pa moramo reči, da je večja nevarnost za tako izpremembo pri družbi v maso kot pri masi v družbo, zakaj poedinci radi prepuščajo svojo osebno prostost in dejavnost celotni organizaciji, ki naj le skrbi zanje in dela mesto njih. Tako tudi organizirana družba ustvarja tipične ali pasivne in odvisne pa zato

samo običajne poedince, ki kot taki nič ne pomenijo, čeprav utegnejo postati nevorno orodje v rokah drugih osebno dejavnih poedincev, ki jih izrabljajo v svoje namene in v svojo običajno samo osebno korist.

Tako določenega tipičnega ali navadnega človeka pa spoznamo tudi v življenjski karakterizaciji. Če si mislimo tak primer, da gleda z nekega mosta nekaj ljudi v vodo, potem najdemo med mimoidočimi takoj tipične ljudi. To so namreč oni, ki se brez razmišljanja pridružijo že gledajočim, če imajo le količkan časa, in radi njih se zbere prav kmalu cela množica ljudi, ki gleda v vodo, pa je še vprašanje, ali tudi kaj vidi v vodi. Tudi tu je tipični človek oni, ki je ustvaril maso ljudi, neorganizirano skupnost, ki bi v drugem trenutku delala kaj drugega, če bi jo kdo napeljal na kaj takega.

Zato se zdi, da moremo prvi tip naše družbe, tako zvanega tipičnega ali navadnega človeka, označiti s tem, da je osebno nedejaven in pasiven ter vprav zato ustvarja neorganizirano maso enakih poedincev.

b) Individualistični človek.

Kot drugi tip družbe smo označili individualističnega človeka. V razliko od tipičnega najdemo pri njem prav veliko mero dejavnosti, ki jo tudi tu prav lahko imenujemo osebno, toda v zelo svojstvenem pomenu. Ta dejavnost se tiče namreč osebe individualističnega človeka v tem pomenu, da stoji samo on v ospredju vsega, da hoče biti vedno uvaževan in po možnosti prvi, da vidi vedno samo sebe in smatra vse ostalo samo za sredstvo, ki naj služi njegovemu namenu. En sam namen je tu, to je veljavnost in moč ter oblast tega človeka samega.

Razen te dejavnosti pa najdemo še neko novo, ki se tiče prostosti in svobode individualističnega človeka. Njegova svoboda pomeni namreč nekaj tako absolutnega, da zanj ni ničesar, kar bi ga moglo in smelo ovirati in omejevati, ga kako določati in podobno. Individualistični človek je tako svoboden, da ga ne ovira niti objektivnost in stvarnost, zakaj po njegovem prepričanju ni on njen odvisni del, temveč je njen tvorec. Zato je zanj objektivno in veljavno samo to, kar on prizna in spozna kot tako. To pa pomeni, da je zanj etično to, kar mu kako koristi, da je zanj socialno to, od česar ima večji dobiček, da je zanj celo resnično samo to, kar je on spoznal in uvidel, in zato, ker je to on spoznal. Je to torej tak tip človeka, ki ni zavisen prav od ničesar, ki je najbolj svobodno bitje in ki izbira med odločitvami sedaj to sedaj ono, ker je pač njemu tako prav.

Zato najdemo individualističnega človeka prav na vseh kulturnih področjih in ga imenujemo s prav svojstvenimi imeni. Na gospodarskem področju ga imenujemo kapitalista, ker mu gre samo za lastni čim večji dobiček in prav nič za kako socialno ali moralno obveznost. Na umetnostnem področju ga imenujemo ekskluzivnega pripadnika določene in običajno samo njegove umetnostne struje, ker smatra za lepo samo to, kar je ustvarjeno na ta in ta določeni način in ker mu je lepo samo to, kar on ustvarja in mogoče še njegova šola. Na moralnem področju ga imenujemo individualista, ker mu je moralno dovoljeno vse, kar je njemu prav in koristno, nedovoljeno pa vse to, kar bi utegnilo njemu škodovati. Na socialnem področju ga imenujemo sebičneža, ker vidi vedno samo sebe in so mu ostali ljudje le lestvica, po kateri pleza do vedno večjih uspehov. Na znanstvenem področju ga imenujemo subjektivist, ker gleda vse resnice samo s svojega osebnega in zato ozkega ter nujno osebno barvanega stališča, pa ne izhaja iz predmetov, dejstev in resnic samih. Na političnem področju ga imenujemo oportunista, ker se mu zdi politično pametno in upravičeno samo to, kar mu prinaša trenutni politični uspeh, in ga pri tem ne vodijo nikaka politična načela in notranje zakonitosti politike, kot skrbi za blagostanje državljanov. Na religioznem področju ga končno imenujemo modernista, kar pa ne pomeni, da je samo bolj sodoben in da gleda tudi religijo in njena vpra-

šanja s sodobnega kulturnega vidika, temveč pomeni tako veliko mero subjektivnosti, da je objektivna plat religije ali docela ali pa vsaj mnogo preveč potisnjena v ozadje. Tako najdemo individualističnega človeka res povsod v življenju in v vseh kulturnih smereh in mogli bi reči, da je postal tudi ta človek nekako tipičen; toda tipičen ali značilen za vso našo dobo in za miselnost sodobnega človeka.

Za individualističnega človeka pa je značilen tudi njegov odnos do družbe in do socialnih skupnosti. Nikakor ne moremo reči, da je to socialni tip človeka v tem smislu, da bi mu bilo veliko do tega, da živi v družbi z ostalimi, in še najmanj, da bi se radi družbe in radi njene notranje socialnosti osebno podredil. Je to načelno nesocialno bitje, ker ni socialno ustvarjajoče. Če že pride v družbo in postane član kake socialne skupnosti, n. pr. prijateljstva, družine, naroda, cerkve in države, potem skuša tudi v teh skupnostih uveljaviti samega sebe. Če se mu to noče posrečiti, potem je zanj taka družba brezpomembna. Če pa se mu posreči, potem že s tem razdere socialno plat take družbe, ker iz enakovrednih članov naredi dve vrsti članov, odvisne in gospodujoče. Seveda se utegne zgoditi, da tako razmerje gospodovanja v družbi skriva za dobro izbrano masko, ki je včasih taka, da pokaže individualista ter njegove gospodovalne težnje celo v obliki samozatajevanja in žrtve (Tartuffe). Družba pomeni individualističnemu človeku, če ga gledamo v ekstremni obliki, le torišče, na katerem more priti do nekih ugodnosti, do katerih bi brez družbe ne mogel priti. Nikdar pa ne more postati tak član družbe, da bi se v njej bolj zavedal svojih dolžnosti kot pravic. Je to izraziti borec za lastne pravice in v tej borbi more iti tako daleč, da se pribori do svojih pravic na račun pravic drugih članov družbe, ali pa celo tako, da dela pri tej borbi drugim ljudem zavestno krivico, ker je brezobziren, krut in neusmiljen.

Če je že ves ta oris docela življenjsko-praktičen in prav nič samo teoretičen, pa moremo vendar podati še posebno življenjsko označitev tega tipa na istem primeru kot prej pri tipičnem človeku. Mislimo si tedaj, da se je nabrala na istem mostu že cela množica tipičnih ljudi, ki vsi gledajo v vodo, bodisi da res kaj vidijo, ali pa samo hočejo zagledati to, kar drugi menda vidijo. Med mimoidočimi moremo sedaj spoznati individualističnega človeka po tem, da gre mirno mimo ali pa se na poseben način ustavi pri nabrani množici. Če gre mimo, potem je v njem zmagala ta individualistična misel, da on ne bo storil tega, kar delajo vsi drugi, že zato ne, ker je pač on. Če bi bil on prvi tam, no potem že, a da bi bil samo eden med množico, eden med temi »navadnimi«¹ ljudmi, tega pa že ne. Če pa kljub tej misli stopi zraven, ga žene misel, ali se ne bi mogel kako uveljaviti, ali ne bi mogel te stvari kako izrabiti zase in ali ne bi mogel kako zaslužiti pri tej stvari. V obeh primerih pa stopa v ospredje njegova oseba, njegov jaz, ki je več vreden, kot vse, kar se godi okrog njega, pa naj bo tudi kaka huda nesreča.

Tako bi mogli tip individualističnega človeka določiti po svojstveni dejavnosti, ki jo imenujemo osebno, ker mu gre predvsem vedno le za njegovo osebo, za njegovo korist, za njegovo ugodnost, za njegovo prednost, za njegov prestiž, za njegovo čast in podobno. Zato moremo reči, da je ta tip človeka danes res zelo pogost, pa bodisi, da ga najdemo v elementarni naravni obliki, ki se izraža v pregovoru: vsakdo je vedno samemu sebi najbližji, ali pa v rafinirano kulturni obliki, ki nosi ponosno ime: sacro egoismo, čeprav je v svojem jedru prav tako malovredna kakor najbolj odkrita in naravna sebičnost.

c) Solidarni človek.

Tretji tip človeške družbe smo nazvali solidarnega človeka. Ta se močno razlikuje od obeh doslej prikazanih družbenih tipov. Od tipičnega ali navadnega človeka se loči po tem, da ni osebno pasiven in da nikakor ni tvorec neorgani-

zirane mase. Od individualističnega človeka pa se loči po tem, da njegova dejavnost ni osebno sebičnega značaja in da nikakor ne stopa v ospredje njegova oseba, ker on celo noče, da bi se vse ostalo sukalo okrog njega in radi njega. Pač pa je solidarni človek močno socialno dejaven in to dejavnost še v posebnem pomenu lahko imenujemo socialno. Zanj je namreč zelo značilno stališče do družbe sploh in prav posebno do večine v družbi. On je pravi ustvarjalec in ohranjevalec družbe, toda ne na podzavestno-instinktiven, temveč na zavestno-dejaven način. Bistvo njegove dejavnosti do družbe je namreč tako, da se zavestno in hote podredi družbi, da mu je družba mnogo več kot njegova oseba in da zna spraviti svoje osebne interese v sklad z interesi družbe ali pa jih zna radi večje vrednosti družbe zatajiti in delati tako, kot da jih ima. Solidarni človek je tedaj družbotvorni element in v tem leži njegova svojstvena tipičnost.

Njegova podreditvena dejavnost pa gre celo tako daleč, da se podredi družbi in večini v njej tudi tedaj, kadar je sam prepričan, da družba nima docela prav in da bi morala praviloma storiti nekaj drugega. Zato solidarni človek ni »nacionalni opozicionalec«, ki je vedno v manjšini in opoziciji, če ima le kakršnokoli svoje mnenje. On je tako uvideven član družbe, da je z družbo in za družbo, z organizacijo in za njo, čeprav se njemu osebno neka dejanja ne zdijo docela upravičena in bi jih sam ne izvrševal, če bi to bilo samo od njega odvisno. Toda, tako misli, ker je sklenila to družba in je to v njeno splošno dobro, zato bom storil tudi jaz tako in se ji povsem podredim. Družba more zato računati s takim človekom.

Vendar pa se družba dobro zaveda, da ima od takih solidarnih članov še eno in mogoče celo večjo korist. Le-ta je v tem, da ta podreditev ni pasivna in podzavestna, temveč premišljena in hotena. To pa pomeni, da se solidarni človek, preden se družbi podredi, prej osebno vpraša, ali je stvar, ki jo sedaj ta in ta predlaga, tudi pametna, koristna, uspešna, primerna in pravilna ali ne. On je tudi v tem osebno dejaven, da se ne odloči za neko stvar kar tako na slepo in mehanično, ker drugi tako pravijo, nego se skuša dokopati najprej do lastnega stališča. Zato moremo reči, da je solidarni človek samostojen in neodvisen človek, čeprav se zdi, da je nesamostojen, ker se podreja družbi. Toda vprav v tej podreditvi je izražena samostojnost, ker se podredi družbi, čeprav bi se mogoče sam in osebno odločil za kaj drugega. Toda ker je že član te in te družbe, zato se odloči tudi on za to, kar je sklenila družba. Če si mislimo kot primer za tako dejanje n. pr. združno gospodarsko življenje ali šolski razred ali pa delavsko življenje, najdemo polno primerov, da se član kake gospodarske zadrage kljub temu podredi skupnosti, čeprav bi kot samostojen gospodar imel trenutno večjo korist, če bi ne izpolnil sklepa zadrage, ali da se drži v šolskem razredu učenec splošnega sklepa, čeprav je govoril v debati proti njemu in vidi, da bi bilo zanj ugodnejše, če bi ga ne izpolnil, ali da »stavka« delavec s svojimi tovariši radi sklenjenega »štrajka«, čeprav vidi, da je ta način boja neuspešen in podobno. Posebno v šolskem razredu vidimo, kako splošna je zahteva po solidarnosti in kako nič ne soglaša z »razredovo moralno«, če se kdo kot poedinec izloči iz celote in ni solidaren z njo.

Iz vsega povedanega pa sledi sedaj ta splošna določitev solidarnega človeka, da je to pravi socialni človek, ki čuti večjo vrednost družbe, kot jo ima poedinec, in se ji zato samostojno in premišljeno ter dejavno podredi tudi tedaj, kadar bi imel od tega kot poedinec škodo in neprijetnosti. Pri solidarnem človeku zato v nasprotju z individualističnim ne prevladujejo socialne pravice, temveč socialne dolžnosti; ta poteza more iti pri ekstremnem tipu tako daleč, da se ves preda družbi in dela samo zanjo. Pa že v normalnih primerih je to človek, ki dobro pozna socialne žrtve, jih tudi občuti kot osebne žrtve in torej kot nekaj neugodnega, toda se radi ugodnosti za celoto in družbo vendar odloči zanje.

č) Individualni človek.

Četrti tip družbe smo imenovali individualnega človeka. Da nas ne bo motilo ime, kar se premnogokrat zgodi, zato naj kar izrecno povem, da se močno ločita individualni pa individualistični človek. Individualnega človeka imenujemo drugače tudi individualnost ali po naše izrazito osebo ali osebnost. Od tipičnega človeka se loči ta tip tako, da ni osebno pasiven in da ni tvorec mase. Kakor je za navadnega človeka značilno to, da je samo eden med mnogimi in torej »človek na tucat«, tako je za individualnega človeka značilno to, da je edinstven, samosvoj, enkrat in da ima tako osebno svojstvene poteze in lastnosti, da ga moremo imenovati osebno značilnega. Prav zato pa ne spada med običajno maso. Z njo more biti le v tem razmerju, da postane njen vodja. Od individualističnega človeka se dalje loči v tem, da ni neomejno svoboden in prost in da ne sili vedno samo svoje osebe v ospredje. Glede svobode je značilno, da priznava ta človek svojo vezanost na objektivnost resnic in vrednot, zakaj dobro ve, da ni ustvarjalec sveta, temveč ga le spoznava. Ta njegova vezanost po objektivnem svetu pa ni samo teoretičnega značaja, temveč je toliko tudi življenjska, kolikor čuti tako vrednost objektivnega sveta, da stavlja vedno v ospredje stvarnost in resničnost, objektivno veljavnost in vrednost, pa prav nič svoje osebe. Ne gre mu zase, gre mu le za stvar. Zato ga imenujemo tudi stvarnega človeka, kar se pokaže posebno v debati, kjer izhaja iz obravnavane snovi, ne pa iz sebe in svojega prepričanja. Od solidarnega človeka pa se loči individualni v tem, da ne priznava samo absolutnosti družbe in socialne celote, temveč uvideva in vrednoti tudi poedinca in njegovo svojstvenost. To ni nikakršno oboževanje samega sebe, temveč samo zavest, da tudi v družbi ne izgine vrednost poedinca; pa že to, da je družba tem več vredna, čim notranje vrednejši so njeni poedinca.

Zato individualni človek ni za vsako ceno socialen, kar pomeni, da se ne podredi družbi radi družbe in radi celote, temveč je toliko sam svoj in neodvisen, da najprej pregleda, ali ima družba tudi prav v tem, kar hoče doseči ali ne. Če spozna, da ima prav, tedaj gre z njo, se ji podredi in utegne postati celo njen vodja. Če pa spozna, da sklep družbe, organizacije, društva itd. ni pravilen, tedaj ni solidaren z njo, temveč ostane pri svojem in dosledno zagovarja svoje spoznanje in svoje načelo. Tega pa ne dela v lastno korist, mogoče kdaj celo v škodo, nego iz stvarnih razlogov. Več mu je doslednost do samega sebe in do svojega prepričanja kot doslednost do družbe, kateri je doslej pripadal. Zato ga moremo imenovati tudi osebno samostojnega in kritičnega človeka, kateremu je objektivno spoznanje več kot sodelovanje z družbo. Zato stoji individualni človek nad družbo in je tudi njen razsodnik. Je to človek, ki se ne boji ostati v največji manjšini, toda ne zato, ker hoče biti nekaj posebnega, temveč ker mu dela družbo v manjšini stvar, ki je gotovo toliko vredna kot družbina večina, t. j. objektivno utemeljeno prepričanje ali vsaj tako osebno mnenje, o katerem je tedaj osebno prepričan, da je resnično samo po sebi in da mora imeti zato svojega zagovornika. On je tako pravilnostno usmerjen in tako nesebičen, da zagovarja pravilnost in resnico tudi v lastno gospodarsko škodo in proti še ogromnejši večini, ki bi marsikoga oplašila že radi svoje kvantitete. Zato imenujemo individualnega človeka tudi značajnega človeka, ker se njegova doslednost in idejna usmerjenost ne tiče oseb in organizacij, temveč načel in idej ter njega samega. Zato ima tudi individualni človek neko posebno osebno moč, ki jo čutimo kot njegov vpliv na druge osebe.

Značilno pa je, da moremo individualnega človeka najti ob istem življenjskem primeru, kakor smo že našli tipičnega in individualističnega. Če si zopet mislimo množico ljudi na mostu, ki nekaj opazuje, potem kaj kmalu opazimo med njimi in med mimoidočimi individualnostmi, ki se ne pridružijo slepo in mehanično opazujoči

množici in tudi ne gredo s prezirom na maso mimo, češ da se nočejo pomešati med navadne ljudi, temveč vprašajo, kaj je v vodi takega, da vsi opazujejo. Nato pa pri sebi presodijo, ali se jim zdi vredno, da tudi oni gledajo to stvar, ali pa gredo ne glede na druge svojo pot.

Za individualnega človeka pa je zelo značilen tudi primer, da sedi v družbi s človekom, ki na dolgo in prav nič duhovito nespodobno ali vsaj dvoumno govori, pa se mu tovariši smejejo ali pa ga vsaj poslušajo, ker se mu nočejo zameriti ali ker jih je sram, biti nekoliko sposobni, ali pa se bojijo zasmeha, če bi ugovarjali. Individualni človek sicer tudi vse to ve in čuti, toda kljub temu se čuti dolžnega, da kot edini v družbi nastopi proti takemu govoričenju, ne ker bi se hotel pokazati kot posebno krepstnega, ali radi svetohlinstva, temveč ker čuti človekovo dostojanstvo tudi v zelo banalnih in naravnih stvareh.

Tako moremo tudi individualnega človeka na kratko označiti tako, da je to eden, ki pa pomeni več kot samo enega (Napoleon je bil »stotisoči«), da je to stvarni in po objektivnosti vezani človek, ki pa je prav zato notranje sproščen, ker ni vezan na mnenje ljudi, da je to sebi in svojim idejam ter svojemu prepričanju dosledni človek in da je zato tako značajan, da mu ni mar za nikako izgubo in neprijetnost, kadar gre za brambo tega, kar je res in kar je prav. Prav zato ga imenujemo osebnost, kar pomeni notranje poštenega človeka.

d) Kolektivni človek.

Končno najdemo v družbi še tip človeka, ki smo ga nazvali kolektivnega. Ne gre tu samo za komunističnega človeka, ki je samo ena vrsta kolektivnosti, ona, ki temelji na gospodarsko-materialističnem svetovnem nazoru ter gledanju življenja in zgodovine. Gre tudi za drugačne vrste tega tipa, ki so se razvile na vseh mogočih drugačnih, tudi idealističnih in religioznih svetovnih nazorih. Vsem pa je skupno to, da gre pri tem tipu človeka za ono značilno potezo, ki je res najbolj svojstvena za rusko dušo, t. j. za željo, služiti komu. Kolektivni človek enostavno preneha biti samostojen človek in individuum, ne samo individualnost ali individualist, in se tako popolnoma vtopi v človeški družbi, da ostane samo še družba, kot celota v njej potopljenih poedincev. Bistvo kolektivnega človeka je v tem, da kar naravno in nagonsko čuti potrebo po tem, da bi služil družbi, da bi se ji podredil, da bi postal eno z njo in podobno. On tako nagonsko živi z družbo, da kar čuti njene potrebe in hoče živeti za te potrebe. On se izživlja v tem, da dela samo v prid družbe, da odmre samemu sebi, da preneha čutiti svoje osebne koristi, ker jih docela podredi družbi.

Kolektivni človek se zato močno razlikuje od vseh ostalih tipov človeške družbe. Od tipičnega človeka se loči po tem, da ima vsaj eno stalno in življenjsko usmerjenost, t. j. socialno, čeprav ima z njim skupno to, da je tudi osebno pasivnega značaja. Od individualističnega človeka se loči kot luč od teme, zakaj kakor stopa pri tem v ospredje samo njegova oseba, osebna korist, osebni uspeh, osebni napredek, tako gre kolektivnemu človeku v vseh življenjskih primerih le za družbo in celoto, za uspeh družbe, za korist družbe in za napredek družbe. Zato individualistični človek nikakor ne more razumeti kolektivnega, dogaja pa se seveda tudi obratno.

Tudi od solidarnega človeka se loči kolektivni, čeprav je obema skupna socialna usmerjenost in tvornost družbe. Ta razlika je zelo važna in se da mogoče pojmovno izraziti tako, da je kolektivni človek pasivno socialen. To pomeni, da njegova podreditev ni zavestna in hotena, temveč podzavestna in instinktivna, ker izhaja iz osnovnega in prirojenega socialnega gona. Kolektivni človek mora biti socialno usmerjen, ker njegova socialna podreditev ne izvira iz osebne odločitve kakor pri solidarnem človeku. Zato ta socialnost ne pozna one žrtve, ki jo večkrat mora doprinesti solidarni človek. Sicer se tudi pri kolek-

tivnem človeku dejanja podreditve zdijo kot žrtve, toda to le onim, ki sami niso kolektivnega tipa. Za ta tip pa je to sama ob sebi razumljiva stvar in mu je taka podreitev in tako služenje družbi prav tako prilika za osebno izživeljanje kakor individualistu njegova skrb za osebno korist, njegovi načrti za gospodarske uspehe, ki so mogoče v zvezi z izrabljanjem sočloveka. Zato moremo imenovati socialnost kolektivnega človeka *n e o s e b n o*, medtem ko je socialnost solidar-nega človeka nujno osebna značaja in ima zato veliko večje zasluge.

Od individualnega človeka pa se končno loči kolektivni po tem, da pri njem sploh ni govora o kaki izraziti osebi in da tega niti pričakovati ne moremo, ker pri njem popolnoma prevladuje gon po podreditvi lastne osebe in po služenju socialnim skupnostim.

Tako bi mogli tudi tip kolektivnega človeka kratko označiti tako, da je to pasivno socialno bitje, ki se izživlja v svoji absolutni podreditvi družbi in na ta način skoro izgubi svojo osebno svojstvenost in svoj individuum, kaj šele individualnost ali individualistično usmerjenost. Je to zopet samo eden med drugimi, toda ne v smislu tvorilca mase kot pri tipičnem človeku, temveč v smislu vtopljenja osebe v družbi in v njeno korist.

Seveda bi bilo sedaj glede zadnjega ekstrema orisanega tipa še vprašanje, ali je kaj dosti takih ljudi v resničnem življenju. Na to bi mogli odkrito odgovoriti, da prav za prav zelo malo in da je to tip človeka, ki je postal z neke plati danes socialno-vzgojni ideal in je torej šele nekaj človek *b o d o č n o s t i*, tip človeka, kakršen naj bi šele postal. Iz tega odgovora pa seveda prav nič ne sledi, da poznamo vsaj nekatere žive zastopnike tega tipa, pa bodisi, da so tudi življenjsko tako ekstremni ali pa so mešanica različnih prej naštetih tipov pa s prevladovanjem kolektivnega človeka.

Tako smo spoznali, upam, vsaj glavne tipe človeka, kakršen živi v družbi in ki je do te družbe v različnih odnosih. Sedaj pa bi bilo treba odgovoriti na v uvodu stavljeno vprašanje o *s o c i a l n o - v z g o j n e m i d e a l u*. Preden začnemo s posameznimi naštetih tipov in se vprašamo, ali bi oni mogli biti tak ideal, naj najprej splošno ugotovimo, kaj pričakujemo od takega ideala in kaj bi bila njegova življenjska naloga. Glede tega, mislim, smo si danes kljub precejšnjim razlikam v sociološki teoriji vsaj toliko edini, da bi tak ideal moral *p r e o b l i k o v a t i* človeško družbo in jo izpremeniti tudi v nekaterih temeljih. Preoblikovanje bi moralo imeti to smer, da bi posameznik ne videl več samo sebe, temveč da bi nujno upošteval tudi sočloveka, da bi vsak človek predvsem čutil človekovo najosnovnejšo vrednost, ki jo le-ta že ima in to samo kot človek, da bi spoznali in uvideli notranjo vrednost dela in delovnega človeka, da bi prenehala razlika med dvema vrstama ljudi, med višjimi in gospodujočimi pa med nižjimi in služječimi hlapci, da bi prenehala borba med dvema razredoma in podobnih izprememb še mnogo. V splošnem moremo reči, da se preoblikovanje človeške družbe tiče predvsem preoblikovanja človeka in z njim vred življenjskega, gospodarskega in socialnega reda, v katerem naj bi zavladovala resnična socialnost, kar pomeni duhovno in gospodarsko enakopravnost ter medsebojno človeško upoštevanje. Socialno-vzgojni ideal naše dobe bi moral ustvariti novo človeško družbo, v kateri bi prevladovala in sploh živela pravičnost in pristna socialna ljubezen, pa prenehala hotena krivičnost radi osebnih koristi ter osebno podcenjevanje človeka v orodje in sredstvo za drugega. To je ono *n a č e l n o* preoblikovanje človeške družbe in človeka, ki naj bi ga izvedel in uresničil novi vzgojno-socialni ideal.

(Konec sledi.)

Odbiranje učencev po duševnih sposobnostih.

Razvojna stopnja gospodarskih sil in njim ustrezajoča socialna in pravno-politična družbena ureditev v posameznih družbenih epohah je določala organizacijo šolstva, dajala cilje vzgojnim idealom in učni miselnosti teh posameznih dob. Če je bil splošni vzgojni ideal stare Špate, dati državi krepke, okretne in hrabre borce, je bilo to zgodovinsko utemeljeno in nujna posledica takratnih stremeljenj in zahtev vladajoče družbene aristokracije; zakaj vojna je veljala v Grčiji za pridobitno panogo kakor lov ali ribolov. Razvoj sistema kolonizacije in z njo trgovine ter pomorstva je imelo za posledico razne pohode za zlatim runom, žlahtnimi kovinami, za dostop do Črnega morja, zavojevanje raznih kolonij v svrhu gospodarske eksploatacije itd., za kar so bili potrebni zdravi in krepki heloti — množica nesvobodnih in brezpravnih obubožanih kmetov in obrtnikov. "Se, kar je že ob rojstvu pokazalo telesne nedostatke ali pa tudi duševno manjvrednost, je bilo izpostavljeno v gore ali ob reke divjim zverem. Ako je bil srednji vek v tem pogledu milejši, pa nikakor ni prišel dlje od grških principov, kjer so imeli pravico do šolanja le otroci iz aristokratskih in duhovniških družin. Ta princip ni računal z duševnimi sposobnostmi otrok, temveč s slučajnim položajem otroka v aristokratski ali duhovniški družini.

Princip odbiranja otrok po njihovem materialnem in socialnem položaju je vladal vse do nastopa tretjega stanu ob zgodovinski prelomnici konec 18. in v začetku 19. stoletja. Sveže in ekspanzivne gospodarske sile, nastale v nedrhi fevdalne družbe, utesnjenе in tlačene v okostenelem fevdalnem redu, katerih nosilec je bil meščanski razred, je imel nujno za posledico princip politične demokracije, kot bojno geslo, ki je bilo končno prenešeno tudi v šolsko organizacijo in pedagogiko. Vsi otroci vseh slojev imajo pravico do šolanja, je bila deviza v vzgojnem področju. Egalitejska ideja političnih tribunov meščanskega razreda je bila prenešena tudi v šolsko življenje s predpostavko, da enakopravnost državljanov počiva na njihovi medsebojni enakosti. Ta predpostavka pa je našla svojo sankcijo v dotedanjih psiholoških dognanjih, ki so temeljila na filozofskih spoznavah vulgarnega ali prirodozlovnega materializma (v nasprotju od sodobnega znanstvenega dialektičnega materializma) Büchnerja, Moleschotta itd., katerim je bil, kakor Descartesu žival, človek stroj. Psihologija Lockeja je stopila zopet v ospredje; po njem človek nima nikakih prirojenih dispozicij ali zmožnosti, temveč rezultira vse duševno življenje poedinca zgolj iz navad.

Tako mehansko pojmovanje človeka glede na njegov duševni razvoj je imelo za posledico, da so vsi učenci, rojeni istega leta, obiskovali isti razred in bili vzgajani po istih metodah. Če so se pokazale razlike v neuspehih, je šola smatrala, da je to posledica raznih moralnih nedostatkov, oziroma neizobraženosti, k čemur je tudi mnogo pripomoglo krščanstvo s svojo teorijo o dobrem in zlem. Tedanja psihologija ni bila zmožna, da bi spoznala duševne razlike individuov, ki rezultirajo iz njim lastne notranje linije razvoja.

Šele s pomembnejšimi odkritji v biologiji, kemiji, embriologiji, z nastopom Darwina (*Die Entstehung der Arten*) in z njegovo razvojno teorijo, odkritjem stanice in s spreminjanjem energije je empirijska, posebno pa diferencialna psihologija pokazala, da obstajajo med ljudmi v duševnem pogledu velike razlike, ki so deloma prirojene in deloma pridobljene, da je duševnost človekova organska zgradba, čije posamezna doživljanja in funkcije tvorijo vzročno med seboj povezan splet, še več, da ni duševnost nekaj konstantnega, temveč da je dinamična in da rezultira iz konfliktov duševnih sil, ki so zapadene druga z drugo v borbi. Ti izsledki pa so imeli odločilne posledice v spoznavno-teoretičnem pedagoškem kakor praktično-šolskem življenju. Individualnost učenčeva z vsemi njenimi prirojenimi in pridobljenimi duševnimi lastnostmi je dobila svoj poudarek. Zahteva po di-

ferenciaciji pouka je začela vedno bolj prodirati v pedagoške kroge. Spontanost in iniciativnost učenčeva je vedno bolj kričala po uveljavljanju v šolskih sobah. Kakor so se v nedrih razkrajajoče fevdalne družbe razvili novi gospodarski in življenjski pogoji in imeli za posledico novo družbeno ureditev, ki je temeljito posegla tudi v šolsko in vzgojno življenje, tako imajo v okrilju meščanske družbe novi pogoji tudi za posledico vedno bolj glasno zahtevo po preureditvi in preusmeritvi vzgojnih in učnih idealov.

Praktična potreba ustanavljanja specialnih zavodov za idiote in slaboumne (imbecilne) otroke ter ustanavljanje pomožnih šol za duševno zaostale in defektne učence so bili prvi rezultati teh novih dognanj. Tej praktični potrebi pa je dala psihologija svojo sankcijo s sistemom odbiranja otrok po duševnih sposobnostih. Med prvimi, ki je obdelal to vprašanje sistematično in znanstveno, je bil francoski zdravnik Alfred Binet, ki je s pomočnikom Simonom sestavil skalo testov (vprašanj in nalog), s katero je dognal stopnjo duševnega razvoja vsakega posameznega učenca in določil njegovo duševno starost.¹ Z dobljeno skalo testov je dognal diagnozo učenčevega duševnega stanja, predvsem stopnjo inteligence, kar je uporabljal predvsem za selekcijo slaboumnih in duševno zaostalih otrok. Kljub raznim nedostatom in prigovorom je še danes najbolj uporabljiva (predvsem po Termanu izpopolnjena skala) pri odbiranju in določanju stopnje inteligence pri duševno zaostalih in defektnih otrocih ter najbolj uporabljana poleg metode psiholoških profilov ruskega psihiatra Rossolima.

Z izpopolnjevanjem pomožnega šolstva in z ustanavljanjem pomožnih razredov pri osnovnih šolah bo poznavanje te panoge psihologije tudi pri nas dobivalo vedno večji pomen. Ker je osnovnošolski učitelj prvi, ki označi učenca na osnovi opazovanja za slaboumnega, duševno zaostalega ali defektnega, bo zanj neobhodno potrebno, da se bo poglobljeval s študijem učenčeve duševne polnovrednosti, oziroma njegove manjvrednosti. Saj ni pretirana zahteva J. Černija, »da naj vsak učitelj spozna šole za nenormalne učence, preden začne učiti v normalnem razredu« (J. Zeman: Osnovi pedopatologije, srbohrv. prevod iz češč.), ako pomislimo, da disociacija duševnega organizma, ki jo povzroča abnormalnost, šele omogoča pojmovati normalno učenčevo delatnost. Zaradi tega je najmanj, kar lahko pričakujemo in kar je tudi v današnjih okoliščinah možno, da učiteljišče najtesneje poveže svoje kandidate s pomožno šolo v dotičnem kraju ter z delom in metodami učiteljskega zbora dotične šole; saj je »nemajhen nedostatek sodobne pedagogike prav ta, da gradi na poznavanju normalnega šolskega otroka, ne da bi upoznala dovolj dušo nenormalnega otroka« (J. Zeman). Ne smemo pozabiti, da je slaboumje v ogromni večini slučajev posledica vseh onih faktorjev, ki so združeni v »socialni bedi« in da bo imela prav sedanja socialno-ekonomska stiska v delovnih plasteh naroda vedno več slučajev raznih duševnih anomalij in da bo take slučaje vedno bolj pogosto srečaval učitelj v svojem razredu.

Poleg tega je baš učiteljstvo, ki se bavi z vzgojo in poukom duševno abnormalnih učencev, prišlo tekom desetletij do izkustev in izsledkov, ki veljajo v marsikaterem pogledu za izhodišče sodobne reforme v metodiki in didaktiki osnovne šole. Fröbelov in Montessorin učni sistem je zgrajen na študiju abnormalne dece. Sodobni principi, kakor so koncentracija pouka, samodelavnost in spontanost otrokova, strnjeni pouk, reforma čitanja in pisanja itd., imajo svoj začetek in svoje prvo uveljavljanje v pomožni šoli.

¹ Ker je metoda, način in skala Binet et Simonovega postopka prevedena v srbohrvaščino v knjigi »Ispitivanje i merenje inteligencije kod dece«, je dostopna vsakemu, ki se zanima za to psihološko panogo.

Medtem ko so se Binet et Simon, Rossolimo in še nekaj drugih bavili v glavnem z odbiranjem in selekcioniranjem slaboumnih in duševno zaostalih otrok od normalnih, pa so se nekateri pedagogi v zadnjih decenijah lotili tudi odbiranja nadarjenih otrok. Med temi je po svojem teoretičnem in praktičnem delu najbolj poznan Viljem Stern, univ. prof. v Hamburgu, v Ameriki pedagog Terman, pri nas pa beograjski prof. dr. Branislav Krstić.

V hamburškem predmestju Altona je bilo vpisanih 1921. leta 300 novincev v 1. razred osnovne šole. Na osnovi krajšega opazovanja osnovnošolskih učiteljev so bili razdeljeni v 3 oddelke (paralelke); v oddelek a) so prišli nadarjeni učenci, v oddelek b) učenci srednjih sposobnosti in v oddelek c) slabonadarjeni učenci. Ko je bila razdelitev izvršena, se je učiteljski zbor hotel prepričati o točnosti njihove razdelbe, zato se je upravitelj te šole obrnil do V. Sterna, da prekontrolira točnost z metodami znanstvene psihologije. V ta namen je posebni psihološki laboratorij hamburške univerze pod vodstvom Viljema Sterna zbral in na učencih osnovne šole preizkusil skalo testov za določanje inteligenčne stopnje, s katero so vršili kontrolo na omenjeni šoli.

Še bolj nazorno se kaže pomen in važnost psihološke preizkušnje 10letnih učencev v Hamburgu. Ob neki priliki je bilo prijavljenih 20.000 učencev v oddelke za učenje tujih jezikov, od teh pa je moglo biti sprejetih le 990. Pozneje se je izkazalo, da so rezultati psihološkega preizkušanja delali z 98% sigurnostjo.

Naval v srednje in razne strokovne šole ima za posledico, da vršijo profesorji v prvem letu »temeljito čiščenje«, na drugi strani pa je ogromno število repetentov. Pomislimo, da pride pri sprejemnem izpitu v poštve le znanje učenčeve in da je ocenjevanje znanja močno relativno, zaradi tega se le prečesto dogaja, da so v šolo sprejeti učenci, ki po svojih duševnih sposobnostih ne spadajo tja, sposobnejši se pa odklonijo. Zaradi tega so srednje šole v naprednejših državah poklicale na pomoč psihološki laboratorij, ki z velikim uspehom vrši dano mu nalogo (Berlin, Hamburg, Amerika in Sov. Rusija).

V Beogradu je začel tozadevno delo dr. Bran. Krstić. Od 1929. leta se vrši v šolski polikliniki beograjske občine vsak dan psihološki pregled učencev in otrok novincev, ki so dorasli za vpis v osnovno šolo, da se dožene stopnja njihovega intelektualnega razvoja. Na osnovi pregleda in preizkušnje dobijo starši navodila in nasvete pri izbiri poklica dotičnega učenca, ali pa, katero srednjo, oziroma strokovno šolo naj učenec poseča. V laboratorij je bilo prijavljenih največ otrok v starosti 5. in 6. leta (vpis v osnovno šolo), 10. leta (prestop v srednjo šolo) in po skončani mali maturi (prestop v strokovne šole).

Poleg tega, da bo prišel psihološki laboratorij do preizkušene skale testov, ki ustreza tamkajšnjim razmeram, pa ima psihološko preizkušanje v Beogradu še drugo važno plat. Na osnovi tamkajšnjih konkretnih razmer je s tem preizkušanjem ponovno potrjeno že dokazano dejstvo, da se ne samo telesna, temveč tudi duševna beda javlja kot nujna posledica socialne bede, kot posledica socialno ekonomskih razmer.

Izmed 300 otrok so bili njihovi starši najrazličnejših poklicev. Kakor kažejo rezultati preizkušnje, je količnik inteligence najnižji 0.31 (100 je za poprečno normalnost) in se počasi dviga na 0.76. Tu je obseženih 10 stanov, katerim pripadajo industrijski delavci, kočijaži, splavarji itd. Za tem se količnik nenadoma dvigne na 1.79 z otrokom trgovca in se giblje med 1.29—1.79, kjer so obseženi otroci trgovcev, inženjerjev, profesorjev, višjih oficirjev itd.¹

¹ Podatke sem črpal iz predavanj dr. Bran. Krstića. Kolikor sem informiran, je izšla tudi tozadevna njegova knjiga pod naslovom »Uticaj socialne bede na psihofizički razvoj dece«, ki jo je pa težko dobiti.

V Sloveniji takega odbiranja otrok na osnovi znanstveno psihološke metode nimamo, kolikor se to ne vrši v svrhu odbiranja slaboumne, duševno zaostale in defektne dece za sprejem v pomožne šole, oziroma pomožne razrede pri osnovnih šolah. Če sem točno informiran, so nameravali pred leti ustanoviti neke vrste »psihološko posvetovalnico« pri Delavski zbornici v Ljubljani, kar pa se do sedaj še ni uresničilo. Pedagoški seminar ljubljanske univerze je po svoji nalogi in svojem položaju prvi poklican, da začne na ta način proučavati naše konkretne razmere ter priskoči na pomoč učitelju in otroku. Društvo »Šola in dom« mora tu izvršiti svojo kričečo nalogo.

Poljanec dr. J. Leopold:

Pregledni stalež učiteljstva narodnih šol v Dravski banovini.

Pregledni stalež (slika 1.) je sestavljen po Staležu šolstva in učiteljstva ter prosvetnih in kulturnih ustanov v Dravski banovini, ki je izšel leta 1934. v banovinski zalogi šolskih knjig in učil v Ljubljani. Ta pregled ima obliko samotne, gorske smreke, v njenem deblu se nizajo navzgor službena leta od 1 — 40. Na vejah leve strani se razvrščajo po službeni dobi učitelji, na desni strani pa učiteljice, in sicer pomenijo od sredine navzven prva bela polja samske učiteljice, črna polja omožene učiteljice, druge bele ploskve samske, črne pa omožene zabavilje. Prekotno podčrtani kvadrati značijo pripravnike(ce), ploskve za omožene so tu temneje osenčene.

Vkljub natančnemu delu so v sliki nepopolnosti, in sicer:

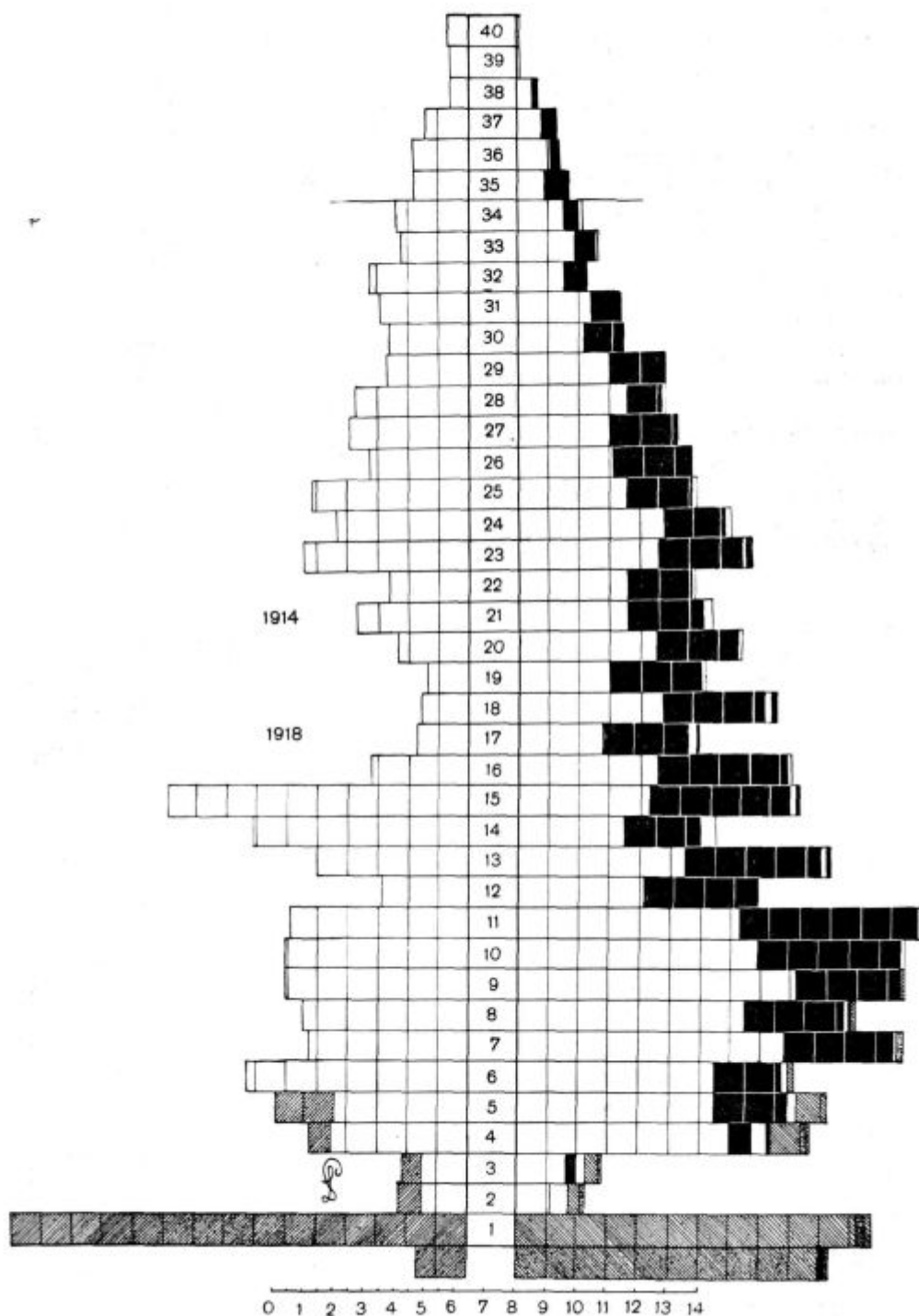
1. Omoženih učiteljic je nekaj več; nekatere namreč poleg moževega ne navajajo svojega deklškega imena, druge pa se vodijo v Staležu še pod deklškim imenom.

2. Pri službeni dobi učiteljev se je povsod prištelo eno leto, tako da predstavlja slika stanje s 1. januarjem 1935, vendar se službena starost ni dala povsod točno zajeti. Nekateri srezji so označili službeno dobo po letih, mesecih in dneh, drugi samo po letih. Če stoji na pr. natančno 19 let 5 mes. ali 19 let 7 mes., se je računalo v prvem primeru $19 + 1 = 20$ let, v drugem pa $20 + 1 = 21$ let, kakor se običajno računa pri nepopolnih številih. Kjer pa stoji v Staležu samo 19 let, tam je lahko učitelj služil že 19 let 11 mes. in pride vendarle med dvajsetletnike. Tako so vse veje te slike nekoliko prenizke in bi jih bilo treba premakniti vsaj za eno četrtino leta navzgor; mogoče bi se na ta način tudi nekoliko izgladili klekasti izrastki na desni strani. Tako je tudi treba umeti, da nastopajo z 2 letoma že stalni učitelji; 2. leto obsega namreč dobo od 18—29 mesecev in v tem času je ta ali oni že lahko napravil usposobljenostni izpit.

Na izvirniku pomeni 1 cm² d e s et učiteljev(ic), isto tudi tu na sliki, seveda v zmanjšanem merilu; s šestilom v roki lahko izračunaš število učiteljev v poedinih službenih letih. Pripravniki(ce), postavljeni s 17. novembrom 1934., še niso v Staležu in so označeni na obeh straneh pod 1. službenim letom, da bi se plitve korenine te smreke ne raztezale preširoko in preveč ne podražile klišaja.

V rednih razmerah bi pregled moral kazati trapezasto obliko ciprese s pri-sekanim vrhom, ker izpadejo do 40. službenega leta poedinci(ke) zaradi smrti ali pa izstopijo iz učiteljske službe.

Nepravilno izpresekana slika priča o močnih pretresljajih v učiteljskem staležu, in sicer:

1. Globok izsek na levi od 1914.—1918. leta in še prej kaže izpadek učiteljev zaradi svetovne vojne (neki so padli, drugim se ta doba ne šteje).

2. V preostro zakoničenem vrhu so izpadli mnogi nemški učitelji(ice), ki so po ujeditvi v naši Jugoslaviji nekaj odšli, nekaj pa šli v pokoj. Izrastki na obeh straneh slike pa prihajajo menda deloma odtod, da so na njihovo mesto vstopili mnogi učitelji(ice) iz zasedenega Primorja. Kakor je padalo za svetovne vojne število učiteljev, tako je naraščalo število učiteljic izza leta 1914.

Globoka, obojestranska zarez na osnovi slike izpričuje sedanje gospodarsko stanje, ko je manjkalo v Dravski banovini čez 450 učiteljev(ic) in ko so kandidati morali po več let čakati na postavitev; ta skeleča rana našega narodnega šolstva je bila hujša ko ob sami vojni. Široka osnova ponazoruje izdatne postavitve v letu 1934., ki so bile mogoče ob velikih žrtvah na drugi strani.

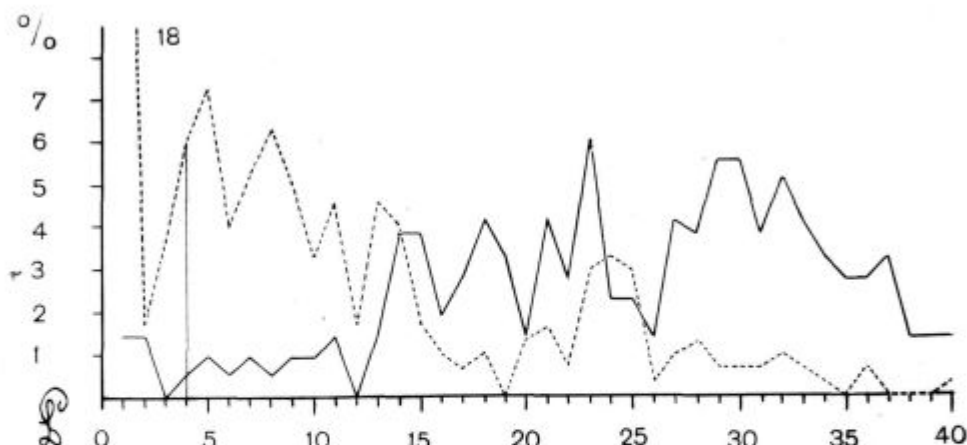
4. Sonce sije na smreko od desne strani, število omoženih učiteljic raste iz leta v leto, in sicer posebno izza ujeditve, ko si učiteljice mimo učiteljev lahko izbirajo tudi može iz drugih poklicev, a jim zaradi tega ni treba zapustiti učiteljske službe. Manjše črne ploskve v mlajših letnikih morda nekoliko tudi ponazorujejo gospodarsko stanje, sedaj učiteljica ne pomeni več polmilijonske dote.

Po stanju 31. januarja 1935 je v Dravski banovini 1578 učiteljev in 2556 učiteljic, skupaj 4134 osebe. Če razdeliš to vsoto enakomerno na 40 let (to skrajno mejo sem vzel zaradi slike same in zaradi sedanjih razmer pri upokojitvah), tedaj izpade na leto, oziroma je treba namestiti 103 učitelje. Če računaš, da nastopijo učitelji službo nekako z 20. letom starosti in služijo 35—40 let do 55.—60. leta, tedaj bi jih moralo odpasti po splošni razporednici umrljivosti 57%, ostati pa 43 od sto začetnikov. Če pa znižaš odstotek umrljivosti na polovico, ker se sprejemajo le zdravniško preiskane osebe v učiteljsko službo, torej na 28% ter prišteješ še kakih 5% zaradi izstopa iz državne službe, vsega torej 33%, tedaj se da letna potreba nekoliko točneje izračunati. Pripomniti pa je treba, da neobhodno potrebujemo za jasne račune v bodočih letih natančno preglednico umrljivosti učiteljev in učiteljic posebe, in to od 20.—60. leta starosti, prosvetna politika se ne sme več delati iz leta v leto, kakor doslej, temveč z a d v a r o d o v a.

Prej omenjeno število 103 je osnovnica pravokotnika z višino 40 in ploščino 4134, je pa tudi srednica trapeza z neznanima osnovnicama a in c in isto ploščino. Ako veš, koliko izmed 100 novincev-učiteljev z 20 leti doseže 60 let, lahko izračunaš trapezovo osnovnico a iz tehle enačbe: $(a + b) \cdot 2 = 103$ in $a : b = 100 : 67$. Po teh naših, seveda netočnih podatkih potrebujemo v Dravski banovini vsako leto 124 pripravnike(ce), ki se skrčijo v 40 službenih letih na število 82, ako obdržimo ves sedanjí stalež 4134 učiteljev(ic). V prihodnjih letih bi se moral stalež učiteljstva še povečati, saj nam primanjkujejo učilnice in se zaradi tega v mnogih prenapolnjenih razredih ne morejo otvoriti vzporednice, na drugi strani pa čez nekaj let ne bo učiteljskih odhodnikov, ker so prvi letniki na učiteljskih že 2 leti ukinjeni. Učiteljev s 35—40 službenimi leti je zdaj po Staležu okoli 120, to število bo leto za letom naraščalo.

Za vzgojo toliko učiteljev pač ne zadošča v Dravski banovini eno učiteljišče, ki more v rednih razmerah vzgojiti v letniku le 40 gojencev(nk), potrebni sta vsaj dve, prav posebe iz vzrokov, ki jih hočemo v sledečih vrstah navesti.

Pri sestavljanju preglednega staleža je Ljubljana izkazala 35 učiteljev(ic), ki služijo 35—40 let, to je 16% vsega ljubljanskega staleža ali 28% vsega dosluženega učiteljstva, ki sme stopiti v pokoj. Krivulji (slika 2.), napravljeni po Staležu, izražata službeno dobo učiteljstva narodnih šol v Ljubljani in v Prekmurju (počrtkano); pod sliko se navajajo službena leta od 0—40, na levi pa odstotki, v katere se je preračunalo zaradi primerjave število učiteljev(ic) izvestnih službenih

let. Ljubljana do 12. leta skoro nima učiteljev, kar jih krivulja navaja, službujejo skoro vsi kot učiteljice na zasebnih šolah; večina učiteljstva ima službeno dobo od 25—40 let. Ta stalež je prestar, treba mu je priliti dokaj mlade krvi.

V Prekmurju je vsaj 20% učiteljev(ic) pripravnikov iz leta 1934. (na sliki podaljšaj za 1. leto dolžino 4. službenega leta trikrat); če se namreč vštejejo še postavitve z dnem 17. nov. 1934., je v Prekmurju vsak 5. učitelj novinec. Zdaj vidimo, koga je zadela »učiteljska kriza« zadnjih let. Zato pa skoro ni učiteljev(ic) v službeni dobi od 25—40 let. Od 12. leta, ko lahko prosijo za premestitev, se selijo učitelji iz našega obmejnega severa na jug, tja pa se vračajo samo novinci. Velika vzgojna, narodna in državna škoda se godi, da se učitelji v Prekmurju ne ustalijo in da se ne zlijejo z ljudstvom, ki bi ga naj vzgajali in vodili. Le domači sinovi bodo radi, trajno in uspešno (znanje domačega narečja, ki je potrebno vsaj v 1. in 2. šolskem letu) službovali v Prekmurju; zato je treba vzdrževati in izpopolniti gimnazijo v Murski Soboti. Za dijake pa, ki se hočejo posvetiti učiteljskemu poklicu, moramo ohraniti učiteljišče v bližini, to je v Mariboru. Prekmurje je siromašno, šolanje v oddaljeni Ljubljani pa drago.

Slednjič še nekaj. Pokazati je bilo treba, kako se naj dela statistika, da ne našteva samo mrtvih števil, temveč da se ta števila gibljejo, da živijo, govorijo.

Kadunec Fran — Maribor:

Nekoliko nujnih reform v pogledu učiteljske izobrazbe.

(Nadaljevanje.)

II.

Med svetovno vojno so nastale strašne vrzeli v vrstah osnovnošolskega učiteljstva bivših kraljevin Srbije in Črne gore; šolska poslopja z vsem svojim inventarjem in učili so postala plen podivjane tuje soldateske.

Po ujedinitvi je bila ena največjih skrbi nove jugoslovanske uprave, da restavrira šolska poslopja ter obnovi učiteljski kader, ki bi bil kos novim, velikim nalogam. V petnajstih letih se je to delo popolnoma posrečilo; res je, da je trenutno nekako hiperprodukcija učiteljskega naraščaja, ki pa je prav za prav samo navidezna, ker imamo še vedno mnogo učnega osebja, ki mora poučevati po več oddelkov istočasno. Čim zgineta gospodarska depresija in finančna kriza, bodo lahko vsi absolventi učiteljišč zaposleni, in do tega mora v doglednem času priti.

Radi kreditnih nemogočnosti je moralo začeti tudi ministrstvo prosvete štediti. Moralo je zatvoriti posamezne razrede in šole, med katerimi so morale doprinesti tudi učiteljska svoje žrtve. Učna uprava je začela med drugim staviti težke in stroge pogoje za sprejem v prvi letnik ali ga je na mnogih zavodih celo zaprla. Pri tem jo je vodila v prvem redu skrb, da se zaprejo vrata brezposelnosti med učiteljskim naraščajem.

Ves čas po zedinjenju do danes je skrbela, da dobi zadostno število narodnih prosvetiteljev, ki bi bili temeljito, solidno izobraženi. To nam dokazujejo njene različne odredbe in razpisi iz zadnjih let, ki se nanašajo na naše narodno šolstvo.

Višji šolski svet v Ljubljani je poslal pod št. 8054 z dne 8. junija 1919 ravnateljstvom državnih in zasebnih učiteljskih v območju bivše deželne vlade za Slovenijo odlok o sprejemnem izpitu za prvi letnik učiteljskih, s katerim se odreja, da se počenši s šolskim letom 1919/20 sprejemajo v I. letnik učiteljskih 1. brez sprejemnega izpita (razen absolventov pripravljalnih razredov) tudi vsi učenci (učenke), ki so dovršili z ugodnim uspehom štiri razrede srednjih šol (gimnazije, realne gimnazije, realke, liceja) ali pa štiri razrede meščanske šole; 2. vsi drugi se morejo sprejeti le na podlagi sprejemnega izpita.

Ko je ministrstvo prosvete z razpisom S. N. br. 4342 z dne 13. marca 1924 odredilo, da se bodo na srednjih šolah, pričenši s tem šolskim letom, vršili nižji tečajni izpiti in že poprej s S. N. br. 20.114 z dne 6. decembra 1922 priporočilo, naj imajo tudi kandidatje za sprejem v prvi letnik učiteljskih nižji tečajni izpit, je prosvetni oddelek za Slovenijo pod št. 833/23 z dne 26. marca 1924 glede sprejema v prvi letnik učiteljskih izdal razpis, da imajo pri sprejemu v prvi letnik učiteljskih predvsem prednost a) absolventje nižje srednje šole z opravljenim niž. teč. izpitom, nato b) učenci (učenke), ki so dovršili z ugodnim uspehom štiri razrede srednjih šol, in c) učenci (učenke), ki so z ugodnim uspehom dovršili štiri razrede (nastavni razred) mešč. šole. Vsi ti se sprejemajo brez posebnega sprejemnega izpita pod pogojem, da zadoste predpisom glede sposobnosti za glasbeni pouk in glede zdravstvenega stanja; vsi drugi pa se morejo sprejeti le na podlagi sprejemnega izpita.

Z O. N. br. 13.867 z dne 18. marca 1925 zahteva ministrstvo prosvete nižji tečajni izpit za sprejem v srednje strokovne šole in kmalu nato odreja z O. N. br. 30.060 z dne 25. maja 1925, da se v prvi letnik učiteljskih ne morejo vpisati kompetenti brez nižjega tečajnega izpita na gimnazijah ali brez završnega izpita na meščanskih šolah.

Kljub vsem omejitvam pri sprejemu v prvi letnik učiteljskih je število prosilcev od leta do leta naraščalo, ker imamo drugovrstnih strokovnih šol, posebno ženskih, premalo in svet ni vedel, kam bi poslal toliko število absolventov niž. srednjih in meščanskih šol. Deputacij in intervencij radi sprejema v prvi letnik je bilo prav leta 1928. toliko, da si ministrski svet ni vedel drugače pomagati, nego da je izdal odlok, objavljen od ministrstva prosvete s S. N. br. 27.001 z dne 13. avgusta 1928, da se more vpisati v učiteljska, ki imajo po en oddelek prvega letnika, po 35 učencev (učenek), a v ona, ki imajo po dva oddelka, po 70 učencev (učenek).

V prvi vrsti se morajo sprejeti učenci (učenke) gimnazij z odličnim in prav dobrim uspehom, če takih primanjkuje, tudi oni z dobrim uspehom. Iz meščanskih šol se sprejemajo samo učenci (učenke) z odličnim in prav dobrim uspehom.

V privatna učiteljska se vpisuje v prvi letnik po 30 učencev (učenek).

Leto pozneje smo dobili zakon o učiteljskih, ki se je pripravljaval več let ter objavil pod P. br. 21.284 z dne 27. septembra 1929. V § 34. imamo točne pogoje za sprejem v prvi letnik učiteljskih. Po tem § se sprejemajo v prvi letnik učiteljskih učenci srednje šole z opravljenim nižjim tečajnim izpitom in s posebnim sprejemnim izpitom, ki ga predpiše minister za prosveto. Ob vpisu je treba ugotoviti, ali ima kandidat telesne in duševne sposobnosti, potrebne za opravljanje zvanja.

Učenci, ki so dovršili štiri razrede meščanske šole, se smejo sprejeti v prvi letnik učiteljskega, če opravijo posebni izpit za sprejem v učiteljske po pravilniku, ki ga predpiše minister za prosveto.

Ta zakon pa se je moral po treh letih radi velikega navala na učiteljska spremeniti. Sprejemni pogoji, navedeni v § 34., so se poostriili s finančnim zakonom za pror. leto 1932/33, kar je ministrstvo prosvete objavilo s S. N. br. 11.603 z dne 3. maja 1932. Ta odlok se glasi: »Ker je § 24. finančnega zakona za 1932/33 ukinil drugi odstavek v § 34. zakona o učiteljskih, zato se od sledečega šolskega leta dalje učenci, ki so dovršili meščansko šolo, ne bodo smeli vpisati v učiteljska«.

Posledica tega je bilo seveda strašno razburjenje staršev, ki so imeli otroke v meščanskih šolah v nameri, da jih pripravijo za učiteljske. Tudi učiteljska v Dravski banovini so občutila strogost tega zakona. Naenkrat smo dobili v jeseni š. leta 1932/33 prve letnike, v katerih smo imeli po večini slabe učence, absolvente nižjih gimnazij z nižjim tečajnim izpitom, ki so prišli na učiteljska, ker so čutili, da v višjih razredih gimnazij ne bo šlo. Seveda so tudi tu izjeme. V prvem letniku naenkrat ni bilo onih izvrstnih absolventov meščanskih šol, ki so bili v vsakem oziru zanesljiva garda v vsakem letniku; prvi letnik je ostal brez zdravega, žilavega in nepokvarjenega dotoka z dežele, s kmetov, ki ga tako bridko pogrešamo v vseh današnjih srednjih šolah.

Ker je bilo vsako leto več diplomiranih učiteljsčnikov in je učna uprava s skrbjo in strahom gledala, kam z njimi, in ker je finančna kriza še vedno naraščala, se je ministrstvo prosvete odločilo za to, da dovoli v šol. letu 1933/34 sprejem v prvi letnik samo nekaterim učiteljskim. V Dravski banovini je bil dovoljen sprejem v prvi letnik samo državnemu učiteljsku v Ljubljani. Moglo bi sprejeti samo omejeno število učencev — ne učenk — prijavilo se je pa iz vse banovine le šest učencev, ker so bili sprejemni pogoji prestrogi.

Prišlo je šolsko leto 1934/35. Sprejemni pogoji, ki jih je ministrstvo objavilo s S. N. br. 22.062 z dne 11. julija 1934, so bili zelo strogi. Bilo je dovoljeno sprejemanje v prvi letnik vsem državnim učiteljskim z naredbom, da se morejo v tem šolskem letu vpisovati v prvi letnik učiteljski samo učenci (a ne učenke), ki so napravili nižji tečajni izpit na gimnazijah z odličnim uspehom.

Takih prosilcev pa ni bilo. Kdor napravi nižji tečajni izpit z odliko, študira po navadi na istem zavodu dalje. Šele v pozni jeseni v novembru so zbrala v vsej državi tri učiteljska z veliko muko in s finančnimi žrtvami domačih občin, ko je ministrstvo prosvete poprej še nekoliko olajšalo sprejemne pogoje, toliko število kompetentov, da so mogli otvoriti v vsej državi tri prve letnike.

Mislim, da je ministrstvo prosvete doseglo svoj končni cilj in reguliralo ter omejilo prevelik naval in število učiteljskega naraščaja.

Ako pa hočemo rešiti to vprašanje za bodočnost, moramo skrbeti za to, da se z novim šolskim letom odprejo zopet prvi letniki državnih učiteljskih. Ako tega ne storimo, ne bomo imeli v najbližji bodočnosti — recimo čez pet ali šest let — dovolj kvalificiranih učiteljev za naše narodne šole.

Predlog, da bi se sprejemali v učiteljska, t. j. v sedanji tretji letnik absolventi šestega razreda gimnazij, bi bil zelo nesiguren eksperiment. V učiteljske bi prihajali — posebno v Dravski banovini — neresni kandidatje, ki ne bi mogli na gimnazijah uspevati. S tem bi bile zopet izključene meščanske šole.

Ugotovil sem, da bi potrebovala Dravska banovina pri sedanjem stanju in številu učiteljstva in šol, približno 120 diplomiranih pripravnikov vsako leto. Ali radi onih, ki še čakajo na službo, bi zadostovalo, če sprejmemo v prvi letnik v prihodnjih dveh ali treh šolskih letih okoli 80 kandidatov, pozneje seveda vsako leto nekoliko več sorazmerno z naraščanjem narodnih šol.

Vsa učiteljišča bi pa morala imeti internate, kakor to zahteva § 5. in sicer za vse revne dijake, ki naj dobijo v to svrhu državne podpore, in dalje za one dijake, ki ne stanujejo pri starših ali sorodnikih.

Dalje naj bodo učiteljišča prvenstveno v večjih krajih (kulturnih središčih), kar je tudi odrejeno s § 8. zakona o učiteljiščih. Gotovo bi ne smela središča banovin ostati brez učiteljišč, čeprav se ne morejo vsa ponasati s tem, da so kulturna središča. Za vso državo bi zadostovalo dvajset učiteljišč, ker se ne izplača, vzdrževati učiteljišča, kjer je profesorski zbor večji nego število učencev na vsem zavodu. Seveda se tudi praviloma ne sme dovoliti, da bi imela učiteljišča paralelke, ker delo s kandidati na učiteljiščih mora biti individualno in največji sovražnik takega dela so prenapolnjena učiteljišča.

Mislim, da bi bilo oportuno, če bi se predlagalo, da se s finančnim zakonom za l. 1935/36 zopet vzpostavi veljavnost § 34. zakona o učiteljiščih, ki določa sprejemne pogoje za prvi letnik s to spremembo, da se v prvi letnik učiteljišč sprejemajo absolventi z nižjim tečajnim izpitom gimnazij ali završnim izpitom meščanskih šol. Za vse te pa naj veljajo isti sprejemni pogoji; pri velikem številu prosilcev naj pa odločuje ocena prosilčeva.

Ob koncu poudarjam še enkrat, da se popolnoma strinjam z vsemi onimi, ki predlagajo, da se naj zopet dovoli sprejem učencev meščanskih šol v učiteljišča, kakor je to bilo dopustno že poprej in kakor je uzakonil to dejstvo tudi zakon o učiteljiščih. Potrebujemo novega, svežega, zdravega učit. naraščaja, ki prihaja s kmetov in se zopet rad vrača na deželo, na rodno grudo, odkoder je prišel.

(Konec sledi.)

Fink Fr.:

Še enkrat »Naše čitanke«.

Radi svojega članka »Naše čitanke« v 4. številu »Popotnika« sem dobil celo vrsto dopisov ter sem imel tudi dosti ustnih razgovorov. Medtem ko nekateri namero navdušeno odobravajo, so drugi kar načeloma »proti«. Zakaj? »Ker to ne gre!« In zakaj ne? »Ker pač ne gre!« To je tisto stališče, ki a priori odklanja prehod iz vajenih, izhojenih, udobnih razmer na nova pota. Tudi tisti, ki so imeli kake obširnejše ugovore, niso mogli povedati nič tehtnega, nič takega, kar bi moglo omajati idejo samo. »Pa vendar ne mislite popolnoma opustiti čitanke?« se je nekdo začudil. Seveda mislim na to! Čitalne pole in čitanke v stalni obliki, to se ne ujema. V moderni šoli je mesto samo za čitalne pole.

Da ne bi zidal v oblake, sem se informiral pri raznih tiskarnah o cenah. Pri nakladi, ki bi bila za naše narodne šole potrebna, bi stala vsaka, po 16 tiskanih strani obsegajoča mesečna čitalna pola 30—40 p. Če bi otroci (krajevni šolski odbori ali drugi) plačevali za polo po 50 p, bi bili kriti tudi stroški za razpošiljanje. Da bi se pa mogli plačevati avtorjem beril primerni honorarji in da bi se vse poslovanje moglo postaviti na sigurno podlago, bi se lahko nastavila cena za mesečno čitalno polo na 80 p do 1 Din. Tako bi stala celotna letna čitalna z 10 mesečnimi polami 8—10 Din, ne pa kakor sedaj 30—50 Din. Pole bi se zbirale v mapah, ne ostale bi pa od leta do leta iste, ampak vsako leto bi morale imeti novo gradivo, ker bi bilo samo tako mogoče spraviti vanje tisto aktualnost, ki je za uspešni pouk po novodobnih načelih neobhodno potrebna.

Pedagoška centrala v Mariboru je naročila nekoliko takih čitalnih pol (Beltz — Lesebogen), kakršne uporabljajo v nemških narodnih šolah.

Dobili smo 2 poli za srednjo stopnjo (14. in 32. polo) ter 3 pole za višjo stopnjo narodnih šol (33., 37. in 39. polo). Vobče se vidi, da so pole porazdeljene

po stvarnih skupinah, odn. po vzgojnih idejah. Vsaka pola ima v levem robu po dve luknjici, da se lahko zveže pola s polo. Številke ne predstavljajo zaporednega napredovanja, temveč to so številke stvarnih skupin, da more torej šola naročiti tiste pole, ki so za učno rabo v tistem kraju najbolj primerne.

14. pola za srednjo stopnjo obsega skupino »Male živalske pravljice«. Zastopane so največ Grimmove pravljice, kakor: Kraljiček. Volk in človek. Lisica in mačka. Itd. Pesmic ni. V poli so 4 slike.

32. pola prikazuje skupino »Srce polno ljubezni« ter ima berila z vsebino: Pomagaj drugim! Poleg prozaičnih beril sta v poli 2 pesmici. Slike najdemo 3. Med berili sta znani: Tuj otrok (Hebel) in: Mali glasilec miru (Stöber).

33. pola je posvečena materi. Vsa berila in vse pesmice govorijo o materi, o materinski ljubezni, o dolžnostih otrok do matere itd. Pola ima samo 1 sliko: Thoma »Mati«.

37. pola za višjo stopnjo služi ideji »Blagoslov dela«. Čitamo: Himna delu, Mladi kovač, Mojster Klavice, Stara perilja (Chamisso) itd. V poli sta 2 slike.

39. pola je namenjena skupini »V nevarnosti in sili«. Ima malodane samo balade: Rekrut v Philippsburgu (Simrock), O morskih roparjih (Geibel), Ubogi deček (Hebbel) i. dr. Pola ima samo uvodno sliko: Röhm »Godec in volk«.

Iz tega se vidi, da je izbira pol velika in da si vsaka šola prav lahko sestavi za malo denarja med šol. letom kolikor toliko individualno čitanko za svojo šolo.

Jaz bi pa rad šel še korak naprej. Vsi vemo, da učenci kaj radi čitajo dnevne liste in da si iz njih izbirajo to, kar jih najbolj zanima, kar jim služi v šoli za pouk, o čemer se pogovarja njihova okolica itd. Ker tako čitanje dnevnih listov za otroke dostikrat ni brez negativnih vzgojnih strani, saj je v listih tudi mnogo takega, kar za otroke še ni primerno, zato bi morali najti otroci tako zanimivo, zanje prikladno aktualno čtivo drugod, torej v naših čitalnih polah. Zato nisem za sestavo takih pol vnapij, najsi bo izbira potem še tako velika. Pole morajo nastati vsak mesec sproti, potem je mogoče vanje sprejeti res aktualna berila, ker se pač tudi sproti dogaja to, kar sodi v te pole. Drugače dobimo sicer nekoliko boljše čitanke od običajnih, pa vendarle zopet čitanke v nekaki stalni obliki.

Da se ideja da izvesti, da torej »gre«, je jasno; da bi bila taka čitanka primernejša in cenejša, je tudi jasno. Glavna zahteva je le ta, da bi kak stalni odbor (3—4 člani) dobil od naučne oblasti pooblastilo za sestavo čitalnih pol proti naknadni predložitvi že tiskanih pol ob osebnem jamstvu odborovih članov za to, da bodo berilni sestavki v vsakem pogledu primerni glede vsebine in oblike.

Mislím, da bi se dalo razpravljati o predlogu, čeprav se vidi iz nedavno objavljenega natečaja za čitanke narodnih šol, da za sedaj mislijo še na čitanke v stalni obliki. Treba bo pač pripraviti teren za čitalne pole, da bo čimprej prodrlo prepričanje o važnosti in didaktičnih vrlinah takih pol nasproti običajnim čitankam.

Vsak oče, vsak učitelj, ki hoče pri otroku doseči uspehe, mu mora najprej privoščiti veselje. Pot preko veselega poguma nas najhitreje dovede tja, kjer zori sad duševnega dela. To spoznanje naj bi povsod, kjer se poučuje, pomenilo p r o g r a m. M. Schlegel.

*

Kdor je od pet do glave učitelj, jemlje vse stvari resno samo glede na svoje učence — celo samega sebe. F. Nietzsche.

*

Srečne družine so druga drugi podobne; od nesrečnih ima vsaka svoje lice.

L. Tolstoj.

*

Kogar često in močno vodijo, temu se prav lahko pripeti, da nekako prostovoljno žrtvuje tudi ostanek svoje aktivnosti in samostojnosti. V. Humboldt.

Nekaj besed o srbohrvatski pedagoški knjigi.

Razgled po pedagoško-književnem trgu v zadnjih 10 letih.

(Konec.)

Temu kratkemu pregledu položaja srbohrvatske pedagoške knjige naj sledi v tem poglavju podrobnejša navedba poedinih izvirnih in prevodnih del s književnega trga iz zadnjih 15 let. V pregledu navajam samo večja dela in spise ožje in širše pedagoško-psihološke vsebine, izpuščam pa drobnejše knjižice in brošure, ki po svojem obsegu ali predmetu ne pomenijo velikih dogodkov in novosti na književnem trgu ali v pedagoškem življenju. Iz razumljivih vzrokov pa ne morem jamčiti za kakršnokoli popolnost seznama, saj se pri nas ne vodijo stalni bibliografski podatki, na drugi strani pa tudi ni namen tega poročila, zabeležiti vse izdaje s književnega trga, ampak samo prikazati pestrost književnega življenja v srbohrvatski pedagogiki. Morda bomo s tem poročilom vzbudili vsaj malo zanimanja za srbohrv. pedagoško knjigo, ki tu in tam lahko s koristjo dopolni vrzeli v sloven. pedagoško-književnem tisku. S tega stališča je torej treba presojeti namen tega književnega referata v tem listu.

1. Teoret. in filozofska pedagogika.

Vrhovac Rad.:	Iz šolske i društvene pedagogike, dve knjigi, á 14 Din.
Vučić Radmilo:	Osnovi pedagogike.* Beograd 1934., str. 219, 30 Din.
Dvorniković:	Essyi iz područja psihološke pedagogije, Zagreb, 22 Din.
Durić Miloš:	Problemi filozofije kulture, Beograd 1929., str. 180, 40 Din.
Janković Milan:	Uvod u pedagogiku i opštu metodiku, 1920., str. 140, 20 Din.
Jovanović S. Jov.:	Pedagogija. 5 knjig, á 30 Din.
Ljubunčić Sal.:	Škola rada.* Zagreb 1930., str. 120, 22 Din.
Majstorović Mil.:	Osnovi pedagogike i prirodnih nauka. 20 Din.
Mladenović Voj.:	Pedagoške rasprave i članci, 1931., str. 137, 20 Din.
Mladenović Voj.:	O osnovi nauke o vaspitanju. 1932., str. 134, 20 Din.
Mladenović Voj.:	Problemi duševnog života. 1933., str. 126, 20 Din.
Natorp Pavel:	Opšta pedagogija. Beograd 1922., str. 81, 12 Din.
Pataki Stev.:	Problem filozofijske pedagogije, Zagreb 1934., 35 Din.
Pejhelj Vas.:	Opšta pedagogika. Kragujevac 1934., str. 155, 25 Din.
Pejhelj Vas.:	Nova škola. Kragujevac 1932., str. 111, 18 Din.
Pistrak M.:	Osnovni problemi škole rada. 2 knjigi, á 5, 10 Din.
Radosavljević P.:	Pozitivistička pedagogija. Beograd, str. 102, 12 Din.
Radosavljević P.:	Uvod u eksperim. pedagogiju, str. 370, 45 Din.
Spasić Vlad.:	Uvod u novu školu i savremenu nastavu. 15 Din.
Trbojević D.:	Nauka o pažnji u svetlosti biologije, psihologije i pedagogije. Beograd 1932., str. 148, 25 Din.
Turić J.:	Radom gojeni elementi čovječstva. Zagreb, 30 Din.
Turić J.:	Osnova za preobraženje naroda školom. 20 Din.
Ferrière A.:	Aktivna škola. Zagreb 1928., str. 202, 35 Din.
Ferrière A.:	Škola podobnosti. Beograd 1932., str. 144, 20 Din.
Hessen J. S.:	Osnove pedagogike. Uvod u primenjenu filozofiju. Beograd 1933., str. 392, 50 Din.
Šević Mil.:	Stara i nova pedagogija. Beograd 1920., str. 150, 20 Din.
Štiglic M.:	Pedagogika. Zagreb. 26 Din.
Vuk-Pavlović:	Ličnost i odgoj. Zagreb.
Spranger E.:	Današnje stanje duhovnih nauka i škola. 1933., str. 59, 12 Din.
Milošević M.:	Nauka o kulturi. U osnovi plana za radnu školu i samoradno učenje, str. 134, 20 Din.
Foerster V. F.:	Državno - građansko vaspitanje. Principijelna pitanja političke etike i političke pedagogike. 20 Din.
Lay A. B.:	Eksperimentalna pedagogika. 20 Din.
Janković M.:	Uvod u pedagogiku i opštu metodiku. 20 Din.

2. Praktična pedagogika.

- Avramović Svet.: Rasprave, članci i referati iz nastave i škol. života. 20 Din.
Adler Alir.: Poznavanje čoveka. Osnovi individualne psihologije. Beograd 1932., str. 298, vez. 120 Din.
Braken v. Helm.: Telesna kazna u vaspitanju. Sociološka, psihološka i pedagoška istraživanja. Beograd 1930., 3 knjige a 5, 5, 10 Din.
Demarin Jos.: Maternji jezik u savremenoj školi. 1933., str. 135, 20 Din.
Defrančeski A.: Načela nove škole. U teoriji i praksi. 1934., str. 107, 25 Din.
Razni avtorji: Deca koja se teško vaspitaju. Beograd 1933., str. 89, 15 Din.
Đorđević Nik.: Koedukacija. Skoplje 1933., str. 92, 15 Din.
Đorđević Nik.: Samoupravni problem i njegov social-pedagoški cilj. Beograd 1927., str. 160, 35 Din.
Ivanović Z.: Metoda eksperim. upoznavanja. 1925., str. 135, 25 Din.
Iskruljev J.: Koedukacija u svelosti eksperimentalne pedagogike. Beograd 1925., str. 107, 20 Din.
Claparède E.: Škola po meri. Beograd 1929., str. 44, 10 Din.
Ljubunčić Sal.: Materinski jezik.* Zagreb 1933., str. 252, 40 Din.
Ljubunčić Sal.: Metodika račun. obuke u školi rada.* Str. 70, 15 Din.
Ljubunčić Sal.: Školska praksa. 1932., str. 120, 20 Din.
Ljubunčić Sal.: Djeca su preopterećena nastavom. Zagreb. 10 Din.
Milošević Miloš.: Metodika više osnovne i srednje nastave. 1924., str. 202, 30 Din.
Milošević Miloš.: Nastavne metode. Problem nastavnih problema. Beograd 1921., str. 328, 30 Din.
Milošević Miloš.: Nauka o kulturi. U osnovi plana za radnu školu i samoradno učenje. 1926., str. 134, 20 Din.
Milošević Miloš.: Osnovna nastava u svetlosti didaktičkog kritizma. Kragujevac 1926., str. 174, 25 Din.
Nikolić Sv.: Plan nastavnikovih lekcija. 1932., str. 29, 10 Din.
Nikolić Sv.: Plan nastavnikovih funkcija. 1932., str. 79, 10 Din.
Petković Vuj.: Školski potsetnik za nast. narod. šk. 1923., str. 134, 15 Din.
Terzin P.: Razvoj vaspitnih načela i njihov uticaj na društveni razvitak. Sombor 1928., str. 65, 30 Din.
Tkalčić Mar.: Pedagogija i tehnika učenja. 1924., str. 57, 15 Din.
Turić J.: Metodika škole rada. Zagreb. 35 Din.
Holmann A.: Visoka pučka škola i duševni temelji demokracije. 48 Din.
Cvetković Drag.: Metodika. Metoda razvoja čula, volje, uma, pamćenja... 10 Din.
Schmieder J.: Opća didaktika.* Zagreb. 30 Din.
Stein-Ehrlich V.: Kolektivni rad u savremenoj školi.* 1933., str. 69, 15 Din.
Stein-Ehrlich V.: Metoda Montessori u školi. 1934., str. 63, 15 Din.
Križanić S.: Metodike pripreve za školu. 30 Din.
James V.: Psihološke pouke učiteljima. 20 Din.

3. Psihologija.

- Bon Gustav Le: Psihologijski zakoni o razvoju naroda. 1920., str. 165., 15 Din.
Behterev V.: Sugestija i vaspitanje. Kragujevac 1930., str. 40, 8 Din.
Bovet Pierre: Psihoanaliza i vaspitanje. 1927., str. 54, 10 Din.
Branković Drag.: Psihologija na eksperim.-biološkoj osnovi. Beograd. 35 Din.
Branković Drag.: Opšta pedagogika lečenja sa psihopatologijom. 20 Din.
Zienjkovski V.: Psihologija deteta. 1925., str. 207, 40 Din.
Jerusalem V.: Udžbenik psihologije. 1931., str. 199, 30 Din.
Lorenz Bor.: Psihologija. Beograd. 60 Din.
Lorenz Bor.: Uvod u psihologiju. 1925., str. 77, 12 Din.
Maksimović M.: Osnovi psihologije, logike i pedagogike. 1925., str. 118, 20 Din.
Marković Blag.: Amnezija i emocija. Čačak 1926., str. 72, 10 Din.
Milovanović Sv.: Razviće i oblici volje. Str. 27, 6 Din.
Nedeljković: Psihologija lirskog stvaranja. 1929., str. 92, 20 Din.
Nedeljković: Vaspitanje volje. Beograd 1927., str. 184, 30 Din.
Nedeljković: Intelektualni rad i volja. Beograd 1920., str. 209, 20 Din.
Peiheli Vas.: Prilog za psihologiju ispita. 1934., str. 45, 6 Din.
Petronijević Br.: Osnovi empirijske psihologije. 3 knjige, a 30, 30, 40 Din.
Petronijević Br.: Osnovi psihologije za sred. i struč. škole. Str. 95, 15 Din.
Popović Nik.: Predavanja iz psihoanalize. Str. 196, 50 Din.
Popović Slob.: Samoiskazi kao sredstva za vežbanja mladeži u samoposmaranju.* Beograd 1933., str. 146, 30 Din.

- Prohaska Ljud.: Psihologija snova. Beograd, str. 616, 60 Din.
 Ribot T.: Bolesti volje. Beograd 1924., str. 120, 10 Din.
 Ribot T.: Psihologija pažnje. Beograd. 20 Din.
 Smiljanić D.: Poreklo genija. Beograd 1932., str. 201, 30 Din.
 Foerster V. F.: Vaspitanje volje. 1922., str. 53, 6 Din.
 Freud S.: Uvod u psihoanalizu. Beograd 1933., str. 447, 120 Din.
 Cesarec Avg.: Psihoanaliza i individualna psihologija. 20 Din.
 Ziehen T.: Osnovi fiziološke psihologije. 1927., str. 260, 60 Din.
 Stein-Ehrlich V.: Individualna psihologija u škol. praksi.* 1934., str. 65, 15 Din.
 Reich V.: Dialektički materijalizam i psihoanaliza. 1934., str. 68, 10 Din.
 Wundt V.: Mozak i duša. Beograd. 8 Din.
 Wundt V.: Predstava, čuvstvo, volja. Beograd 1934. 8 Din.
 Gill Pajo: Vaspitanje volje. Beograd 1927., str. 184, 30 Din.
 Gill Pajo: Intelektualni rad i volja. Beograd 1920., str. 209, 20 Din.
 Gill Pajo: Nauka o moralu. Beograd 1925., str. 245, 30 Din.

4. Pedag. ozir. pedološka psihologija.

- Zjenjkovski V.: Pregled najnovijih radova u psihologiji detinjstva. Beograd 1934., str. 38, 10 Din.
 Zjenjkovski V.: Psihologija deteta. 1925., str. 207, 40 Din.
 Ivanović Z.: Memorija i pogledi naše dece. 1924., str. 84, 15 Din.
 Ilić Pet.: Spolno obaveštenje dece. Beograd. 8 Din.
 Janković M.: Dečje pitanje. 1921., str. 30.
 Jevrić Sima: Osnovi dečje psihologije. Beograd. 30 Din.
 Klose E.: Izbor zvanja. Njegovi problemi i metode. Str. 134, 20 Din.
 Klose E.: Detinja duša. Psihologija ranog detinjstva. 20 Din.
 Korinlov R.: Psihologija deteta. Beograd 1933., str. 176, 25 Din.
 Krstić Bran.: Eksperimentalno ispitivanje razvika govora i intelektualnih funkcija u ranom detinjstvu. Str. 62, 10 Din.
 Pavlović Mil.: Ispitivanje govora kod dece. 1926., str. 29, 5 Din.
 Štimpil T.: Psihologija detinjstva. Beograd. 30 Din.
 Steiner Rud.: Vaspitanje deteta. 1931., str. 47, 10 Din.
 Gogijó L.: Kako se gluvo - nemo dete uči govoru. Elementi reči i njihov način obuke gluvo - nemog. Zemun 1929., str. 158, 40 Din.
 Tumlirz O.: Osnove pedologije. Kako dete postaje i kako zri. 15 Din.

5. Sociologija, biologija.

- Beer M.: Opća historija socializma. 1933., str. 543, 160 Din.
 Vidaković Sl.: Naši socialni problemi. 1932., str. 352, 60 Din.
 Kosić Mirko: Uvod u opštu sociologiju. 1934., str. 242, 50 Din.
 Nikolajev Rus.: Sociologija milieua. Zagreb. 35 Din.
 Predavec J.: Selo i seljaci. Zagreb 1934., str. 302, 125 Din.
 Filipović Fil.: Razvitak društva. 1924., str. 263, 40 Din.
 Giddings F.: Načela sociologije. 60 Din.
 Berndt W.: Poreklo vrsta. 1933., str. 168, 25 Din.
 Milojević Bor.: Razviče živih bića. 1933., str. 168, 25 Din.
 Milojević Bor.: Naslede u organskom svetu. 1934., str. 170, 12 Din.
 Kosanović Vel.: Struktura i funkcije čovečjeg tela. 1933., str. 173, 25 Din.

Za prvo ali začasno orijentaciju na srbohrv. pedag.-književnem trgu naj dostuje ta imenik. Poleg knjig in spisov starejšega datuma smo izpustili tudi manj aktualne pedagoške knjige pred leti sicer znanih atvorjev (Basariček, Protić), katerih dela izpopolnjujejo novejši učbeniki in priročniki. Vrstni red avtorjev je skoro bolj slučajen in nima namena, kakorkoli poudarjati ali določati kvalitetni značaj poedinih del in spisov; tako sodbo si naj ustvari posameznik sam z morebitnim študijem posameznih razprav. Naš imenik izpušča tudi razne metodične knjige, ki obravnavajo praktično poučevanje posameznih predmetov in strok.

Naj služi navedena literatura izza zadnjih let vsaj za lažji pregled posameznikom, ki še morda doslej niso imeli podrobnejše slike ali boljših informacij o stanju in položaju današnje srbohrvatske pedagoške knjige, ki raste in napreduje v imenu naše pedagogike...

ZA ŠOLSKO DELO

Vranc Ernest:

»Naš obmejni izlet«.¹

Poizkus v smeri življenjske šole.

(Poročilo o delovni enoti v 4. razredu deške osnovne šole.)

I.

»Pouk se vrši tem laže, čim bolj učna metoda sledi življenju. Vse, kar je življenjsko, gre samo od sebe.« Odkar je Jan Amos Komenský v svoji »Didactici Magni« izrekel te besede, se je šola pričela vedno bolj uveljavljati kot torišče prirodnega doživljanja. Sicer so bili učni sprehodi ali izleti dolgo časa samo nekakšne zabavne zadevščine, vendar v preteklem stoletju že lahko zasledimo »ekskurzije«, ki imajo namen, oblikovati telo in dušo ter vzbujati sposobnost za prisvajanje kulturnih vrednot v naravi. V. Rein nas skuša leta 1896. v svojem znanem delu »Enzyklopädisches Handbuch der Pädagogik« prepričati, da so učna potovanja za pridobivanje znanja največje važnosti. Tudi Sanders v svojem priročniku že leta 1889. posebej podčrtava pomen učnih izletov iz vidikov prirodoznanstva.

Kakor se nam dozdevajo omenjena stališča docela pravilna, tako nas more osupniti mnenje znane avstrijske Loosove pedagoške enciklopedije iz leta 1911., ki ekskurzije v veliki meri — zapostavlja. Izletom namreč pripisuje potrebo in korist samo iz telesno-vzgojnih razlogov ter dvomi, da bi se v učnem pogledu moglo doseči kaj prida. Loos pravi, da je mladina ob izletih preveč raztresena, zato priporoča, da se — ne trati preveč časa! Iz higienskih ozirov se naj pač »žrtvuje nekaj ur« za razgibanje mladine...

Dobro se spominjam, da je bilo to tudi uradno stališče stare avstrijske šole. Saj so mnogi učitelji in profesorji predvojnne dobe smatrali učne izlete in sprehode kot neko zlo, ki ruši disciplino in vznemirja živce nevrotičnih šolnikov. V višji gimnaziji smo n. pr. do vseh podrobnosti obdelovali prazgodovino, ni pa bilo pri profesorjih razpoloženja, da bi si ogledali Poštole ali pa vsaj izkopanine v muzeju, oddaljenem nekaj 100 korakov! Če se ne bi sami pozanimali za stvar, bi v vseh 8 gimnazijskih letih ne spoznali domačega muzeja! Tudi v prirodoznanstvu ni bilo drugače. Profesor kemije bi nam bil n. pr. rajši v retorti zvaril pivo ali v skodelici ustrojil usnje, samo da ni treba ven v resnično življenje. Tako res nismo vseh 8 let videli od znotraj niti ene tovarne! Vso »klasično« učenost smo si morali prisvajati le med štirimi šolskimi stenami...

Le enkrat vsako leto je bila prilika za skupen pohod v življenje. To je bil majniški izlet. Če se je razredniku zljubilo, je postal izlet izraz svobodnega mladostnega izživetja, ki je kulminiralo v alkoholu in nikotinu. Takrat smo bili prosti, resnično prosti vseh šolskih spon, kar smo demonstrirali tudi na primeren način... To je bil res dan veselja, edini dan življenjskih stikov med dijaki in profesorji, ko smo zavestno čutili, da smo prav za prav tudi mi ljudje. Zelo se je motil profesor, če je mislil, da je tega edinega dne vsega leta segla naravna krasota izletniškega okolja v globine naše duše! Izlet ni bil niti snovno pripravljen in tudi naslednjega dne je teklo šolsko obratovanje po starih tirih dalje... Minil je pač dan, posvečen — razvedrilu.

¹ Gornjo delovno enoto, ki je edinstven poizkus strujenega pouka v socialni smeri, priporočamo našim čitateljem v temeljit in podroben študij, ker je tukaj vsakomur dana možnost in najlepša prilika, da se na tem klasičnem primeru, ki poteka naravnost iz praktičnega šolskega dela, seznanijo ne samo z bistvom strujenega pouka, ampak tudi z ostalimi principi delovne šole, zlasti z načelom življenjske bližine. Taki prispevki bi se morali nagraditi z — dvojnimi honorarjem! Op. ur.

Taki spomini mi prihajajo na misel, kadarkoli me potek šolskega dela privede do prilike za poučni sprehod ali izlet v resnično življenje. Že ob vstopu v učiteljsko službo sem intuitivno čutil, da je s takimi in enakimi »šolskimi običaji« tudi v narodni šoli treba pomesti in jih nadomestiti z drugačno vsebino in obliko.

II.

S preusmeritvijo šole so šolski izleti dobili globlji pomen in važnejšo nalogo. Če hočemo z naravnim delovnim načinom zajeti vse otrokovo življenje in bitje v obliko resnične in neprisiljene življenjske aktivnosti v šoli in izven nje, potem tudi izleti in sprehodi ne morejo in ne smejo ostati več samo goli geografski ogledi in zabave.

Iz vidikov strnjenejšega šolskega dela je naravno, da se morajo tudi šolski izleti vključiti v ono kulturno celoto, ki jo narekuje smoter življenjske šole. Kakor življenje nikoli ne miruje, temveč stalno valovi, tako se izpreminja, izpopolnjuje in razvija tudi delo v šoli. Zato je nemogoče, postaviti šablono za izvrednotenje izletov po nekih normah! Učitelju, ki se je sprostil v pogledu stereotipne didaktične usmeritve, bo pri šolskih izletih pač najbolj merodajna možnost življenjskega kompleksa, ki bo vsestransko obogatil otroško duševnost ter zapuščal trajne sledove v poznejšem življenju.

Če stopita v »novi šoli« izlet in življenje v najtesnejše odnose, ni več dovolj, da samo idealistično utrdimo lepote in znamenitosti krajev, docela pa pozabljamo na življenje ljudstva po naši domovini!

Služboval sem več let na planinskih postojankah, kjer sem imel priliko opazovati izletnike raznih šolskih kategorij. Po prihodu so se okrepčali, nato so se nekaj minut zanimali za razgled, ves ostali čas pa so posvetili svoji zabavi. Večinoma so se iz ubogih hribovcev ponorčevali, zlasti glede govorice. Nihče se ni spomnil (tudi ne zanimal) za težko vsakdanje življenje hribovskega ljudstva, zato ni čuda, če je tudi ljudstvo mestne in druge izletnike gledalo postrani! Na žalost je to egocentrično pojmovanje turisticke običajno še pri današnjih »poklicnih« planincih, zato je težko privzgojiti mladini drugo miselnost. Pa bo nujno potrebno, delovati v sodobnejšem duhu, če hočemo res biti — narodni učitelji!

Dolgoletna izkustva mi kažejo, da je vse naše vzgojevalno in izobraževalno delo zaman, če naslonimo vso dejavnost samo na duhovne vrednote, gospodarsko osnovo pa puščamo v nemar. In vendar je povsem jasno, da je gospodarsko življenje oni fundament, od katerega je odvisna vsa duhovna rast in propast človeka. (Gl. moj članek »Iz življenja za življenje« št. 2 let. »Popotnika«!)

To spoznanje hočemo posebej poudariti glede na pomen in nalogo šolskih izletov širom naše domovine: »Ne samo s spoznavanjem pokrajinskih lepot in krasot, ampak mnogo bolj s konkretnim uvažanjem mladine v resnično življenje podeželskega ali delavskega ljudstva smemo upati, da se bo otrok dvignil do pravega vrednotenja človeka kot sočloveka. Potem bo še le izkustveni krog obsegal harmonično celoto domovinske zavesti!«

III.

Z zaključnim letnikom deške osnovne šole (4. šol. leto) sem napravil pred 2 letoma poizkus, da bi ugotovil možnosti in nemožnosti izleta, ki bi bil snovno dobro pripravljen in bi tudi pokazal vzgojni učinek, kakor ga tolmačim v prejšnjih poglavjih tega poročila.

Pobudo za izlet na Kobansko so dali dečki sami z motivacijo, da sosednje Pohorje že poznamo iz prejšnjih izletov.

Prvič po štirih letih skupnega življenja so mi učenci žalostno pripovedovali, da letos ne bo dovolj denarja za izlet. In res so se razmere to leto v našem pretežno delavskem kraju zelo poslabšale: znižanje delovnega časa v železniški delavnici, črtanje delavskih premij, stroge kontrole, znižanje tovarniških mezd itd. Ves razgovor mi je znova potrdil domnevo, da naša delavska deca v izdatni meri sodoživlja križe in težave očetov in mater. Že vsa leta sem zbiral tozadevne izjave učencev, vendar nisem prišel do potrebne jasnosti o obsegu otrokovih doživetij v pogledu neizprosne gospodarske krize. Še le v 4. šolskem letu sem opazil, da se dečki izven šole zavestno izživljajo v domačih težnjah in stiskah, da so dobro poučeni že celo o krivicah, ki se gode po svetu. Vzgojitelj, ki si je utrl pot do otrokovih src, lahko zve (navadno v odmoru brez spraševanja!) od njih vse: kaj pravi brezposelni oče, kako oče rad pije, zakaj bodo prodali hišo, kako je mama ušla z doma, zakaj so se skregali, zakaj je oče v zaporu, zakaj hodi brat k »pavrom« krast, zakaj so orožniki prišli itd. Da so nesrečne socialne razmere neugodno vplivale na mladino, je povsem naravno in jasno. Moral sem s tem stanjem računati, za šolsko delo seveda nerešljivih socialnih in družinskih razmer nisem mogel uporabljati. Težki boj za obstanek je najbolj prišel do svoje veljave v spontanem dopisovanju z rudarskimi učenci v Trbovljah-Vodah, kjer je socialna beda bila še mnogo večja. Za božič leta 1932, ko so bili še boljši časi, smo jim poslali 60 kg sadja, peciva in nekaj oblačil. Zivahna korespondenca je pričala o iskrenem medsebojnem sočuvstvanju proletarske dece. Vedno bolj sem uvideval, da postajajo »pesimisti«, zagrenjeni nad svetom, ki jim »ne pusti živeti«. Zlasti sem opažal neko posebno nerazpoloženje do — kmetov. »Ti paver!« je zaklical učenec nerodnemu součencu. Opetovano je prišla v razgovor neizobraženost in nadutost kmetskih slojev, ki baje delavce sovražijo...

Čudil sem se trditvam učencev, ker sem vedel, da so starši sami večinoma kmetskega rodu. Saj jih je šele »beg z dežele« privedel v industrijsko okolje. Morda baš radi tega zatajujejo svojo prvobitnost? Problem je pretežak, da bi se reševal v okviru šole. Sklenil sem, da bom skušal **ustvariti v učencih znosnejšo miselnost in to v smeri optimizma in kmetskega prijateljstva**. Toda — kako? Zadeva je predelikatna, da bi jo mogle obseči gole besede!

Izlet na kobanske planine mi je prišel ravno prav! Postavil sem sledečo

VODILNO SMER:

1. Učenci naj uvidijo križe in težave obmejnih hribovcev.
(S primerjavo z domačimi razmerami se naj prepričajo o jakosti »krize«.)
2. Učenci naj spoznajo odvisnost človeškega ustvarjanja in prizadevanja od premagovanja prirode.
3. Preudarijo naj potrebo kmetskega dela, da se jim zbudi čut spoštovanja do človeka-sotrpina.
4. Doženejo naj važnost obmejnega ozemlja za domovinsko zavest. (Gosp. trdna domovina — zavedni državljani.)

V kolikor se mi je poizkus posrečil, naj pokaže obris resničnega poteka šolskega dela, povzet po mojih zapisih.

IV.

Delovna enota o izletu je že po svojem bistvu izredno vabljivega značaja. Zato snovanje delovnega načrta pritegne tudi receptivce, zlasti če se dosledno od 1. šol. leta dalje vadijo, opravljati vsako delo po načrtu.¹

¹ O snovanju delovnih načrtov gl. moje članke v št. 1., 2., 3., 5. letošnjega »Pop«.

Iz priloženega načrta so razvidni sicer že vsi produkti celotne dejavnosti učencev in učitelja, priznati pa moram, da so pretežno večino prispevali dečki pred in med letom, le pri razvrstitvi sem vodilno sodeloval, ker prisvojena izkustva otrok še ne morejo dosegati spoznanja za smotrno grupacijo izobrazbenih vrednot.

Pripominjam, da tudi iz tega načrta ni razvidna vodilna ideja, dasi izraža strnjen kompleks. (Primerjaj »Jadranski teden« v 3. številu »Popotnika« 1934/35!) Hrbtenica z glavnim problemom je začrtana le učitelju kot kažipot za razjasnitev vzgojne naloge, označene v III. poglavju.

V duhu racionalizacije smo točno določili čas za izvršitev dela glede na pravo, izlet in njegovo izvedenost. Načrtno izobrazbeno pridobivanje je mnogo pripomoglo k temu, da smo se intenzivno bližali določenemu smotru.

4. razr. osn. šole.

16. delovna enota:

Splošno spoznavanje okolice	Jezikovno spoznavanje		
Vtisi (doživljaji)	Izražanje in		
Zemljepis — zgodovina — spoznavanje prirode — kmetijstvo — higiena	jezik		pisavi
	Slovenščina	Srbohrvaščina	Pisanje
1. Državna meja, mejniki, kako so delali meje. O pravičnih in krivičnih mejah. »St. Germain«. 2. Slovenci v Avstriji nekdanj — danes (Zgodov. pregled). 3. Obmejni kraji na Kobanskem (SV. DUH NA OSTREM VRHU): zanimivosti, razgledi s planinskih postojank. O živalstvu, rastlinstvu in rudninstvu (posebnosti). 4. Kako živijo obmejni Slovenci: vpliv ozemlja na ljudi. Gozdarstvo — glavni vir dohodkov. Običaji in pravljice. Tujski promet. SPD. 5. Obmejna oblastva: fin. kontrola, potni list, graničarji; carina, valuta. O tihotapcih. Kaj je saharin? »Inozemstvo«. 6. Križi in težave Kobancev: borne kočice, les »brez cene«, poceni oglje, slab vodovod. Kako bi jim pomagali?	Čit.: Razni berilni sestavki iz čitank in drugih knjig: O izletih, o krajih in ljudeh. Pravljice Kobancev in Korošcev. Slovn.: Posebnosti narečja glede na slovn. nepravilnosti. Deklam.: »Krasen pogled je na ta božji svet«.	Razgovor z graničarji pri Sv. Duhu. (Kratko pismo v pozdrav in z zahvalo).	Spisje: Prosti spisi o doživljajih na izletu. Lepopis: Spominski list v delovnik.
Priložnostno: 21. V.: Protituberkulozni dan: Planine in zdravje.			

Dnevni načrti in potek šolskega dela.

1. Pondeljek, 15. maja 1933.

Učiteljev dnevni načrt:

1. V preteklem tednu skupno določeno tedensko delo o pripravi za obmejni izlet se izpopolni v načrtu z novimi dognanji in domnevami. Snov se uredi po interesnih skupinah. (Gl. načrt!)
2. Uvodni razgovor o državni meji (izhodišče: druge meje, jezik, poglobitev, številčni podatki, utrditev na zemljevidu).

Naš obmejni izlet.

15. — 27. V. 1933.

Številčno in prostorn. spoznavanje		Umetnostno spoznavanje		Telov. spoznavanje
oblikovanje po				
številu	prostoru	ročnem delu	glasu	telesnem gibanju
Računstvo	Oblikoslovje	Risanje in roč. delo	Petje	Telovadba
Časovni računi po voznem redu. Maribor — Fala in nazaj. Razdalje. Cenik: Režijske in in običajne cene. $\frac{3}{4}$ popusta, $\frac{1}{4}$ plačila. Hitrost osebnega vlača in naša hitrost (v km). Kmetijski račun: Cene lesa, nekda in danes (diagram). Carina. Tujiški promet v obmejnih planinah (cene primerjanje).	Zlaganje lesa v m³. Merjenje desk in debel. Kaj nam je povedal kmet Herič?	Ris.: Načrt izleta, državni mejnik višina, širina, dolžina. Skiciranje po interesnih skupinah Ogljenica, vodovod, splav. Ročno delo: Relief v glini.	Planinske pesmi in koračnice. „Krasen pogled je na ta božji svet“ . . .	Posnemanje hoje hribovca in dolinca. Gibi žagarja, tesarja, oglarja in splavarja. Preskakovanje brvi, jar-kov in hlodov. Hoja po hlodih, lazenje in plezanje. Gozdne igre skavtov.

* Sestavljen prejšnjega dne vzajemno z učenci. Učiteljevi podrobni pripravi služi ta dnevni načrt za podlago.

3. Državna meja kot risalni osnutek v »Delovno knjigo«.

4. Čitanje obmejne povesti o 2 dečkih.

Potek:

Priprava za izlet se prične z veliko vneto. Samozavestno določijo učenci cilj, ki ga je treba doseči:

»Spoznati hočemo posebnosti obmejnega ozemlja pri Sv. Duhu na Ostrem vrhu!« (V resnici je bil moj smoter mnogo globlji, vendar sem pustil učencem do konca njihovo lapidarno določitev.) Pojem »obmejnega ozemlja« je bil večini znan iz prejšnjih skupno prisvojenih izkustev. Ko so posamezni učenci pripovedovali, kako si predstavljajo mejo, sem takoj opazil pomanjkljivosti v ponazoritvi. Poročila 4 učencev, ki so bili že v št. Ilju, eden pri Sv. Juriju in eden pri Prevaljah, so razbi-strila krive pojme o — ograjah, zidovih in žicah ob meji. K temu smo asociativno dodali še izkustva o posestnih, krajevnih, občinskih, sreskih in banovinskih mejah. Ugotavljanje teh mej na zemljevidih kraja, sreza, banovine in države. Iz Cepudrove »Naše države« smo posneli sledeče podatke, katere smo uvrstili v tabelo:

Naša državna meja:

Št.	OBMEJNA DRŽAVA	Dolgot v km	Koliko vojakov potrebnih, če na 1 km 20 vojakov
1	Avstrija	324	6.480 vojakov
2	Madžarska	623	12.460 „
3	Romunija	557	11.140 „
4	Bolgarija	536	10.720 „
5	Grčija	262	5.240 „
6	Albanija	465	9.300 „
7	Italija	290	5.800 „
	Državna meja	3.057	61.140 vojakov

Tabela nudi obilo možnosti za zanimive računske primerjave in izsledke. Zlasti je dečke zanimala zasedba meje po vojaštvu v 2 variantah: »na gosto« — »na redko«. (1 vojak na 20 m, 50 m, 76 m, 100 m...)

»Obmejno ozemlje« se jezikovno poglobi: »ob« meji (predlog s 5. skl.).

Snovanje stavkov s predlogom ob.

Učenci najdejo dvojni pomen predloga »ob«:

1. ob mizo udariti	} s 4. skl.!
ob glavo dejati	
2. ob meji	} s 5. skl.!
ob morju	
ob kruhu in vodi	

Združitev: Predlogi z raznimi skloni na primerih izletnih doživljajev.

Za utrditev geografskega poznavanja celotne državne meje si shematično narišemo Jugoslavijo zlasti glede na pravilno dolgotno razmerje mej. Vendar učenci predlagajo, da se podrobno bavimo le z mejo, ki jo bomo obiskali. V »delovno knjigo« si učenci narišejo uvodno sliko tedenskega dela. Motivi aludirajo na bodoča dognanja: prehod čez drž. mejo ob mejniku, izletniki s polnimi nahrbtniki gledajo vojake, ki za-

pirajo prehod. Zanimiva prilika za opazovanje otroške fantazije in individualnega risovanja. Razni pogreški se sproti s točnejšim opazovanjem popravijo. Risba se zgotovi doma z barvniki.

Projektirano čitanje obmejne povesti se preloži na jutri.

Kot domače zaposlenje sledi poleg risanja še iskanje primerne berila, spadajočega v naše tedensko delo.

S takim samolastnim iskanjem »primerne snovi« si učenci prisvajajo poleg nepriljene čitalne spretnosti tudi čut za objektivno presojanje problema samega, kar bi bilo potrebno osvetliti s posebno razpravo. Praktična izkustva mi kažejo v tem pogledu kar najboljše uspehe, trebalo bi jih le teoretično opredeliti.

2. Torek, 16. maja 1933.

Učiteljev dnevni načrt:

1. Prinešeno čtivo bo najbrž dalo dovolj pobude za nove pojme: potni list, tuj denar, carina, finančna kontrola.
2. O tujem denarju. (Rač. z dec. števil.)
3. Meje slovenskega ozemlja nekdanj in danes. (Zgodov. pregled.)
4. Obmejna povest. (Gl. včeraj.)

Potek:

Sestavljanci šolskih čitank bi morali ob priliki poročil o iskanju primerne čtiva biti navzoči v razredih, da bi se na lastna ušesa prepričali o nesodobnosti svojih proizvodov. Tako so učenci tudi tokrat iznašali hude očitke, da v »Četrti čitanki« ni prav ničesar o državnih mejah in obmejnih ozemljih. Tudi v čitankah prejšnjih razredov niso našli ničesar. Situacijo je rešil deček, ki je prinesel časopis s poročilom o nekem ustreljenem tihotapcu v Prekmurju. Nisem pričakoval tako hudega slučaja. Pa je nepričakovano dobro služil. Posameznim učencem-poročevalcem so se kar sami od sebe razvezali jeziki in kakor »na krožniku« so bili razčiščeni doslej skupni zajednici neznani pojmi. Bilo jih je treba samo utrditi, kar smo storili v obliki dramatizacije: sresko načelstvo da potni list, na meji fin. kontrola (carina, tuj denar), inozemska kontrola.

Tudi o lirah in šilingih smo našli potrebna pojasnila kar med tovariši, ki so vedeli celo za vrednost. Šiling = 9 Din 50 p. Napravili smo si napis: MENJALNICA, kjer se zamenjavajo večje in manjše vsote denarja. Uradnik manjše vsote izračuna na pamet. Igrali smo nad eno uro menjalnico.

Počasni uradnik (pismeno):

1 šiling 9'50 Din
270½ šilinga ?
 $270 \times 9'50$

Sklep pismeno — množenje
pismeno!

Hitri uradnik (pismeno):

Sklep ustmeno — množenje
pismeno!
 $270 \times 9'50$

Prav tako smo vežbali (igrajte!) sklepe
od množine na enoto (s cel. števil.).

Že v prvi uri mi je dobrodošla temeljitost učenca Š., ki je stavil vprašanje, če so v starih časih tudi bile obmejne kontrole. Takoj smo sklenili, da se o tem pogovorimo pozneje, le spomniti se moramo, da imamo važno zadevo. Vprašanje sem razširil v predvideno snov, upoštevajoč predvsem našo severno mejo: »Kje so bile meje slovenskega ozemlja nekdanj?«

1. Pripovedujem učencem o nekem Nemcu, ki trdi, da Slovenci niso v starih časih stanovali niti tam, kjer so danes. — Tej trditvi sledi splošen ugovor učencev, ki ga prekinem z vprašanjem: »Kdo si upa ugovarjati temu Nemcu?« Zglasi se več dečkov, s

katerimi uprizorimo razgovor med Nemcem in Slovencem. Vedno je zmagal Slovenec, čeprav so njegovi argumenti bili slabi. Pripomnil sem, da bi debata z Nemcem bila lahko temeljitejša.

2. »Pa ne poznamo natančne zgodovine«, je bil odgovor učenca, ki je s tem že tudi napovedal smoter.
3. V obliki 5 povesti smo utrdili že znana zgodovinska dejstva in jih izpopolnili z novimi podatki:
 - a) Sloven pripoveduje o preseljevanju in naselitvi ob Alpah.
 - b) Samov državljani poroča o veliki slovanski državi.
 - c) Slovenec predava o frankovcih in obrskih stiskah in razkosanju slovenske zemlje.
 - č) Slovenski kmet toži o germanskem pritisku v srednjem veku.
 - d) Slovenski obrtnik pripoveduje o Nemcih v predvojnih časih na slovenskih tleh.
4. Uspeh je bil dosežen v taki meri, da so pri končnih »igrah«, kjer sem jaz igral Nemca, učenci sijajno zastopali slovensko stališče.
5. Spontan zaključek 1½ urnega dela je bila že iz 2. razreda znana pesem »Hej Slovani, kje so naše meje?«

Prejšnja zgodovinska utrditev je bila posrečena podlaga za »obmejno povest« iz »Kraljeviča Marka 1932« (koledarček CMD družbe za obmejno deco), kjer pisatelj E. V. slika usodo dveh obmejnih dečkov pri Sv. Duhu, ki ju je ločila državna meja, da si sta bila prej najboljša prijatelja.

Domače zaposlenje: Šolska dognanja se vknjižijo v delovnik.

3. Sreda, 17. maja 1933.

Učiteljev dnevni načrt:

1. Kraji ob avstrijski meji: lega, višina, razdalje po zemljevidu, podatki o ljudskem štetju.
2. Kako so »delali« mejo na Kobanskem?
3. Sosednja Avstrija (kratek pregled zlasti glede na južni del, ki ga bomo videli).
4. Prijave učencev železnici za znižano vožnjo in pismo k Sv. Duhu z naročilom za kosilo. Pismo tovarišem v Trbovlje o pripravi za izlet kot odgovor na njihovo poročilo o izletu na Hum.

Št.	VAŽNE TOČKE	Višina
1	Košnjak nad Dravogradom	1522 m
2	Sv. Primož nad Muto	806 "
3	Sv. Trije kralji nad Marenbergom	823 "
4	Kapunarjev vrh nad Marenbergom	1049 "
5	Sv. Urban na Radlu nad Marenbergom	900 "
6	Št. Janž na Suhi nad Marenbergom	551 "
7	Sv. Pankracij pri Remšniku	900 "
8	Sršenov vrh nad Kaplo	965 "
9	<u>Sv. Duh na Ostrem vrhu</u>	<u>907 "</u>
10	Jarčev vrh	968 "
11	Žavcerjev vrh	924 "
12	Sv. Križ nad Mariborom	582 "
13	Sv. Urban nad Mariborom	595 "
14	Plavč pri Sv. Juriju o. P.	504 "

Potek:

Včerajšnja »obmejna povest« je tako globoko vplivala na učence, da je bil duševni kontakt za nadaljevanje v polni meri ustvarjen. Razvil se je zanimiv razgovor o krajih ob avstrijski meji, v kolikor so jim ostali še v spominu iz 3. razreda. Da bi bila ponova zanimivejša, smo jo dramatizirali z nastopi Radgončana, Apačana, Št. Iljčana itd. do Korošca ob Zili. Primerjali smo na zemljevidu lege kra-

jev in izpisali Kobanske vrhove s podatki, ki nam bodo pri določitvi razgleda dobro služili. Iz lege in višinske razlike smo na zemljevidu sklepali na razgled iz posameznih vrhov. Določevali smo relativno in absolutno višino važnejših točk nasproti Mariboru (274 m). Naš podvig k Sv. Duhu bo znašal samo 907 m — 274 m = 633 m. Iz poročil o ljudskem štetju smo kobanskim vasicam določevali število prebivalstva, iskajoč vzroke za maloštevilnost v hriboviti legi in težavni dostopnosti.

Po 2 urnem raziskovanju in vpisavanju važnejših izsledkov v »Delovnike«, sem utešil otroško radovednost, ki je že ponovno želela vedeti, kako so »delali« državno mejo na Kobanskem. Učenci so vedeli nekaj o nekih komisijah, v ostalem pa jim je bila zadeva »tabula rasa«.

Ker sem v najhujših letih razmejitve (1919—1923) služboval na dveh najtežjih obmejnih postojankah kot šolski upravitelj in bil tamkaj občinski funkcionar, mi je borba za vsak obmejni kamen dobro znana. Strmé je poslušala deca vse križe in težave za pravično določitev naše državne »granice«, ki so jo hoteli nasprotniki prestaviti čim bolj k Dravi. Pripravil sem otroke z nazornim podajanjem do tega, da bodo znali na licu mesta presoditi pravičnost in nepravičnost drž. razmejitve. Nikjer ni za to lepše prilike kot pri Sv. Duhu na Ostrem vrhu, kjer gre državna meja tik skozi vas, tako da je ostala nekdanja CMD šola v — Avstriji. Obiskuje jo še danes 40 izključno slovenskih otrok. Naša deca se je čudila in željno pričakovala, da se prepriča sama o veliki krivici.

Docela spontano so se dečki prikopali do spoznanja, da je treba pred izletom nekaj vedeti tudi o Avstriji, zlasti če bomo gledali daleč v njeno ozemlje.

Dva učenca sta bila že v Gradcu in sta pripovedovala o avstrijskih vojakih, o mestu in razgledu z grada. Na zemljevidu sta pokazala progo preko Špilja in Lipnice.

Drugi so se zanimali, kako daleč še sega slovenska govorica dandanes. To priliko sem izrabil, da so se učenci točno seznanili z narodnostno mejo, ki leži onkraj državne meje: Ivnik—Arvež—Lučane—Gomilica—Ernovž—Špilje.

Omenili smo še Golico (Koralpe 2070 m) in Severnik (Semmering 2000 m), ki sta važna glede na razgled. Za našo izletno pripravo dovolj snovi, vse ostalo bomo predelali pozneje.

S skico v »Delovniku« si končno utrdimo »neodrešeno ozemlje« v Avstriji do narodnostne meje na bivšem Štajerskem.

Zadnjo uro uporabimo za prijave in dopise v smislu dnevnega načrta.

Četrtek, 18. maja 1933.

Učiteljev dnevni načrt:

1. Vozni red za naš izlet: časovne mere, razdalje, hitrost.
2. Kako pojasnujemo izletne dogodke? (Kraj, čas, način, vzrok.)
3. Kakšne zanimivosti med potom? (Ruše-Fala.)
4. »Saljivec iz Podravja« — J. Osojnik — čitanje.

Potek:

Doma so si dečki pripravili železniške podatke, da jih dobro premotrimo. Bistvo voznega reda jim je bilo nekoliko že znano, niso ga pa v šoli uporabljali v resnične potrebe. Zato so z zanimanjem in veseljem preskrbeli potrebno snov, ki se je vsestransko računsko iz vrednotila: razdalje med postajami, trajanje vožnje, hitrost vlaka, cene po km ceniku.

NAŠ VOZNI RED

Cena	Vlak	km	P o s t a j e	km	Vlak	Cena
—	5:47	—	MARIBOR KOR. K. — МАРИБОР	16	21:11	7:00
3:50	5:54	4	LIMBUŠ — ЛИМБУШ	12	21:03	5:50
3:50	5:59	6	BISTRICA — БИСТРИЦА	10	20:58	3:50
5.50	6:06	11	RUŠE — РУШЕ	5	20:51	3 50
7:00	6:15	16	FALA — ФАЛА	—	20:42	—

Koliko premoga porabi lokomotiva v tem času? (Za 1 km 8—10 kg.) Kolikokrat se zavrti kolo, če je obseg 3-62 m?

Končno učenci sami iščejo primere za količinsko spoznavanje.

Na izletu bomo doživeli zanimive dogodke, ki jih bo treba doma pojasnjevati. Pri-povedujem o nekem dečku, ki so ga po povratku izpraševali o vseh podrobnostih izleta. Ze na kolodvoru je zaslišal vprašanja, na katera je moral odgovarjati. Učenci vedo pri-povedovati o svojih doživljajih. Evo: »Zbirajmo vprašanja, ki jih staviijo ljudje!«

	Vprašanje:	Pojasnjuje:	Odgovor:
1.	Kje? Kam? Kod?	Kraj	tam, nekje, drugje, tu, tukaj, sem, tod
2.	Kdaj?	čas	sedaj, takoj, tedaj, pravkar, nikdar, včas, češče
3.	Kako? Koliko?	način	tako, drugače, nagloma, nalašč, dokaj
4.	Zakaj?	vzrok	zato, zatorej, zaradi tega

Na stavkih o izletih vežbamo lahko prislove, ne da bi učenci vedeli, da smo globoko v slovnici, ki je običajno tako duhomorna. Ker je dan izleta že pred vrati, se nekoliko pobavimo s podrobnostmi vožnje:

Ruše: tovarna dušika, kisika, karbida in umetnih gnojil. (Pojmi!)

Fala: elektrarna 50.000 HP — Drava proizvaja elektr. tok. (Kako?) Učenec P. je včeraj prinesel knjigo »Šaljivec iz Podravja« z zatrdilom, da spada v naše delo, ker hudomušno obira Podravce = ljudi iz Dravske doline, s katerimi bomo imeli opravka.

Ura, posvečena temu čtivu, res ni bila izgubljena! Bilo je mnogo smeha in veselja.

Domače delo: Z razmišljanjem in večkratnim čitanjem se naj poglobi pesem »Krasen pogled...« in se pripravi za pravilno in lepo izražanje.

Petek, 19. maja 1933.

Učiteljev dnevni načrt:

1. Resume vseh priprav glede na končni načrt izleta.
2. Geološke posebnosti Kobanskega pogorja.
3. Vremenska poročila.
4. Veselo na pot!

P o t e k :

Zadnjega dne pred izletom se celotno pripravljalo delo miselno poglobi in se vsa dognanja združijo v končni načrt, ki ga naj izkustva izpopolnijo in privedejo do končnega smotra. Glede na planinsko turo in na dosedanja skromna geološka poznavanja se na podlagi mineraloške zbirke dečki seznanijo s kameninami, ki so na Kobanskem običajne in jih utegnemo najti: sljudovec, rogovačnik ter glinasti skrilavci. Malo apnenca, ni pa granita! Primerjava s Pohorjem.

Učenci ponove vsa izkustva vremenoslovja; na barometru, radiu in v časopisih zasledujejo najnovejša poročila. V koledarju si ogledamo še objave o vzhajanju in zahajanju solca, o stanju meseca in o vremenskih pregovorih.

S končno ponovitvijo nekaterih planinskih pesmi in koračnic zaključimo priprave za naš jutrišnji izlet v obmejne planine na Kobanskem.

Sobota, 20. maja 1933.

D a n i z l e t a .

Kljub nezanesljivemu vremenu je 35 dečkov željno čakalo na vlak. Stroške smo znižali na minimum 10 Din, kar so še vsi premogli, samo da spoznajo neznano obmejno ozemlje v kobanskih planinah.

Naši dečki so se že na zunaj razlikovali od običajnih šolskih izletnikov. Ne samo s palicami in nahrbtniki, ampak tudi z zemljevidi, risankami in beležnicami so se otovorili člani naše »ekspedicije«.

Spričo temeljite pripravljenosti sem sklenil, da prepustim nadaljnja spoznavanja in raziskovanja neposredno učencem, sam pa se omejim le na dajanje pobud za globlje prisvajanje življenjskih vrednot, kadarkoli bo na to nanese prilika.

Tako se je tudi zgodilo! Preobširno bi bilo to delovno poročilo, če bi očrtal vse doživljaje, ki so vzbujali duševno dejavnost učencev in razširjali njihovo obzorje. Podati hočem učiteljski javnosti le zapiske iz beležnice nekega učenca, ki naj pokažejo resnost in smotrnost gledanja v svet.

1. Koroški kolodvor: Dež škropi. G. Vranc hoče preložiti izlet. Prosimo, da pojdemo. Trije manjkajo.
2. Vožnja: Planine v oblakih. Vlak 2 minuti zamude. Ruška tovarna brez ognja. Zakaj ne gori peč? Predor pred Falo. Kako dolg? Prevozili 16 km v 29 minutah.
3. Postaja Fala: Postaja ali čuvajnica? Ni električne luči. Dež ne pada več. Drava je ozka. Brod kakor na Pobrežju. Brodnik pravi g. Vrancu: »Ci velka vada.« (Ni velika voda.)
4. Elektrarna Fala: 20 minut od postaje. Drava šumi. Jez. Stroji = turbine. Vreme slabo, vsi slabe volje. Viktor že lačen. Hubert predlaga koračnice po državni cesti. Drava nad jezo globoka. Ribe? Ob cesti kamni. Na 1 km 5 kamnov: 18° — 18° — 18° — 18° — 19° itd. (desetine km).
5. Gostilna Šturm: 7. ura zjutraj. Zajutrkujemo. Splavarji delajo splav za lesnega trgovca Hiršlerja v Osijeku. Vežejo s sreboto, nič nimajo žrebljev. (Janko riše.) Drava počasi teče. Splavarje to jezi. Fala plača odškodnino 70 Din za 1 splav.

Nebo se jasni. Juhu! Napis: Slovensko Planinsko Društvo kakor na Pohorju.

SV. DUH NA OSTREM VRHU.

← — = SPD
2 uri

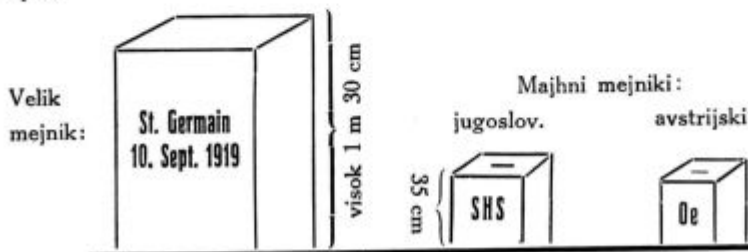
6. Šturmovi graba: Divji potok, strmina, skale, kamenje. Žaga na mlinsko kolo. Zagar vse pokaže. Reže deske colarce. Kaj je 1 col? Reče: rieže = reže, kuj — konj,

če gre = ne gre. Slabo stanovanje. Les gni. — Ogljenica ob cesti in ob potoku. Ogljar dela luknje na kopi. Kopa = ogljenica. Bukov les. Dela 4 dni, les lepo postavi. Gori 3 tedne. Stražiti mora vso noč. 1 m³ drv = 30 Din, v Mariboru 120 Din. Zakaj? Zakaj ne zgori les v kopi? (Janko riše.)

7. Uboja koč: Nič štedilnika. Kuhajo na kamnu. Črne stene. Otroci kakor cigančki. Gospa pravijo, da so »ofarji«. Imajo kozo in 2 njivi na strmem bregu. Gospod je drvar. Sedaj delo stoji. Tu je velika kriza.

8. Zivali: Križni pajek, 2 kuščarja in črni polž. D. pravi, da je videl postrv v potoku. Smo gledali. Ni nič.
9. Počitek: Slaba cesta. Uboji konji, kateri vozijo. Solnce posije. Zivijo! Znaki SPD. Markacija. Brvi slabe. K. padel skoro v vodo.
10. Kmet H. nam pripoveduje o slabi vožnji. G. Vranc ga sprašujejo. Se pritožuje, da les nima cene, davki so veliki. Prej 120 Din, zdaj 30 Din kubični meter. Ne more prodati. Pravi o krizi.
11. Prihod k Sv. Duhu: Solčno. Sadno drevje še cvete. Smo visoko 907 m na planinah. Odložimo reči v gostilni Lovce. Pol ure vsi v sobi, da se ohladimo.
12. Razgled: Velika cerkev in mala cerkev, zelo stara. Grbi vitezov. Na oltarju sv. Duh, v cerkvi velik prostor. Krasen razgled. Megla se vzdigne. Proti jugu: Pohorje z Veliko kopo. Proti zahodu: Ojstrica, Raduha, Skuta, Kočna, Urška, Peca, Karavanke, Obir, Dobrač, Golica in zahodno Kobansko. Proti severu: Avstrija do Semeringa, Gradec, Lipnica. Pod nami Lučane s Slovenci!! Proti vzhodu: Slovenske gorice, Plavč, Mura, Radgona, Prekmurje.
13. Planinska vas: 8 hiš z lesenimi strehami. Zakaj Ostri vrh? Cene v trgovini niso mnogo dražje kakor pri nas. Zemlja 1 Din, pa je večja. Čokolada 1 Din. Moka 4 Din. V gostilni smo plačali obed samo 4 Din. V spominski knjigi več šol vpisanih. Gospa pravi, da jih malo pride. Debele nemške spominske knjige od planinskega društva za leto 1890 do 1895, 1896 do 1901, 1901 do 1907, 1908 do 1912, 1912 do 1915, 1916 do 1919. Velik tujski promet. Sedaj pa ne.
14. Pri graničarjih: Financarjev ni. Graničarji imajo barako. Eden na straži, 6 jih je na meji. Govorijo srbohrvatski. Oni so prijazni in nič ne storijo. Vsi smo šli preko ceste v Avstrijo. Nič niso rekli. Nemška šola je lepa. Spredaj je velik mejnik. Napisi:

Mejniki oddaljeni po 20 m. Na meji smo se 2 uri igrali. Tam smo si kurili in peli. Šolarjev iz nemške šole ni bilo.

TA MEJA JE KRIVICNA!

15. Naš razgovor: Mnogo so nam povedali g. trgovec in g. kaplar od graničarjev. Videli smo pokopališče za tihotapce, katere ustrelijo. Sedaj je pokopanih že 5 nesrečnežev. Nosili so: saharin, vžigalice, petrolej in sol. Kakšne cene? Učenci in učenke slovenske šole so nas čudno gledali. Lepo so se igrali pri šoli. Bali so se in smo jim dali kruha in klobase. Š. pa celi malinovec. Ubogi so, ker hodijo 2 uri daleč v šolo. Noge jih nič ne bolijo. Zapeli smo jim. Nekateri še niso bili v mestu.
16. Vrnitev. Popoldne ob 15. uri 30 minut smo se poslovili. Rad bi še ostal zgoraj, ker je lepo. Ljudje so ubogi. Šli smo po drugi poti po kobanskem vrhu, kjer se vidi Maribor. Lepo smo videli v Studence. Počivali smo 1 uro. Neki kmet nam je pripovedoval o svojem življenju. Čudna je govorica. Rekel je: gar — gor, donta — dol, šent — vrag itd. Šli smo v sobo. Stanovanje je zelo slabo, ker je lesena hiša. Zasluzijo nič, jejo krompir in žganke. Otrokom smo dali sir. Pojedli so s kožo. Kruha nimajo. Neki deček bi rad šel z nami, pa ga nismo mogli vabiti seboj. Dopadel se mu je kruh in naše jestvine. Služi za pastirja. Obiskali smo še 3 hiše in je povsod slabo življenje. Izpraznili smo vse nahrbtnike. Navzdol smo šli po strmini proti Selnici. Nazadnje smo prišli po markaciji SPD na Falo. Noge so nas bolele.
17. Doma: Vlak je imel 3 minute zamude. Prišli smo na koroški kolodvor že v trdi temi. Mami sem rekel: »Zelo lepo in zanimivo je zgoraj, ljudje so pač ubogi.« To je bil moj najlepší izlet.

Ta »reportaža« je plod posebne skupine spisovno nadarjenih učencev in tvori z risbami naših risarjev dokaj veren opis našega izleta. Do 14. točke so doživljaje sproti zapisovali, zadnje 3 točke pa — zaradi pomanjkanja časa in utrujenosti — še le prihodnji dan doma. (Pravopisne pogreške sem ja z popravil, v ostalem je delo samostojno.)

Pripomniti moram, da so mi dečki zvečer ob slovesu na kolodvoru s posebnim čuvstvom hvaležnosti podajali roke...

V.

Po izletu.

Motil bi se oni vzgojitelj, ki bi mislil, da je z izvršenim izletom vzgojno in učno delo končano. Niti v »šoli-učilnici« bi ne smeli ostati na 3. klinu formalne lestvice, prav kakor hiša ne more ostati brez strehe.

Res je, da preostajata še samo miselna poglobitev in združitev vseh dognanj in izkustev. Ne smemo pa prezreti pri celotnem delu onega glavnega smotra, ki je bistveni znak šole, približajoče se resničnemu življenju: »Iz življenja za življenje!«

Tu je težišče nadaljnjih razmišljanj.

V našem slučaju je stik z življenjem docela jasen. Poleg pokrajinskih posebnosti in krasot so učenci vsaj v mali meri spoznali tudi križe in težave obmejnih hribovcev v zvezi s težkim premagovanjem prirode. Videli so kmetsko delo na primitivni stopnji, prepričali so se o potrebi kmetijskega dela in s tem začutili neko sorodnost s težkim delavskim položajem. Kdo bi še dvomil, da se je v očeh teh dečkov dvignilo vrednotenje kmetijskega človeka?!

Žal, da v fatalno skrčenem »Popotniku« ne morem (zaradi pomanjkanja prostora) objaviti tudi podrobnega poteka šolskega dela v tednu po izletu. Zato navajam le dnevne načrte, ki naj pokažejo vsaj bežno sliko celotnega kompleksa, kakor se je izvršil v resnici.

Ponedeljek, 22. V. 1933.

1. Pregled zapiskov in risb.
2. Spominska slika Sv. Duha v »Delovnike«.
3. Planinsko kmetsko življenje (čitanje).

Dom. delo: »Življenje pri nas in v planinah.« (Primerjava.)

Torek, 23. V. 1933.

1. Vsestranski očrt dom. dela. Rač. jezikovno izvedenotenje.
2. Spis z risbo »Življenje pri nas in v planinah.«

3. Priložnostno: Protituberkulozni dan. PTL v Mariboru. Zdravje v planinah. (Zrak, solnce, voda.)
- Dom. delo: Čitanje.

Sreda, 24. V. 1933.

1. Gozdarstvo: računsko izvedenotenje. Cene lesa 1920—1933 (diagram).
2. Kobansko narečje in naša pravilna govorica. (Jezik.: slovn.)
3. Zakaj ne zgori les v ogljenici?
4. Gozdne povesti. (Cit. in dr.)
5. »Šumi, šumi gozd...«
»Gozdič je že zelen.« Petje.

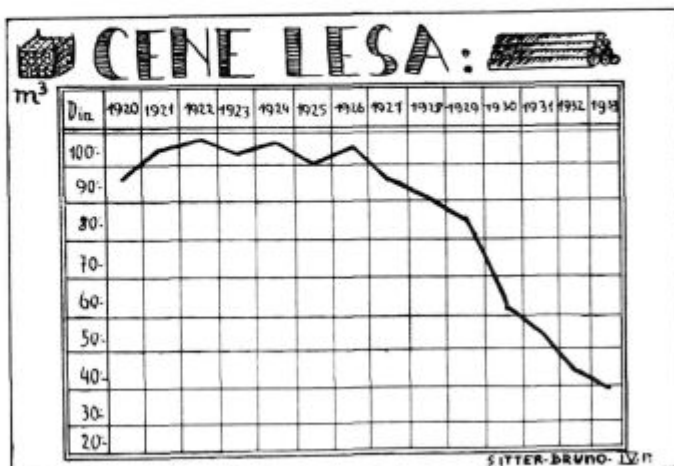
Četrtek, 25. V. 1933.

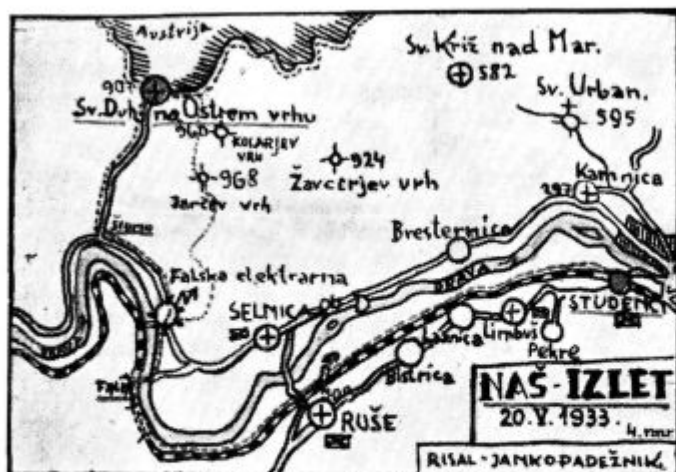
1. Tujski promet: rač.
2. Tihotapski saharin. (Saharin, sladkor.)
3. O vitezi (grb v cerkvi pri Sv. Duhu), zgodovinski pregled.
4. Čitanje o vitezi.

Dom. Delo: Vitez in kmet. (Spis.)

Petek, 26. V. 1933.

1. Kako bi si Kobanci naj pomagali? (Pregled kmetskih panog.)

2. Pokvarjen vodovod pri Sv. Duhu. Bistvo vodovoda.)
 3. Risanje vodovoda. Pisanje v Trbovlje.
 - 2 skupini.
- Dom. delo: Pismo na mejo.

Sobota, 27. V. 1933.

1. Pregled celotnega dela.
 2. Pomen kmetijstva.
 3. Pomen meje za državo.
- Ročno oblikovanje celega kompleksa v »Delovniku«.

Skoraj bosta minuli 2 leti od našega obmejnega izleta. Večina tedanjih učencev je danes v srednjih šolah, le nekaj jih imam še v 6. razredu. Vsi se radi spominjajo na našo uspešno »ekspedicijo« in si žele ponovnega pohoda v obmejne planine. To je najboljši dokaz, da so izletni doživljaji globoko segli v dušo 10—11 letnih dečkov. Nikdar nisem več slišal zaničljivega izraza »paver« iz ust katerega izmed udeležencev izleta. In tudi v bodočnost gledajo od takrat z večjim optimizmom. Sedaj vsaj vedo, da kmeti stiskajo še mnogo večji križi in težave, zlasti tam v severnih obmejnih planinah na Kobanskem!

Kamorkoli sem prišel, povsod sem dognal, da so omikani narodi nesrečni in nervozni, neomikani pa brezskrbni in srečni.

B. Shaw.

Merilo za duhá kakega moža je velikost njegovega gnusa pred nepotrebnim truščem.

H. Spencer.

Govori z nežnim glasom, ker najgrši vseh glasov je riganje osla.

Koran, sura 3.

Laže ti je, če govoriš, a lepše je, če molčiš.

Maeterlink.

Naše sedanje stanje ni gospodarska kriza, marveč kriza duhá. Nikoli gospodarstvo ni bilo močnejše nego je danes. Da iskra življenja tako slabotno skače med tečajema »duh in materija«, je le posledica tega, da smo tečaj duhá zanemarjali in se preveč pehali za tečajem materije.

Ne gre toliko za krajino kot za ljudi, ki tam bivajo.

Strah pred tišino je kriv, da je naša civilizacija tako brbljava.

R. Katz.

Od pravilnega govora k lepemu petju.

Oboje — govor in petje — proizvajamo z istim organom. Glasilo ju spaja v sorodno vez, v kateri nastopa petje v vlogi potomca. V vreščanju novorojenca še ne moremo zaslediti nobenih določno oblikovanih glasnikov, še manj pa tonov. Šele v 7. mesecu prične dojenček z artikulacijo nekaterih zlogov, kar je obenem že prva zavestna vaja v obvladanju govornih organov. Vsekdar pred tvoritvijo teh zlogov prej otrok pregiblje ustnice in skuša vzpostaviti govorne organe v oni položaj, ki ustreza posameznim glasnikom. Po enem letu starosti že spaja zloge v besede, ki mu že služijo kot občevalno sredstvo. V tej dobi namreč z vsako posamezno besedo izraža določeno misel in predstavlja z njo neke vrste enobesednega stavka. Po treh letih že dokaj jasno izraža svoje misli s celimi stavki, dasi tvori še precej soglasnikov nepravilno; nekatere celo izpušča ali pa jih zamenjuje z drugimi. Razvojna pot od neoblikovanega in brezizraznega vreščanja pa do pravilnega govora je dolga in sega še v šolsko dobo.

Opazujemo govor glede na ton! Otrok venomer teži po gibanju — igri in družbi. Če le more, nam uteče na dvorišče in že kliče na vse grlo sosedove otroke: »Mirko, Nada!« Če tem klicom natančneje prisluhnemo, zapazimo, da zakliče otrok prvi zlog obeh imen više od drugega. Višinska razlika med prvim in drugim zlogom je mala terca. Otrok uporablja pri govoru že različne tone, s katerimi tvori tako zvano melodijo govora. Mala terca v klicu je hkrati tudi prvi otrokov govorni motiv. Že na podlagi tega preprostega zgleda nam je jasno, da pritiče govoru glede na petje predhodni značaj. Osnova smotrnemu udejstvovanju z glasilom je pravilna tvoritev vseh samoglasnikov in soglasnikov, katere potem spajamo v zloge, a šele nato sledi prehod k tvoritvi celih besed, katerim pa že dodamo ton in interval. Negujmo torej pri otroku najprej njegov glas, vadimo ga v pravilnem uporabljanju glasilnih organov, da bosta govorica in petje čista in pravilna.

Največje važnosti je nega glasu v mladosti. Spremeni otroku kraj bivališča in že v nekaj tednih ali vsaj mesecih bo otrok popolnoma spremenil svojo govorico. Ta sprememba se ne omejuje samo na dialekt, marveč tudi na zvočnost in barvo govornega tona. Zato naj bo ob vstopu otroka v nižjo narodno šolo prva in poglobljena skrb vzgojitelja: nega otrokovega glasu. Ni dovolj, da naučimo otroka čimprej izgovarjati vse samoglasnike in soglasnike in da čimprej spozna in piše njih grafične označbe — črke. Važnejše pri tem delu je, kako in v koliko pridobiva učenec predstave za posamezne glasove. Glasove tvorimo le tedaj pravilno, ako vršimo pri tem zavestno delo in nam je natančno poznana funkcija onih glasilnih organov, ki se udeležujejo ob tvoritvi teh glasov. Menim, da ne pretiravam s trditvijo, da tega v naši sodobni šoli manjka. Ob ponazorovanju samoglasnika a prikazujemo otroku edinole držo ustnic, medtem ko mu o legi jezika in sprovanju zračnega toka iz glasilnega organa na prosto ne povemo ničesar, ker se v večini slučajev ne zavedamo važnosti teh okoliščin ali pa na to sploh pozabimo. Dogaja se, da pozna otrok do božiča že vse samoglasnike in soglasnike v govoru in pisavi velike abecede. Ta brzina pridobivanja novih predstav, ki se poleg tega usmerja predvsem še večinoma na grafične predstave, je največja napaka naše šole. Predstava glasov v govoru je enake važnosti kot njegova grafična označba. Popolna predstava posameznih samoglasnikov v govoru pozneje mnogo pomore pravopisju. Učenec zamenjuje v pisavi soglasnik *d* s *t* ali soglasnik *b* s soglasnikom *p* radi tega, ker mu niso govorne predstave posameznih soglasnikov dovolj točno podane in so nepopolne.

Za pravilno tvorbo vokalov in konzontanov pogosto uporabljamo šepetajoči govor. Ako hočemo, da bo šepetajoči govor razumljiv, moramo vso svojo voljo in pažnjo osredotočiti na pravilno tvorbo glasov. S tem otroke v višjih

razredih, ko ni več časa za detajlno obravnavo vsakega posameznega glasu, navedimo na pravilno artikulacijo, ki je že znaten prispevek k izboljšanju govora, če tudi ga vrše podzavestno.

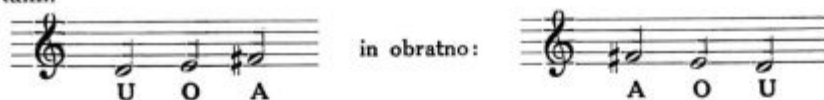
Prvi pogoj lepega petja je torej pravilna tvoritev glasov, ki nam zelo olajša pridobivanje lepega glasovnega tona pri petju. Njegovi nosilci so vokali U, O, A, E, I, kakor tudi polvokali m, n, l, r, v, j, z, ž. Drugi glasovi so šumi, ki prekinjajo tonsko strujo, tvorimo jih težje in potrebujejo zato posebno obdelavo.

Pričnemo z vajo vokalov U O A. Vokal U zveni običajno takoj, samo da otroci navadno ustnice preveč tesno zapirajo in s tem zmanjšajo resonančni prostor v goltni in ustni votlini. Pri vokalih O in A naj bodo ustnice še bolj razprte. Drža ustnic naj bo rahla, da ima ton prosto pot. Pričetek z vokalom U je najugodnejši zaradi pravilne nastave glasilnih organov, ki jo izzove ta vokal. Nato zvežemo z njim še vokale O in A ter vso skupino vokalov zapojemo vezano.

Značilno razliko med vokali zaznamo, če jih izgovorimo šepetaje. Najnižji, tako rekoč osnovni se nam zazdi vokal U, njemu sledi O in še dalje vokali A E I. Vsak izmed njih je za ton višji od svojega prednika. Najnižji je U, a najvišji je I. Pri vsakem vokalu tvorimo poseben resonančni prostor in vsakokrat čutimo višji nastavek, ki prehaja iz golta na trdo nebo. Šepetajoči govor prenesemo v ton na sledeči način:

V drugi polovici prvega šolskega leta so učencem že poznani toni in note d¹, e¹, fis¹, g¹, a¹. Lahko jim torej predstavimo razliko med prvimi tremi vokali še z notami.

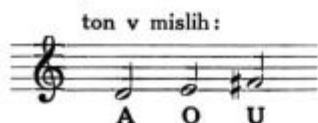
Obe vaji združimo:

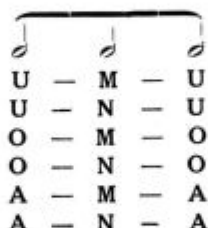
Nato zadržimo vse tri vokale na istem tonu, v mislih pa stopamo vsakokrat za stopnjo višje.

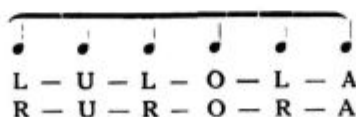
Prvi U vokal postavlja glasilne organe v pravilno lego, ki jo obdržimo tudi še pri vokalih O in A. S tem uvajamo pravilni nastavek pri vseh treh vokalih. Pri doseženem pravilnem nastavku vajo obrnemo in pričnemo z A, ki je zelo resonančen, in pojemo vokalno skupino navzdol, a zopet na istem tonu ter radi pridobitve boljše resonance za vokala O in U stopamo v mislih vedno višje.

Sedaj pristopimo k vezavi teh vokalov s konzontanoma **M** in **N**. Medtem ko so usta pri vokalih **U O A** odprta in drsi tonska struja neovirano skozi ustno votlino na prosto, jih pri konzontanah **M** in **N** zapremo in vodimo tonsko strujo skozi nosno votlino. Pri tvoritvi konzontanta **M** ustnice nalahko pripremo, jezik leži mirno v horizontalni legi na spodnji čeljusti; pri konzontanu **N** pa položimo jezik lahno in široko po zobnem vencu zgornje čeljusti. Novo nastalo vajo pojemo vezaje.

Tej vaji dodamo še ostale polvokale:

Takisto postopamo z vsemi ostalimi zvonečimi konzontanami. Preden jih pojemo v vezavi z vokali, moramo seveda vsakega posebej detajlno obrazložiti in ponazoriti. Nov moment nastopi z vezavo nemih konzontanov-zapornikov **p, t** in **k**. Tvorimo jih sunkoma, tako da nastane med predstojčim vokalom in sledečim samim zapornikom majhen presledek, katerega moramo skrbno uvaditi, sicer trpi izgovarjava. Opazuj razliko med zvonečimi in nemimi zaporniki.

zvoneči:			nemi:		
A	B	A	A	presledek	P
O	D	O	O		T
U	G	U	U		K
					A
					O
					U

Vokala **E** in **I** zahtevata največ opreznosti. Nastavna cev je pri njih najkrajša. Ker se pri teh vokalih jezikov hrbet najvišje dvigne proti nebu, zbudi tonska struja, ki drsi skozi to ožino, tudi najmočnejšo nosno resonanco, kar daje tonu jasnost v zvoku. Obema vokaloma pa nedostaja resonance v ustni votlini. S primerno vezavo prenesemo prednosti ene skupine vokalov na drugo in obratno.

1. U — O — I
2. I — E — A
3. A — E — I

Prva vaja daje resonanco vokalu **I** od vokalov **U** in **O** ter ga okroglo oblikuje; druga vaja začenja z okroglim **I**, ki ima hkrati tudi visok tonski nastavek ter daje vokaloma **E** in **A** jasnost in čistost, a tretja vaja pripomore iz polnega **A** k boljši resonanci vokalov **E** in **I**.

Vso spredaj opisano snov moramo pri podajanju združiti z ostalimi jezikovnimi pouki v elementarnem razredu. Temu ustrezajoče bi morala biti urejena tudi »Prva čitanka«, da bi se oba predmeta, jezikovni pouk in petje,

poučevala paralelno, ker oba uporabljata isti glasilni organ in se samo dopolnjujeta v neko celoto. Najti primerno zvezo med sedanjimi čitankami in petjem je sedaj še vedno prepuščeno individualnosti vzgojitelja.

Med izobraženstvom je dokaj razširjeno mnenje, da dovolj poskrbimo za nego svojega glasu, ako se že kot odrasleci udeležimo kakega pordnevnega dramskega ali temu sličnega tečaja. Narava sama nas dovolj jasno uči, da je nega in vzgoja najuspešnejša tedaj, ko je objekt, odnosno subjekt še v razvoju, pri človeku torej še v mladostnih letih. Pogrešno razvitih organov ni več mogoče popraviti. Lahko jih še deloma izboljšamo, toda že storjene škode ni mogoče popolnoma odstraniti.

Ornamentika v jugoslovanski narodni šoli.

To je naslov članka v zadnji številki »Popotnika«, ki mi daje povod za te vrstice. Sicer se mi zdi malo nerodno, oglašati se k stvari, pri kateri sem kolikor toliko sam udeležen, vendar upam, da mi nihče zato ne bo očital kakih stranskih namenov, saj mi gre le za dobro stvar in povedati je treba tudi resnico.

Ko sem v letih 1921. do 1924. sestavljal svojo knjigo o risanju, ki jo je potem izdala l. 1926. »Učit. tiskarna« pod naslovom »Risanje«, sem se resno trudil, da spravim v to delo kar največ narodnih okrasov in sicer slovenskih, hrvaških in srbskih. Pobrigal sem se, da spravim, kolikor je to največ mogoče, naš jugoslovanski ornament v naš prvi in najvažnejši vzgojni zavod — to je v narodno šolo. Moja misel je šla za tem, da otrok že v svoji najnežnejši dobi zazna in dodobra spozna važnost in lepoto naše narodne samobitnosti in da se mu le-ta vtisne neizbrisno v spomin. Stikal sem po muzejih vseh treh naših prestolnic po originalnih elementih našega narodnega ornamenta in sestavil tozadevne tabele. Točno sem v več slučajih pokazal, kako je treba uporabljati prvine našega narodnega okrasa za naše ornamente, najsi bo to pri risanju ali pri ročnih delih. Pojasnil sem važnost prenašanja narodnega motiva v druge like ter pokazal, kako ga lahko uporablja deček pri svojem ročnem delu in kako naj postopa deklica, da bo dobila nov, samosvoj okrasek za prtiče in druge predmete, ki jih izdeluje v šoli in doma. Vse geometrijske okraske sem zrisal po srbskih, hrvaških in slovenskih narodnih tkaninah, vezeninah, preslicah in drugih takih predmetih in tudi pri teh pokazal, kako se lahko s pridom uporablja geometrijski narodni ornament za samotvornost v šoli. Upal sem, da bodo naši krasni jugoslovanski geometrijski ornamenti izpodrinili stare, od tujcev k nam prinesene in nam vsiljene, naši miselnosti tako strašno tuje okraske — a spoznal sem v zadnjih 10 letih, da nas v šoli in doma še vedno zanimajo bolj tuje, kakor pristno narodne, v barvi kakor tudi v sestavi edinstveno lepe jugoslovanske vezenine in tkanine. Na dlani sem prinesel tisto, o čemer sem bil trdno prepričan, da je edinstveno, da more zainteresirati vsakega res narodnega učitelja, ki hoče in želi, da pride do prave veljave naša narodna samobitnost, in ki skrbi, da se ne izgubi naše narodno bogastvo. Moj namen je bil, zasejati v mlada srca ne samo smisel za lepoto oblik v splošnem, ampak tudi vzbuditi ljubezen in spoštovanje do našega narodnega zaklada okrasov, katerega nas ni treba biti sram pred svetom. Bolelo me je, ko sem videl, kako malo se razumeva moj namen. Zato me veseli, da je po dolgih 10 letih prišel vendar eden na to, kar sem si želel jaz vse dni svojega učiteljevanja. V veliko zadoščenje mi je tudi, da se počasi vračamo iz zamaknenosti v tujino vendar zopet nazaj domov in da čimdalje bolj spoznavamo, da se ne da vsaka tuja pedagoška pridobitev brez škode presaditi na naša tla. Pa tudi drugod so prišli že do prepričanja, da dobrih risarjev ni moči vzgojiti le s slučajnimi ilustracijami, ampak da se to lahko doseže samo s solidnim sistematičnim risanjem, s katerim pa tudi nikoli ne bomo ubili

umetniških talentov. Pretežna večina naših učencev se bo posvetila poljedelstvu in obrti in zato je nesmisel, če hočemo že v narodni šoli vzgajati umetnike. Dajmo učencem tudi v risanju toliko podlage, kolikor je potrebujejo za nadaljnje svoje izobraževanje. Ta podlaga pa mora biti solidna, kakršno zahtevamo tudi v drugih predmetih.

Ze pred 10 leti sem poudarjal, da je treba tudi za risarsko uro skrbne priprave in da ta ura ni čas za oddih in igrakanje. Še danes sem prepričan, da je vsak učitelj, ki je brez predsodkov pregledal moje delo in se ravnal po danih navodilih, imel vselej lepe uspehe. Gotovo pa je, da tisti, ki le površno vrše svoj posel in so jim ta navodila deveta briga — ne morejo nikamor naprej. Pred časom je prišla k meni učiteljica in je hotela, da bi ji razložil risbe v »Risanju«, češ da jih ne razume. Vprašal sem jo, če je prebrala navodilo, ki je »Risanju« priloženo, nakar mi je odgovorila: »Ja, kdo bo pa to vse bral!« — In tega navodila je točno 45 strani. Kdor ne more žrtvovati za tak važen predmet le nekaj uric, mu res ni mogoče pomagati in tudi najlepše predloge mu ne bodo prinesle uspeha.

»Tudi pri ročnih delih naj prevladuje narodni ornament«, želi tovariš Sušteršič in prav ima. V učiteljskih 4tedenskih tečajih za deška ročna dela, ki sem jih prirejal od leta 1925. naprej (6 tečajev) v glavnih počitnicah, smo sestavljali vse okraske skoraj izključno po narodnih motivih. Nekaj slik o tem je tudi v »Lepenkarstvu«, ki ga je izdala Slov. Šol. Matica 1931. Tudi v knjigi »Gnetenje in izrezovanje«, ki je izšla l. 1927., poudarjam važnost narodnega okraska pri izrezovanju iz papirja in so temu delu priloženi tudi tozadevni vzorci. Kakor sem pa doznal, se je učiteljstvo veliko bolj zanimalo in naročevalo v slovenščino prevedeno češko knjigo o izrezovanju in pridno kopiralo češke vzorce, mesto da bi uporabljalo domačo ornamentiko. Dokaz temu je, da mi leži še sedaj nekaj sto izvodov tega dela doma, četudi je cena knjižici prav nizka. Isto je z »Risanjem«, ki se še v večji meri praši v kletih Učit. tiskarne.

Pa naj ob tej priliki omenim še tole. Ko so uvedli v narodno šolo obvezno deško ročno delo, o katerem marsikdo ni imel niti pojma, sem skušal v tridnevni tečajih, ki sem jih prirejal v srezih (11 tečajev) vsaj za prvo silo malo pomagati. Velika večina učiteljstva pa po teh tečajih ni več skrbela za nadaljnjo izobrazbo v tem predmetu. Razstave, ki sem si jih ogledal, so mi pa na prvi pogled pokazale, da manjka učiteljstvu v teh in onih delih marsičesa, kar bi se dalo zboljšati z malimi, kratkimi pojasnili. Upoštevajoč, koliko koristi bi prinašale šoli take male razprave, sem na željo uredništva »Našega roda« prevzel rubriko o šolski delavnici. Mislim sem, da bom iz vprašanj učencev zvedel za marsikatero težkočo, ki se utegne pojaviti pri ročnem delu v šoli in da bodo učitelji tisti, ki si bodo v svojem lastnem interesu, po učencih ali pa v njih imenu želeli v tej rubriki raznih pojasnil. Dobil sem pa le prav malo vprašanj vse dolgo leto, kakor da v naših šolah za taka vprašanja, ozir. pojasnila ni potrebe. Nikogar stvar ni zanimala in je zato ta rubrika srečno zaspala.

Tovariš Sušteršič ima popolnoma prav, če zahteva naš narodni — poudarjam jugoslovanski — ornament v narodno šolo, samo v tem bi mu oporekal, kakor trdi, da nimamo razen Sičeve zbirke ničesar. Tako obširne zbirke, v kateri bi bil reproduciran ves naš narodni ornament, ne bomo dobili tako kmalu in če jo dobimo, bo za narodne šole skoraj brez pomena. Ob uporabi takih predlog bi zapadli v golo kopiranje in prerinavanje in tega si tovariš Š. gotovo ne želi. Važno pa je, da pojasnimo učencem elemente našega narodnega okraska, njegov nastanek in razvoj, uporabo itd., kar mu lahko razložimo že na nekaterih tipičnih ornamentih. Glavno naše stremljenje pa naj gre za tem, da spozna otrok bistvo naših narodnih posebnosti in da skuša sam ustvariti okrasek iz prvin, ki so mu na razpolago. Ne golo prerinavanje po starih vzorcih, ampak samostojno ustvarjanje novih ornamentov naj bo naša naloga.

A. Novak.

Vzorna osnovna šola v Beogradu.

Prosvetni minister je izdal nova navodila na podlagi zakona o narodnih šolah. Po teh navodilih naj se golo poučevanje in verbalizem nadomestita z načelom delovne šole, katere namen je, vzpodbujati otrokovo samodelavnost pri vsem pouku, ki ga izpopolnjuje slikanje, modeliranje in ročno delo v vseh predmetih.

V zvezi s temi in drugimi postopki za izpopolnitev pouka v osnovnih šolah je minister prosvete s posebnim odlokom izpremenil beograjsko osnovno šolo kralja Aleksandra I. v vzorno osnovno šolo, kjer bodo učitelji učili po najnovejših učnih in vzgojnih načelih po navodilih profesorja pedagoga. Učitelje za to šolo bo določil odsek za osnovni pouk v ministrstvu prosvete v sporazumu s šolskimi nadzorniki za mesto Beograd. — To osnovno šolo v Beogradu bodo tudi posečali učitelji narodnih šol in šolski nadzorniki, da se seznanijo z novim učnim sistemom. Instruktor te šole je neposredno podrejen šefu učnega oddelka za osnovni pouk. Minister prosvete je za tega instruktora imenoval Todorja Lilića, profesorja pedagoga na učiteljski v Pirotu. (Učit. tovariš 1935/29.)

Zanimivo je vsekakor, da se pri nas ustanavljajo »vzorne šole«, medtem ko se v drugih državah rešujejo sodobni vzgojni in učni problemi v tako zvanih »poizkusnih šolah«. Op. ur.

Boj za globalno metodo

na Češkem še vedno ni dobojevan, dasi se nam zdi, da se nagiba zmaga k sovražnikom ali vsaj nasprotnikom nove smeri. Učiteljstvo je večnega vznemirjenja že sito in v »Novih šolah« 1934. najdemo na str. 169 tole opazko: »Nekaj dobrega na ti boji vendar le imajo: upamo namreč, da se bodo ljudje spametovali, da se bodo začeli sramovati in da se bodo resneje lotili vzgojnih nalog.« — Med drugimi se je postavil proti globalni metodi razen prof. Rostoharja še univ. prof. Tránič, ki pravi ob koncu svoje razprave v »Lidovih novinah«: »Globalna metoda čitanja je vsem svojem obsegu pogrešena, mnogo zahteva od učitelja in učencev in zato se ne čudimo, da se ji postavljajo po robu velika večina praškega učiteljstva, odkar so to metodo uradno predpisali. — Univ. prof. Miloš Weingart pa pravi (po uvedbi globalne metode v praške šole), da je elementarna šola v Pragi napravila letos popoln bankrot, da je izgubila temeljni del zaupanja pri roditeljih, da je spoštovanje do šole zelo padlo in da bi le težko kak neprijatelj mogel praški ljudski šoli tako škodovati, kakor ji je škodovalo prisiljeno in nezrelo reformatorstvo. Če bo kdaj kaj iz globalne metode, bo to le po izkustvu nekajletnih let in to le v kombiniranem analitično-sintetičnem prospektu. Reformistom pa še pove tole bridko resnico: »Kdor hoče reformirati, mora tudi sam

svojo stvar temeljito poznati in mora svojo reformo natančno predelati in strokovno pripraviti, a ne le jo razglašati s površnimi frazami in demagoškimi gesli.« — Po vsem tem bo dobro, da še nekaj časa potrpiamo in ne uvajamo globalne metode, niti ne silimo na dan z novimi abecedniki po tej metodi. Počakajmo še konec boja na Češkem. * * *

Svetovna zveza pedagoških društev

je na svojem lanskem občnem zboru v Dublinu zaključila, priporočati učiteljstvu, šolskim uradom in staršem v posameznih državah, naj dobro proučujejo šolske izpite in njih vpliv na duševno in telesno zdravje otrok, nadalje naj pazijo na uvedene učne načrte, ki se morajo skladati s sedanjimi življenjskimi potrebami.

Posameznim vladam se je priporočila skrb za čim boljšo vzgojo naraščaja ne le v mestih, ampak tudi na deželi. Zbor je prepričan, da bodo otroci podeželja vedno zapostavljeni, dokler ne dobe učiteljev z isto višino naobrazbe, kakršno imajo učitelji v mestu.

Šolskim uradom priporoča zbor, naj se prepričajo o veliki važnosti predšolske dobe naših otrok in o potrebi, da se predšolska vzgoja v sklopu javne vzgoje in zdravstva primerno upošteva in uredi.

Vseučilišču se priporoča, naj se zavzema za olajšanje mednarodnih stikov in za reševanje mednarodnih vprašanj. (Bulletin d. B. I. d' E. 1934, 16.) * * *

O šolskem filmu

piše sept. štev. Revue Internat. du Cinéma Educateur 1934, da je zelo koristen, če ga sestavljajo ob sodelovanju znamenitih pedagogov. Tudi način predvajanja je važen. Dolgost mora doseči vsaj 100 m. Predvajanja ne kaže prekinjati, pojasnila se dajejo pred predstavo ali po njej. Učitelj mora poznati tehniko predvajanja, ki naj postane predmet učiteljskih izpitov. * * *

Radio v japonskih šolah

se je že silno udomačil. Nad 80.000 razredov ima svoj aparat. Uporabljajo ga predvsem v politične in narodnostne svrhe. Poslušanje je obvezno. Razglašajo se uporabljajo v nalogah, pogovorih, v učnih urah. Uspeh je baje zelo povoljen. * * *

Francosko primarno šolstvo

obsega: 1. materinske šole in materinske razrede (pri ljudskih šolah v krajih, kjer ni samostalnih mat. šol), 2. ljudsko šolo za otroke, stare 6—13 let (samo v Alzaciji traja za dečke l'ud. šole do 14. leta), 3. višje primarne šole (podobne našim meščanskim šolam), 4. nadaljevalne tečaje, 5. učiteljska (trije letniki), 6. višja učiteljska (dva tečaja) za vzgojo učiteljev višjih prim. šol in učiteljske * * *

Aksentije Ranković, Pregled istorije pedagogije. — Izdanje piščevo. Vršac, 1934. — Str. 178. — Cena ?

Kdor se danes loti pisanja zgodovine pedagogike — čeprav samo v pregledu, kakor ga kaže zgoraj navedena, nedavno izšla knjiga — mora zavestno kreniti na nova pota. Dosedanji pisci so se večinoma zadovoljevali s površno, bolj ali manj na kulturno zgodovino naslonjeno skopo karakteristiko poedinih razdobij, glavno pozornost pa so posvečali biografijam znamenitih pedagogov in tolmačenju njih idej, teženj in poskusov in so se le malokdaj ozirali na prav tako važno konkretno vzgojno resničnost. V tem pogledu tudi Rankovičeva knjiga ne predstavlja posebnega napredka, zakaj uvodoma naglašja, da hoče razmatrati vzgojne tendence, »...ističući uvek ljudi, koji su ih izneli, ko i pobude koje su na njih uticale.« Dasi drugi del citiranega stavka omenja tudi pobude, vendar sodim, da si je začrtal avtor preozke meje, ki bi jih trebalo v duhu moderne zgodovine pedagogike tako razširiti, da bi bila jasno razvidna povezanost vzgojstva s celotnim kulturnim razvojem, čigar delni faktor sta pedagoška teorija in pedagoška praksa, in da bi bil avtor moral poleg že uporabljane psihološke v izdatni meri upoštevati zlasti sociološko in biološko metodo. Sociološka metoda namreč dopolnjuje psihološko s tem, da pokazuje zakoreninenost zavestnih vzgojnih ukrepov v socialnih oblikah, ki ne slede psihološkim, nego sociološkim zakonitostim (njen pomen in uspešno uporabo je pokazal že P. Barth v svoji knjigi »Die Geschichte der Pädagogik in soziologischer und geistesgeschichtlicher Beleuchtung«, 1911). Biološka metoda pa s svoje strani spet dopolnjuje sociološko, s tem da opozarja na odvisnost vzgoje od človeškega materiala, podvrženega obrazovanju. Ranković se na žalost ni dovolj okoristil s temi metodami, ki šele v svoji povezanosti razkrivajo empirične pogoje kulturnega in s tem tudi pedagoškega življenja, omogočujoč na tej osnovi tudi umevanje vsakokratnega pedagoškega vrednotenja. Njegov prikaz je zaradi tega notranje neenoten in raztrgan ter se često zadovoljuje z golim naštevanjem dejstev, ne da bi poskušal prodrati v samo jedro. Res ne smemo soditi pregledov, katerih namen je prvenstveno praktičnega značaja, s prestrogim merilom, ali tudi od njih moramo zahtevati, zadostnega upoštevanja dejstva, da oblikujejo tipične historično-sociološke situacije pozitivno ali pa negativno tudi določene tipe glede na postavljanje vzgojnih smotrov in na izvajanje vzgojne prakse. Iz podelitve tvarine v Rankovičevi knjigi je razvidno, da je avtor pač težil za organsko sklenjenostjo, a je iz omenjenih razlogov ni dosegel. Poleg teh načelnih pomislekov bi bilo možno oporekati iz snovnih in metodičnih razlogov tudi obravnavi poedinih poglavij, ker pa je to manj važno, se

hočem omejiti samo na nekatere pripombe. Knjiga n. pr. ne omenja važnega pokreta novega humanizma, kamor spada idejno tudi Pestalozzi. Od Herbartovcev je Ziller časovno pred Reinom, ki ni »...živejo i radio u jednom uzkom krugu zastarelih ideja«, nego se je kot poslednji znamenitejši pristaš Herbartove pedagogike poskušal, seveda brez uspeha, približati tudi zahtevam nove dobe. Kot glavni zastopnik individualne pedagogike se imenuje A. Adler, ki je pač ustvaritelj individualne psihologije (katere osnovna poteza mu je socialna usmerjenost!), medtem ko je početnica individualne pedagogike Ellen Key. Obdelava jugoslovanske pedagogike ne zadovoljuje radi prevelike časovne razvečenosti, marveč bi bilo bolje, ako bi bil avtor zaključil obravnavanje poedinih razdobij s prikazom takratnega jugoslovanskega vzgojstva. Izmed Slovencev bi bil hkrati s Schreinerjem moral omeniti tudi Bežka. Bolje je obdelano novejšo vzgojstvo, zlasti aktivna šola, toda Kerschensteiner se omenja samo kot zastopnik rokotvorja in državljanske vzgoje, medtem ko je s svojimi velikimi zadnjimi deli krenil docela h kulturni pedagogiki, katere avtor vobče ne omenja. Claparède ni tako važen kot zastopnik »škole po meri« kakor kot zagovornik funkcionalne pedagogike. Ob teh in drugih nedostatkih pa nikakor ne smemo zamlčati odlik Rankovičeve knjige: težnje po pregnantnem izrazu, živahnega in lahkomumljivega jezika, nerestnega podčrtavanja pozitivnih in negativnih strani poedinih pedagoških sistemov, idej in pedagogov. Vse to bo omogočilo, da se je bodo s pridom posluževali zlasti dijakci učiteljskih šol, uporabljajoč jo pri ponavljanju učne snovi iz zgodovine pedagogike.

Gustav Šilih.

Dr. Borislav Stevanović, Razviće dečje inteligencije i beogradska revizija Binet-Simonove skale. Beograd 1934.

Za preizkušnjo otroške inteligence imamo na razpolago francosko Binet-Simonovo metodo testov, t. j. nalog iz najrazličnejših področij otroškega znanja, ki jih otrok nevede rešuje, da se tako preizkusi njegova nadarjenost. Ta Binet-Simonov sistem se je sčasoma udomačil tudi pri drugih narodih in so po vrsti nastale revizije tega sistema. Nemško revizijo Binetovega sistema je izvedel Robertag, angleško Bert, ameriško stanfordsko Terman, ameriško revizijo pa Godart. Termanovo stanfordsko revizijo je sprejel profesor Borislav Stevanović kot podlago za svojo beograjsko revizijo. Čije rezultate in izkušnje je objavil sedaj v zgoraj označeni knjigi.

Stevanović podaja temelje svoje beograjske revizije Binetove in Simonove metode v 10 obširnih poglavjih. V glavnem mu gre za to, da teste Binet-Simonove metode, ki so vzeti iz tujih prilik tujega naroda, prilagodi srbski deci in srbskemu narodnemu

življenju. Zato analizira najprvo teste po vsebini in obliki ter jih razporeja v teste spomina, znanja in nadarjenosti. Predvsem si iz Binet-Simonove metode osvaja tiste teste, ki izpričujejo otrokovo nadarjenost (inteligenco), ne samo mehanični spomin ali priučen znanje. N. pr. poznavanje denarja je bolj plod priučenega znanja nego inteligence. Bolje pa razodevajo inteligenco tako zvani situacijski testi, ko se mora otrok znajti v določenem položaju.

* Ko je tako ugotovil diagnostično vrednost testov, podaja glavne smeri beograjske revizije Binet-Simonove skale za merjenje otroške inteligence. S pomočjo sodrušnikov iz mesta in dežele je Stevanović po tej revizirani metodi, ki jo je prilagodil srbskim prilikam, preizkušal 245 moških in 205 ženskih otrok od 5. do 12. leta starosti ter opredelil njihov umski količnik. Ugotovil je, da se približno ujema s količnikom, doseženim pri drugih narodih, in da ga celo prekaša, ker so Stevanovičevi testi nekoliko lažji od testov drugih metod.

Po uspehu loči Stevanović tri stopnje nadarjenosti: tope, povprečne in bistre otroke. Posebno važne so njegove ugotovitve nadarjenostnega količnika pri dci različnih stanov in različnega okolja. Preiskuje nadarjenost mestnih in kmečkih otrok, nižjih delavskih in višjih inteligenčnih slojev ter se navedeno oziroma na posebne prilike in skrbno izbira teste po danem okolju. Tako skuša z vso spretnostjo svoje metode in svojega bistriga pedagoškega talenta prodreti res do objektivno veljavnih ugotovitev.

Svoja izvajanja ponazoruje Stevanović s številnimi tabelami in podpira s mnogimi statističnimi podatki. Podrobna natančnost v delu in skrbna preciznost v raziskovanju pričata, da je njegova revizija Binet-Simonove metode uspešna. Zato utegne postati zelo pomembna za našo jugoslovansko narodno pedagogiko, če se bo splošno uvedla in praktično uporabljala v korist naše mladine po vsej državi.

Dr. J. Jeraj.

Napredak. Časopis za pedagogiju. Glavni urednik dr. Sigmund Cajkovic, uredniki J. Demarin in St. Pataki. Letnik 75. za leto 1934., strani 480; cena za člane H. P. K. Z. in J. U. U. 50, za šole in nečlane 60 Din.

Med drugimi srbohr. pedagoškimi listi in časopisi sem v minulem letu z zanimanjem spremljal zlasti razvoj zagrebskega pedagoškega lista »Napredak«, ki ga izdajata Hrv. pedag.-književni zbor in sekcija JUU za Savsko banovino. Kompletni letnik tega časopisa (ki se je lani ločil od »Savremene škole«) obsega deset števil po tri tiskovne pole in tako tvori vezan letnik z ajeto knjigo ali zbornik številnih pedag.-teoretičnih in strok.praktičnih razprav, člankov in dopisov. Pri lanskem »Napredku« so sodelovali predvsem profesorji zagrebske uni-

verze, Višje pedagoške šole in učiteljske, pa tudi učitelji iz daljnih provinc. Vsa ta pestrost sodrušnikov nam kaže, kako harmonično se da združevati delo in zanimanje ljudi različnih strok in položajev za reformo našega šolskega življenja v duhu nove pedagoške stvarnosti in to od osnovne preko srednje šole pa tja do univerze. Lep delež k razvoju in pestrosti lista so prispevali tudi nekateri absolventi naših V. P. S. (Demarin, Robotič, Šilih...), ki so ostali tudi v praksi zvesti pedagoški knjigi in misli. Vsaka številka »Napredka« prinaša serijo člankov pod pterimi zaglavji: razprave in članki — iz šolske prakse — različni članki in beleške — ocene ter — književni pregled. Tudi oprema lista je dobra in tisk je širok in čist.

V uvodnem poglavju objavlja lanski letnik ca 30 razprav in člankov, ki obravnavajo različne probleme z višjega teoretsko-strokovnega stališča sodobne pedagogike in didaktike. Naj navedemo samo nekaj takih sestavkov: Pedagogija i aksiologija (dr. Vl. Filipović), Principi totaliteta u pedagogiji (dr. S. Hessen), Pedagogijski akt i odgajateljsko zvanje (dr. St. Matičević), Razmatranje o filozofijskim i psihološkim principima pedagogijske nauke (dr. St. Pataki), Teorija i odgojna zbilja (dr. Vuk-Pavlović), Politika, odgoj, religija (dr. Vuk-Pavlović), za katerih razumevanje in življenje pa je treba imeti neko določeno pedagoško, psihološko in filozofsko predizobrazbo. Popolnoma pravilno je, da se s takimi problemi bavi v teoretski luči tudi časopis za širše občinstvo, vendar je treba paziti, da ni slog takih sestavkov pretežak ali preobložen s termini, ki bi zahtevali še posebnih komentarjev in razlag. V tem oziru se bodo morali nekateri gornji avtorji malo spoprijazniti s poljudnejšim (in vendar znanstvenim) stilom, če hočejo postati popularni med širšimi intelektualno-praktičnimi ljudmi, ki niso imeli prilike, biti kdaj člani in sodelavci v raznih seminarjih in institutih.

Med uvodnimi članki naj zabeležimo še nekaj prispevkov, ki posegajo v skupino perečih problemov učiteljske izobrazbe in samoizobrazbe. Jos. Demarin se na strani 193. bavi s temo »Koji problemi zanimaju naše učiteljstvo«, dr. Vl. Petz pa obravnava enako zanimiv problem »Pedagogijska izgradnja savremenog nastavnika«, kjer pravi popolnoma pravilno, da temelji teorija učiteljskega obrazovanja na ideološki in metodološki problematiki in da je samo golo, metodološko oblikovanje učitelja enostransko, zelo daleč od vzgajanja k pedagoški osebnosti. Isti avtor prikazuje pozneje na str. 241. »Novi putevi metodike«, kjer pa izzvni konec sestavka v sledeče konstatacije: »Borba između nove i stare škole danas je u sve većem zamahu. Mi se nalazi-

mo u središču te borbe, ali s jednom prednošču da več naslučujemo moči s korijenom iščupati staro deblo, ali ćemo mu potkresati grane, da proklja nov život, hranjen starim sokovima! Zelimo novo, ali pristupamo k savremenim težnjama s prokušanom aparaturom i rezervoarom izkustava» (str. 248). Na strani 145. je objavljen dr. K. Ozvaldov članek o »Pedagoških institutih« (v slovenščini), iz katerega citiramo samo nekaj stavkov: »Poizkusna lekcija, to je šolska ura, ko bi študent, ki se bori še s samim seboj, skušal učiti druge, je izgubljena ura« (odstavek o šol. hospitacijah). Pa dalje: »Uvajanje s tehnološke strani učiteljevanja ne sodi na univerzo (!), temveč v prakso« po dovršeni filozofski fakulteti (str. 149). Glavni urednik lista, dr. S. Čajkovac, se je oglašil v dveh številkah s člankoma »Psihološka osnova jezične nastave« in »Savremena mišljenja o pismenim sestavim«, ki sta po svoji globini in jedrnatosti učiteljem važno vodilo v modernem jezikovnem pouku. Zeleli bi nadaljevanje njegovih izkustev in misli!...

Obilnemu teoretičnemu delu sledi serija praktičnih spisov in slik iz podrobnega šolskega dela. Metodološko zanimiv je med temi zlasti R. Saršonov članek o »Poštevanki s pomočjo rimskih števil« (str. 364), ki jih avtor smatra za prikladnejše v elementarnem računanju kakor naše arabske številke. Drugih praktičnih doneskov ne bom posebej omenjal; pripominjam samo, da si nekateri pisci teh črtic in sličic še niso dovolj na jasnem, kaj je n. pr. učna koncentracija in pa kaj je v bistvu strnjeni pouk. Dandanes je pač skoro običajna zamenjava teh dveh didaktičnih pojmov. Pripominjam pa, da je nekoličko posvetil v to vprašanje J. Demarin s posebnim člankom v prvi letošnji številki »Napredka«. Tako čiščenje pojmov je praktični pedagogiki in učitelstvu samo v korist! P. Mračninov članek »Slavenji i njihova seoba« tudi kaže, da bo treba spregovoriti javno še mnogo besed o metodiki zgodovin. pouka, če se hočemo v tej stroki pouka izogniti didaktičnemu verbalizmu na naših šolah.

Med različnimi članki-beležkami ali zapiski je nekaj res aktualnih tem (Kroz beogradske škole, Ukidanje filozofske propedevitke, Školska praksa...), toda naj bi bilo to poglavje še v tesnejšem stiku z živim življenjem! Sem spadajo razne registracije pedagoško nezdavih pojavov, glose itd. Pogrešamo pa, da lanski »Napredak« ni zabeležil niti črke o jubileju Viš. pedag. šol, da bi s tem podprl s svoje strani njihov položaj v javnosti, ko vemo, da se morajo ti zavodi od leta do leta boriti za svoj obstoj in priznanje v nepoučenih ali tem šolam nenaklonjenih krogih. Napredkove recenzije strokovnih in mladinskih knjig so temeljito pisane, zdi se mi pa, da se polaga premalo važnosti na kritično ocenjevanje učnih

knjig, ki se pojavljajo zdaj pa zdaj na zagrebškem in beograjskem knjižnem trgu v raznih izdajah. Prav za prav pa vsi naši pedagoški listi izpuščajo to poglavje ali pa samo površno pišejo o učnih knjigah in zbirkah kje na platnicah svojih revij. Tudi za to panogo kritike si bodo morali uredniki preskrbeti več prostora in velika rešeta v svojih listih... in pa dobra očala!...

Sklepajoč naš referat o lanskem »Napredku«, ugotavljamo vso skrb in voljo uredništva in založništva za njegov razvoj in veljavo z željo, da bi bil ta list najboljši informator in vodnik učitelstvu v sosednji banovini in tudi drugod, vreden svoje bogate tradicije in imen svojih ustanoviteljev in pokretačev: Filipovića, Trstenjaka in dr. Naj bi »Napredak« obiskoval vsak mesec tudi naše slovenske učiteljske knjižnice, to priporočilo zasluži po svoji pestri vsebini, odločnosti in usmerjenosti za novo šolo in pedagogiko!

Albert Žerjav.

Drago Ulaga: Knjiga o sportu. Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celju 1934. Str. 266. Broš. Din 33.— (44)—.

Dolgo za tem, ko je že plusknul po ničemer zadržani in ovirani val življenjske nuje in neizprososti preko naših zaskrbljenih malih zadev ter uveljavil z diktatorsko opravičljivostjo svoje pravice in nam na mah postavil sport in vse njegovo mnogočleno in pestro obeležje prav pod nos, še preden se je vseh teh presenečenj mogel zavesti naš dobri in konservativni meščan, da bi jih odrinil z varujočo gesto, je naši javnosti poklonil znani sportni vešček Drago Ulaga »Knjigo o sportu«. S pravo sporino veselostjo in vedrino pisana knjiga zasluži pozornost tudi naše vzgojno se udelejujoče javnosti.

Po kratkem uvodu razpravlja avtor v I. poglavju o potih in ciljih telesne kulture: o olimpijskih igrah nekdanj in sedaj (spartanske tekme, atenska vzgoja, olimpijske igre in njih današnja obnova), o nalogi sportnih organizacij (o rekordih, prireditvah in telesni vzgoji); za tem pa obravnava posebne naloge slovenskega sporta ter govori o razmerju sport in žena. To poglavje mora vzgojitelje najbolj zanimati, saj sta danes pri vseh kulturnih narodnih sport in sportna vzgoja v ospredju javnih zanimanj v prej nesluteni meri, ko ima vsak še tako skromen časopis svoje sportu namenjene stolpce.

V uvodni besedi pogrešam kratke obrazložitve osnovnih pojmov o sportu, njegovem bistvu, smislu, pomenu in njegovi povezanosti z drugimi važnimi zadevami javnega življenja (vzgojstvo, gospodarstvo i. sl.). Sport bi jaz opredelil kot sistematično, biološko utemeljeno in smotrno urejeno (delna komponenta: biološka važnost igre) negovanje telesnih zmognosti in kot njihovo

preizkušanje v praviloma urejenem tekmovanju. V začetku, pravilni pripravi in preizkušnji ter stvarni korekturi sporta so telesne vaje (telovadba, gimnastika), ki tudi pravilno zaključujejo in izravnajo premočne ali prešibke sportne vplive. Nič ne dvomimo o preuredbi in izpopolnitvi telovadbe v današnjem smislu v široko in poglobljeno gimnastiko in euritmiko v taki meri, kakor jo je že pred vojno uveljavljal francoski švicar prof. J. J. Dolež v Helleran-u pri Draždanih, za njim pa mnogi drugi, ki harmonično izravnava telesno in duhovno plat človeške biti ter jo oblikuje tako, da doseže posebno ritmično-biološko ravnotežje.

Zanimiva (in seveda za naše razmere dokaj poučna) je bila polemika, ki so jo vodili kritiki Ulagove knjige v »Jutru«, Stanko Terček, I. Kermavner ter pisatelj sam v »Slovincu«. Cetudi se v mnogočem ne morem strinjati z izvajanjem g. Terčka, soglašam z njim v trditvi, da bi moral pisatelj baš prvemu poglavju, v katerem razpravlja o idejni strani sporta, posvetiti mnogo več važnosti in paznje ter ga zgraditi na miselno solidnejši podlagi. Posebno bi moral razmerje med sportom in vzgojo temeljiteje osvetliti, saj si je moral biti na jasnem, da ima njegovo delo tudi z vzgojne strani veliko važnost.

Pisateljeva izvajanja glede telesnih vaj naše mladine so pravilna. Posebno moramo pozdraviti ugotovitve, da vidi Ulaga v sportu eno izmed učinkovitih sredstev nacionalne vzgoje, da se dvigne naša nacionalna zavest, zaupanje v samega sebe in da se zatirajo naše socialne bolezni (alkoholne motnje, tepeži itd.), posebno pa naša skorajda domača bolezen, jetika.

Poglavja »Sport in žena« bo vsakdo, ki bo z blagim namenom, vedrimi očmi in s srcem brez predsodkov prebral to knjigo, iz duše vesel. V lepi besedi odkriva pisatelj naši ženski mladini vse svetle strani smotrno gojenega sporta, ki ji bo pomagal do vzvišenega občutka življenjske sile in je kljub temu ne bo odtujil važnim nalogam naravnega in poklicnega življenja, temveč jo bo vzgojil v krepke in krepostne matere in vzorne zakonske družice. Pravilna je obsodba stremljenja onih sportnic, ki se hočejo v sportu približati moškemu tipu, kar pomeni propadanje žene in popolno nerazumevanje sportne ideje.

Sportu v praksi je posvetil pisatelj največji del svoje knjige, vse drugo poglavje, ki pomeni v stvarnem in miselnem pomenu najboljšo, kar se je pri nas pisalo in razpravljalo o sportu. Po globini se zlasti odlikujeta prva dva odlomka o treningu in tekmah i o pripravljalnih vajah. Pogrešam pa (seveda za svoj okus) pregledne razdelitve sportnih panog, n. pr.: I. izoblikovanje, izpopolnitev in obvladovanje tehnike dihanja in mišičevja (pripravljalne vaje): telovadba, gimnastika; II. izoblikovanje naravnega gi-

banja v teku, metu in skoku; III. tekmovalne zvrsti sporta: lahka atletika itd. Vsekakor pa so vsa poglavja pisana v vsakem oz. ru z veliko ljubeznijo — sportnika — mojstra in odličnega veščaka v tej panogi. V polni meri ti predstavi in obrazloži pisatelj vse panoge sportnih udeleževanij, njih teorijo in prakso ter njih prezanimivo povezanost v dejavnem življenju sportnih prizadevanj. Odlomke tega poglavja pa je razvrstil takole: 1. trening in tekme, 2. pripravljalne vaje, 3. lahka atletika, 4. plavanje, 5. waterpolo, 6. skoki v vodo, 7. nogomet, 8. smučanje — ljudski sport, 9. drsanje, 10. težka atletika, 11. sabljanje, 12. lawn-tennis, 13. kolesarstvo, 14. veslanje, 15. rugby in 16. golf. Vsekakor bi moral sankanje vsaj omeniti; prišlo je sicer iz mode, otroci pa še vendar goje to zanimivo panogo zimskega sporta.

V delu o treningu bi bilo želeli, da bi se poudarila nje načelna važnost za vsak uspeh, posebno pa, da bi se ugotovilo dejstvo, da se more življenjska energija prav tako trenirati in smotrno vežbati, kakor biceps ali kak drug organ. Gotovo je, da se z lastnimi močmi in z lastnim trudom pridobljeni uspeh izvojuje le s trenirano energijo in z inteligenco. Energija pomeni osrečujoče in sproščujoče občutje zdravja in življenjskega veselja. In v sportu imamo za to prekrasen kažipot. V mejah razumnosti in kontrolirane preudarnosti bo sport v prvi vrsti pomagal podpirati, krepiti ter tako neizmerno večati našo aktivnost, dejavnost za vsako življenjsko udeleževanje. Medsebojna oplajajoča zveza med sportnim in vsakovrstnim uspehom je v življenju tisočero izkazana, zato nas vsak pravi sportni trening vodi na poti pravilne uporabe naših sil do uspeha.

Končno je pisatelj dodal knjigi še potreben slovarček, ki je veren tolmač sportnega izrazoslovja.

Knjiga o sportu od Drag. Ulage je resnično pravi vadecemec za vsakogar, ki ljubi sport, zlasti pa je odličen kažipot onemu, ki se hoče poučiti o sportu. Navedene pomanjkljivosti ne zmanjšujejo visoke vrednosti te naše prve, strnjene sportne publikacije, ki nam je lahko v pravo veselje in bo tvorila zdravo osnovo za vsako bodoče delo v sportu. Naši vzgojno zainteresirani javnosti pa bo služila kot važen opomin in pripomoček, da se seznanijo in prične baviti s prezanimivimi vprašanji sporta, sportne vzgoje in mnogoterimi odnosi sporta do obče vzgojnih vprašanj.

A. Koprivc.

Vadbeni načrti. Sestavil tehnični odbor Mariborske sokolske župe, založila Sokolska župa Maribor.

Da olajša delo sokolskim vaditeljem pri telesnovzgojnem delu, je sklenilo župno načelnštvo, da izdela za vse oddelke primerne vadbene načrte. Tako čitamo v navodilih o uporabi vadbenih načrtov.

Ker obsegajo vadbeni načrti tudi telovadno snov za moško in žensko deco od 6.—12. l. in od 12.—14. l. starosti, to je za šoloobvezno mladino, bodo dobrodošli tudi učiteljsstvu, še posebej, ker baš v telovadbi do sedaj ni bilo prave enotnosti in smotnosti. Tudi je po šolskem zakonu predpisana telovadba po Tyrševem sistemu. Zato bodo ti načrti imeli enako vrednost in veljavo tako pri šolski kakor pri društveni telovadbi.

Načrti so sestavljeni v principu tako, da se pričenja vsaka ura z lažjimi vajami, prehaja nato k težjim, doseže nekako v polovici ure višek napora in se zaključuje zopet z lažjimi in pomirjevalnimi vajami. Razen tega se polaga važnost na to, da je treba veselje otrok do gibanja in otroško izraževalno silo, zlasti v prvih šolskih letih, stopnjevati z igrami, z igram podobnimi vajami in s posnemanjem človeških gibov pri delu kakor tudi živalskih gibov.

Vadbeni načrti so sestavljeni za 16 telovadnih ur, kar bo vsekakor premalo. Saj obsega šolsko leto prilično 40 tednov in torej tudi najmanj toliko ur, kaj šele če upoštevamo v nekaterih razredih po dve tedenski telovadni uri, kakor jih predvideva učni program. Sicer pa obsega na pr. telovadna ura pri deci od 10.—14. leta kar 75 minut in niso še vsiete pomirjevalne vaje. Ta snov se da brezdvomno razširiti v dve telovadni uri ali pa se orodje, ki ga šola nima, opusti. Dobro je tudi, da obsegajo načrti precej iger in raznoterosti po Lavrenčiču in dr. Pivkotu.

Za smotno telovadbo je tak načrt neobhodno potreben vsakemu učitelju. Nikakor pa ne sme preiti v šablono kakor sploh noben načrt, ampak naj služi le kot okvir in kažipot, tako da se lahko vsak vadiatelj individualno giblje, kakor to nanese čas in potreba. Cena vsem izvodom (to je 7 vadben. načrtom) za deco, naraščaj in članstvo je Din 12.—, specialno za šole bi prišli v poštev trije načrti. Posamezni izvod z navodili in mapo velja Din 4.—. Vsaka šola si naj nabavi te načrte. F. Čiček.

Ciril Pregelj: Mladinski zbori III. Samozaložba. Cena 25 Din.

Marljivi izdajatelj mladinskega pevskega gradiva je spet podaril slovenski mladini zbirko dvo- in troglasnih zborov, ki se bo s pridom rabila pri raznih šolskih prireditvah, nastopih i. dr. Zbrane so tukaj pesmi patriotskega značaja, potem pesmi, ki bodo dobro služile za prireditve Jadranske straže, materinskega dne i. dr. V posebnem oddelku najdemo narodne pesmi različne vsebine in raznih prirediteljev kakor Deva, Špoljarja, Zganca in izdajatelja samega. Prav veseli bodo otroci Adamičevega venčka slov. mladinskih narodnih pesmi. Adamič je sploh za-

stopan s svojimi prispevki v raznih skupinah in to je zbirki v veliko korist. Kot nov avtor se nam predstavlja F. Klančnik z dvema pesmicama, v katerih dokazuje, da zna najti stik z otroško dušo. Gotovo bo napredoval in se še oglašal.

Izdajatelj je sestavil zbirko na podlagi svojih bogatih izkušenj kot vodja mladinskih zborov. Troglasni stavek je za te zборе najbolj primeren in izvedba jim ne bo delala nikjer prevelikih težkoč.

V podrobnosti se ne bom spuščal, ampak veseli smo, da se mladinska literatura pri nas tako smotno razvija. Mladi pevci, ki so jim zbori namenjeni, bodo že čez nekaj let med nositelji naše pevske kulture. In izdajatelj je med tistimi, ki pomaga s svojimi publikacijami dvigati nivo našega šolskega petja. Zbirko, ki šteje 33 pesmi, najtopleje priporočamo. H. Družović.

Martin Kojc, Das Lehrbuch des Lebens. Samozaložba. Središče ob Dravi.

Znani psiholog Martin Kojc, ki je zbudil s svojimi čudovitimi uspehi pri zdravljenju raznih bolezni kakor tudi z globoko zasnovanimi znanstvenimi predavanji v različnih državah veliko pozornost, je izdal na splošno željo pod naslovom »Das Lehrbuch des Lebens« pravcato učno knjigo, kako si ohraniš in zopet pridobiš izgubljeno zdravje.

Ob vestnem študiju se lahko sleherni človek v vseh življenjskih položajih praktično okorišča s to knjigo, čije vsebina se opira na globoke življenjske resnice, ki imajo po Kojcu odrešilno moč, da človeka osvobodijo vsega zla in trpljenja na tem svetu kakor bolezni, nesreče, neuspeha, bede, stiske, obupa... toda le tedaj, ako je trdno prepričan, da ima K. s svojimi trditvami prav, ako neomajno veruje v njegov nauk.

Zanimiva in svojevrstna knjiga se dobiva v vseh knjigarnah ali naravnost v samozaložbi pisatelja Kojca, Središče ob Dravi.

Dr. Stjepan Matičević, K problematici funkcije odgajanja i jedne nauke o njoj. — U Zagrebu 1934. — Str. 58.

Kot posebno izdanje je izšla nedavno ta izredno zanimiva razprava, ki jo je priobčil v knjigi 250 (112) »Rad historičko-filološkičkog i filozofsko-juridičkog razreda Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti«. Daljše poročilo o njej priobčimo v prihodnji številki našega lista.

Popravek. V referat G. Šiliha »Idejne osnove češkoslovaške šolske reforme«, ki je bil priobčen v februarjski številki »Popotnika«, se je vtihotapila neljuba napaka: ime vodje češkoslovaške šolske reforme je pisano vsekoli Pŕichoda, medtem ko je pravilno Pŕihoda, kar naj čitatelji blagohotno sami popravijo.

UČITELJSKA TISKARNA

registrovana zadr. z omejeno zavezo

V LJUBLJANI

je najmoderneje urejena in izvršuje vsa tiskarska dela od najpreprostejšega do najmodernejšega. Tiska šolske, mladinske, leposlovne in znanstvene knjige. — Ilustrirane knjige v enobarvnem ali večbarvnem tisku. Brošure in knjige v malih in največjih nakladah. Časopise, revije in mladinske liste, račune, proračune, vabila, vizitke, jedilne liste, posmrtnice, žurnale. — Okusna oprema ilustriranih katalogov, cenikov in reklamnih listov. Lastna tvornica šolskih zvezkov. Šolski zvezki za osnovne, meščanske in srednje šole. Risanka, dnevnik in beležnice. Vse tiskovine za društva in šole (lepake, letake, izpričevala itd.) dajete v tisk Učiteljski tiskarni.

Zahtevajte cenike!

Najnižje cene!

LEPE KNJIGE,

PRAVE TISKOVINE,

**DOBRE ŠOLSKE IN
PISARNIŠKE POTREBŠČINE**

spadajo v vsako šolo, ki stremi za napredkom in hoče doseči uspeh.

**ALI STE SE ŽE PRESKRBELI
Z VSEM POTREBNIM?**

Še je čas, naročite hitro po učiteljski stanovski zadrugi na naslov:

KNJIGARNA

„UČITELJSKE TISKARNE“

Ljubljana, Frančiškanska ulica šte. 6

Maribor, Palača hranilnice dravske banovine